

การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร
สำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

นางสาวกษิรา โพธิ์วรรณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ภาคศึกษานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PROPOSED NON-FORMAL EDUCATION PROGRAMS TO DEVELOP
SINGLE PARENTS' ABILITY TO RAISE CHILDREN

Miss Kasira Potiwan

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Educational Program in Non-Formal Education
Department of Educational Policy , Management , and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2007
Copyright of Chulalongkorn University

กษิรา โพธิ์วรรณ : การนำเสนอโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

(A PROPOSED NON-FORMAL EDUCATION PROGRAMS TO DEVELOP SINGLE
PARENTS' ABILITY TO RAISE CHILDREN) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล,
196 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการในการจัดการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกตามภูมิลำเนา 2) เพื่อนำเสนอโปรแกรม
การศึกษาอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนา
เครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 97 คน กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำนวน 5 คน และ
เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดย
การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) ค่าสถิติที (t-test) และ
วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance)

ผลการวิจัยพบว่า

1. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตรมากที่สุด และต้องการเรียนรู้เรื่องการ
พัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q) และคุณธรรม (M.Q) มากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการจัดโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดู
บุตรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตร

3. โปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียน ประกอบด้วย 1) การศึกษาริบท บริบทภายในคือข้อมูลพื้นฐานขององค์กร บริบท
ภายนอกคือ สภาพสังคมและการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ 2) การแสวงหาความร่วมมือ ผู้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาโปรแกรมคือ
มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง 3) แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมมาจากการศึกษาความต้องการของสมาชิกทั่วไป
แกนนำ และเจ้าหน้าที่ 4) การแยกแยะและจัดลำดับความคิด พิจารณาจากความต้องการของสมาชิกทั่วไป แกนนำ และเจ้าหน้าที่
ตามลำดับ 5) วัตถุประสงค์ของโปรแกรมคือ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรด้วยโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนที่
สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง 6) การเตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ จัดการศึกษาโดยให้
บุตรได้มีส่วนร่วมในระบบการเรียนรู้ 7) การสร้างแผนการประเมินผล ทำการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม โดยใช้
กระบวนการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกวิธีการประเมินผลร่วมกัน 8) กำหนดรูปแบบเป็นการเรียนเป็นกลุ่ม ปฏิทินการศึกษารันคู่กับการ
ตัดสินใจของผู้นำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ 9) การเตรียมงบประมาณและการวางแผนการตลาด แหล่งทุนมาจากสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) 10) การสร้างแผนการเรียนการสอน ควรใช้วิธีการจัดการศึกษาแบบบูรณาการและบรรยายให้
ความรู้ ในหัวข้อที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์และคุณธรรม จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น 11) การประสานงาน
ในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม ควรจัดกิจกรรมในสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในเขต
กรุงเทพมหานคร ในวันเสาร์หรืออาทิตย์ นอกเวลาราชการ 12) การประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรมแก่สมาชิกในโครงการควร
กระจายข่าวสารผ่านทางวารสารมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์

4. ผลการนำเสนอโปรแกรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า องค์ประกอบโดยรวมทั้งหมดมีความเหมาะสม
และมีข้อเสนอแนะในการนำโปรแกรมการศึกษาที่นำเสนอไปใช้จริงให้รายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบเพิ่มเติมตามความเหมาะสม
ของแต่ละสถานการณ์ และควรแสวงหาผู้สนับสนุนการจัดโปรแกรมเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่มีอยู่

ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา...ลายมือชื่อนิสิต..... กษิรา โพธิ์วรรณ.....

สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... รศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล.....

ปีการศึกษา.....2550.....

4783657827 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEY WORD: NON-FORMAL EDUCATION / DEVELOP NON-FORMAL EDUCATION PROGRAM / CAFFARELLA / SINGLE PARENT

KASIRA POTIWAN : A PROPOSED NON-FORMAL EDUCATION PROGRAMS TO DEVELOP SINGLE PARENTS' ABILITY TO RAISE CHILDREN. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. ARCHANYA RATANA-UBOL, Ph.D., 196 pp.

The purposes of the study were to 1) study and compare the demand of non-formal education setting to develop single parents' ability to raise children classified by their background, 2) present non-formal education program corresponded with their needs. The samples consisted of 97 single parents who participated in the family network of single parents developing project, 5 single parents were the leader of the project and 3 officers of the family network foundation. The research instruments were the questionnaires and the interview question forms. The data were analyzed using the percentage, mean (\bar{X}), Standard Deviation (SD), skewness, kurtosis, t-test and one-way analysis of variance.

The results were as follows:

1. The single parents highly reported that they need to learn more about the curriculum content, Emotional Quotient (E.Q.) and Moral Quotient (M.Q.).

2. The comparison of the single parents need in the non-formal education program was significantly difference at .05 level classified by their background.

3. The non-formal education program to develop single parents' ability to raise children consisted of 1) discerning the contexts: the internal contexts were data of the organization background and the external contexts were the social issues and the government support, 2) building a solid base of support: the supporters were family network foundations and other related organizations, 3) identifying program ideas: the ideas were gathered from the needs of general members, leaders and officers, 4) sorting and prioritizing program idea: this step considered the samples' needs, 5) developing program objectives: this program objective was to develop the single parents' ability to raise children using non-formal education program corresponded with their needs, 6) devising transfer-of-learning plans: allowed children to participate in the activities, 7) formulating evaluation plans: an evaluation method was done at the end of the activities using collaborative process, 8) selecting format for the group learning: the program leader made the program schedule, 9) preparing budgets and marketing plans: Thaihealth Promotion Foundation provided the budgets, 10) designing instructional plans: the integration methods and the lecture should be applied for studying the E.Q. and M.Q. development and the children psychology development, 11) coordinating facilities and on-site events: the activities should be organized in the Bangkok transport central area on Saturday or Sunday, out of office hours, 12) making recommendations and communicating result: the results of the program should be announced to the public through the foundations newsletter by mailing.

4. The experts indicated that the program components were suitable for the target group. Besides, to implement the program, the user should add more details in each steps of the program development and seek more supporters in organizing the program from what the organization already had.

Department Educational Policy, Management, and Leadership... Student's signature..... Kasira Potiwan

Field of study Non-Formal Education..... Advisor's signature..... Archanya R

Academic year.....2007.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ท่านได้กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไข ตรวจสอบการทำ วิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน รวมไปถึงให้คำแนะนำในการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่างๆ และ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และ รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล อาจารย์สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน สำหรับคำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อ ทรงวุฒิ โพธิ์วรรณ คุณแม่ สรจิตต์ โพธิ์วรรณ บุพการีของ ผู้วิจัย ขอขอบคุณนางสาวกษมา โพธิ์วรรณ ผู้เป็นน้องสาว ที่ให้ความรัก ให้การสนับสนุนและเป็นที่ กำลังใจให้กับผู้วิจัยตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาแก่ผู้วิจัย ตั้งแต่ระดับ อนุบาล จนถึงระดับมหาวิทยาลัย ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาทุกท่าน

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิ เครือข่ายครอบครัว และกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ที่ให้ความ ช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาและการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาโปรแกรมทุกฝ่าย

ขอขอบคุณ คุณสุวสันต์ สีสุวรรณ สำหรับความช่วยเหลือในทุกด้าน และกำลังใจที่มีให้ เสมอ คุณ ศิวะพร ภูพันธ์ สำหรับคำแนะนำเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด คุณนันทภา ชมพูนุตร สำหรับทุกคำแนะนำและการช่วยเหลือในด้านการจัดทำรูปเล่ม คุณอภิชนา แสงรุ่ง คุณภานุพันธ์ ประสิทธิ์คุณาพร และเพื่อนๆ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่คอยช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีเสมอมา

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย ที่ให้ทุนส่วนหนึ่งเพื่อสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

สุดท้าย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะไม่สามารถสำเร็จได้หากไม่ได้รับความร่วมมือและความ กรุณาจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าตรวจเครื่องมืองานวิจัย สมาชิกโครงการ พัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนา โปรแกรมการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
สมมติฐานการวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย	8
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	12
ตอนที่ 2 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	18
ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	26
ตอนที่ 4 บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง.....	42
ตอนที่ 5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.....	44
ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	52
การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	53

บทที่	หน้า
การกำหนดเครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	55
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
การพัฒนาโปรแกรม.....	60
การประเมินคุณภาพโปรแกรม.....	61
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ.....	66
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ.....	96
ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถใน การเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง.....	107
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	124
สรุปผลการวิจัย.....	128
อภิปรายผลการวิจัย.....	138
ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้.....	145
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	146
รายการอ้างอิง.....	147
ภาคผนวก.....	153
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือในการวิจัย.....	154
ภาคผนวก ข จดหมายขอความร่วมมือในการตรวจเครื่องมือและเก็บข้อมูลการวิจัย..	156
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	162
- แบบสอบถาม.....	163
- แบบสัมภาษณ์แกนนำ.....	170
- แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่.....	176
- แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพโปรแกรม.....	183
ภาคผนวก ง โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาความสามารถใน	
การเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง.....	185
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	196

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกตาม ภูมิภาค.....	67
2	ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการ.....	68
3	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหา หลักสูตร จำแนกตามภูมิภาค.....	72
4	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหา หลักสูตร จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	73
5	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหา หลักสูตร จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	74
6	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหา หลักสูตร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	74
7	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหา หลักสูตร จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3.....	75
8	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัด การศึกษา จำแนกตามภูมิภาค.....	76
9	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอก ระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัด การศึกษา จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	77

10	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3	78
11	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3	78
12	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3	79
13	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามภูมิภาค.....	80
14	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3	81
15	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3	82
16	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3	82
17	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3	83

18	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามภูมิภาค.....	84
19	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	85
20	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	86
21	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	86
22	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3	87
23	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามภูมิภาค.....	88
24	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	89
25	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3.....	90
26	ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3	90

27	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3	91
28	ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์จำแนกตามภูมิภาค.....	92
29	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3	93
30	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3	94
31	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3	94
32	ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ Dunnett T3	95

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่		หน้า
1	รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน The Critical Event Model (CEM) โดย แนตเลอร์.....	37
2	รูปแบบการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน Model of Competence - based Training Design โดย อลิซเซอร์.....	38
3	องค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002).....	107

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อเปรียบเทียบสังคมปัจจุบัน กับในอดีตที่ผ่านมา เห็นได้ถึงความแตกต่างของอัตราการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็ว สืบเนื่องมาจากความเจริญทางวัตถุ การเพิ่มขึ้นของประชากร ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงเพื่อความอยู่รอด ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ในสังคมได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว จึงก่อให้เกิดการปรับตัวของสภาพความเป็นอยู่ในสังคมต่างๆ เป็นอย่างมาก ทั้งทางบวกและทางลบ อันเป็นปัญหาในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้รับผลกระทบดังกล่าว โดยเฉพาะสภาพการแข่งขัน แข่งขันเพื่อความอยู่รอด ในสังคมปัจจุบันมีผลกระทบในทางลบเป็นอันมากต่อสถาบันครอบครัว บุคคลในครอบครัวต้องใช้เวลามากขึ้นเพื่อแสวงหาฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต ต้องสร้างตนเองให้แข็งแกร่งขึ้น เพื่อฝ่าฟันให้ผ่านพ้นจากปัญหาในการแข่งขัน ตลอดจนการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นๆ ที่ใช้ชีวิตความเป็นอยู่แบบต่างคนต่างอยู่ ทำให้ละเลยจากการใช้เวลาต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ละเลยต่อความรู้สึกเกื้อกูลเกื้อหนุนกันในสถาบันครอบครัว ละเลยต่อการเคารพในสิทธิของการอยู่ร่วมกัน อันนำไปสู่ความร้ายแรงในครอบครัว จนจบลงด้วยความแตกแยกในที่สุด

สภาพสังคมปัจจุบันจึงมีสถาบันครอบครัวที่มีความแตกแยกมากขึ้น มีการหย่าร้างกันมากขึ้น เด็กๆ ถูกทอดทิ้งมากขึ้น โดยจากสถิติการหย่าร้างใน เขตกรุงเทพมหานคร ของกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย พบว่า มีการหย่าร้างจำนวน 13,779 คู่ ในปี พ.ศ. 2545 ,จำนวน 13,884 คู่ ในปี พ.ศ. 2546 ,จำนวน 14,976 คู่ ในปี พ.ศ. 2547 ,จำนวน 15,158 คู่ ในปี พ.ศ. 2548 และ จำนวน 15,582 คู่ ในปี พ.ศ. 2549 จากสถิติการหย่าร้างที่เพิ่มมากขึ้นในทุกๆปี แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว ซึ่งนอกเหนือจากความล้มเหลวของสถาบันครอบครัวเนื่องจากการล้มหายตายจากของสมาชิกในครอบครัวโดยธรรมชาติแล้ว การพลัดพรากเนื่องจากการหย่าร้าง และการถูกทอดทิ้งจึงเป็นอีกปัจจัยที่ก่อให้เกิดสถาบันครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent) หรือครอบครัวที่บิดาหรือมารดาต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ขึ้นมากมาย

ดังจะเห็นได้ชัดจาก ผลการสำรวจจากกรณีศึกษาพ่อหรือแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังที่ทางมูลนิธิ เครือข่ายครอบครัว และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้สำรวจเรื่อง "ปัญหา และความคาดหวังในการดำเนินชีวิตของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent) จากการ สอบถามกลุ่มตัวอย่าง" ปรากฏว่ามีชายและหญิงต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยการหย่าร้างหรือแยก ทางกับคู่ครองถึง 88.3% และในส่วนของที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพราะคู่ครองเสียชีวิตมี 11.7% ขณะเดียวกันพบว่า มีบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังถึง 1.3 ล้านครอบครัว (กระทรวง วัฒนธรรมและสถาบันรามจิตติ ,2548)

ทั้งนี้สภาพปัญหาของสถาบันครอบครัวที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที เป็นสภาพปัญหาที่ รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐได้ตระหนัก และให้ความสำคัญดังจะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติ คู่ครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ "ความรุนแรงในครอบครัว" หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคล ในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

มาตรา ๘ เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา ๗ แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำ การสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนการสอบสวนพร้อมทั้ง ความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลา ดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราวโดยให้นำ กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดย อนุโลม

มาตรา ๑๐ ในการดำเนินการตามมาตรา ๘ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำ กว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีความร้องขอจากบุคคล ดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำ

ความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตรเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่ง กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

นอกจากนี้ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานสถาบัน ครอบครัวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวด ๑ ข้อ ๑๐ ระบุว่า ให้คณะกรรมการนโยบายและ ยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนระดับชาติเกี่ยวกับการส่งเสริมและประสานงาน สถาบันครอบครัวต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

(๒) พิจารณากำหนดแนวทางปฏิบัติตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนระดับชาติซึ่ง คณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดให้มีสมัชชาครอบครัว

(๔) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการประชุมสมัชชาครอบครัวแห่งชาติ

(๕) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนระดับชาติ เกี่ยวกับการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัว พร้อมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณชนและ รายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบปีละครั้ง

(๖) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับผลกระทบของกฎหมาย นโยบาย แผนงานและโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐที่มีต่อการส่งเสริมและประสานงาน สถาบันครอบครัว เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรี

(๗) เสนอความเห็นและข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการ กดไก การเสนอให้มีกฎหมายหรือปรับปรุงกฎหมาย หรือจุดยืนและท่าทีของประเทศไทยใน ระดับชาติและนานาชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัว

(๘) กำหนดมาตรการส่งเสริม สนับสนุน ประสานงานและช่วยเหลือกิจการของหน่วยงาน ของรัฐและเอกชน ภาคประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัว

(๙) เชิญข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง ผู้ปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องมาสอบถามหรือให้ข้อเท็จจริง รวมทั้งขอเอกสารจากหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(๑๐) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ กยค. มอบหมาย

(๑๑) ปฏิบัติการอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

แม้มีการช่วยเหลือจากแผนงานของหน่วยงานภาครัฐดังกล่าว ถึงอย่างไรก็ตาม ปัญหาในการดำรงชีวิตก็ยังคงมีอยู่ และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตามอัตราการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสร้างปัญหาในการดำรงชีวิตของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังให้พบอุปสรรคมากขึ้นไปอีกในปัจจุบัน จึงเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังขึ้น เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้แก่สังคมของตนเอง เพื่อลดปัญหาในการดำรงชีวิต แต่การรวมตัวกันขึ้นเป็นสังคมพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเบื้องต้นนั้น เป็นเพียงแค่การรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนภาพปัญหาของแต่ละบุคคล แล้วช่วยกันคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาซึ่งกันและกันตามสภาพการณ์ โดยไม่ได้มีขั้นตอนหรือกระบวนการคิดแก้ไขปัญหาที่ถูกวิธี และไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้ามาช่วยแก้ไขในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็น เช่น ด้านจิตวิทยา หรือด้านวิชาการ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจึงไม่ได้รับการแก้ไขให้หมดไปได้โดยเร็ว

วิธีการแก้ไขปัญหานั้น ควรดำเนินการอย่างมีขั้นตอนการวางแผนที่ต้อง และอาจต้องอิงหลักวิชาการ อาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ในการให้แง่คิด, ความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์ที่แต่ละคนประสบอยู่ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมนอกระบบโรงเรียนที่มีขั้นตอนและกระบวนการจัดอย่างเป็นระเบียบแบบแผน แต่มีความยืดหยุ่นทั้งในด้านเนื้อหาหลักสูตร และวิธีการดำเนินงาน สามารถปรับใช้ได้ตามความต้องการและรองรับต่อสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 ระบบการศึกษา มาตรา 15 ได้ระบุไว้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

ทั้งนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้จากกลุ่มและจากตนเอง มีความยืดหยุ่นและหลากหลายในการเข้าถึงโอกาสในการศึกษา จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างมากต่อการนำเข้ามาใช้แก้ไขปัญหสำหรับกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ซึ่งที่ผ่านมา มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และได้จัดตั้งโครงการขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนกลุ่มบิดาหรือมารดาเหล่านี้ และ

ใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent)” มีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในการจัดการกับปัญหาในด้านต่างๆ รวมถึงการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวขึ้นโดยที่สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการจะเป็นผู้ดำเนินการเพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการของสมาชิกในกลุ่มของตน ได้ด้วยตนเองในอนาคต และนำเอาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเข้ามามีส่วนในการจัดกิจกรรมในโครงการ เกิดเป็นกิจกรรม “ห้องเรียนพ่อแม่” ที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรให้แก่กลุ่มสมาชิกที่เป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังภายในโครงการที่สนใจเข้าร่วม

ในการจัดทำกิจกรรมเพื่อรองรับปัญหา ในเบื้องต้น ทางมูลนิธิจะพิจารณาถึงกิจกรรมจากสภาพปัญหาพื้นฐานเป็นหลัก และจากการศึกษาการทำงานของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว พร้อมทั้งการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า การจัดกิจกรรมเพื่อรองรับปัญหาที่ผ่านมา มีสมาชิกในโครงการที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรมเป็นจำนวนน้อยกว่าที่ทางมูลนิธิคาดหวังไว้ ทั้งนี้ มีผลมากจากการจัดกิจกรรมยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและไม่มี ความหลากหลายพอ (ฐานิชา ลัมพานิช, สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2548) ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขปัญหาในด้านการจัดกิจกรรมนั้น ก็ต้องทำการศึกษาถึงปัญหาและความต้องการอย่างครอบคลุมและชัดเจน รวมไปถึงการคำนึงถึงความแตกต่างในตัวบุคคลที่ส่งผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน ในที่นี้ประกอบด้วย

1. ความแตกต่างทางด้านเพศ จากสถิติการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวที่จัดขึ้นเพื่อรองรับปัญหาของทั้งบิดาและมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า มีจำนวนมารดาที่เข้าร่วมโครงการและการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งมากกว่าบิดา 80 ต่อ 20 เปอร์เซนต์ ซึ่งให้เห็นว่า เพศ เป็นตัวแปรที่มีผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน

2. ความแตกต่างทางด้านอายุ จากสถิติการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวที่จัดขึ้นเพื่อรองรับปัญหาของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า มีบิดาหรือมารดาที่เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมที่อยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกันในแต่ละครั้ง และโดยส่วนมากจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลายถึงวัยกลางคน ซึ่งให้เห็นว่า อายุ เป็นตัวแปรที่มีผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน

3. ความแตกต่างทางด้านอาชีพ ลักษณะการประกอบอาชีพและช่วงเวลาในการประกอบอาชีพของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังนั้น จะมีผลกระทบต่อความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งเป็นอย่างมาก ดังนั้น อาชีพ จึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน

4. ความแตกต่างทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจทางครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร ค่าเล่าเรียนบุตร ความพร้อมในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น ทั้งในด้านของการคิดไตร่ตรองถึงผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพ และการได้รับการช่วยเหลือในด้านงบประมาณที่ใช้ในการเข้าร่วม ดังนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจ จึงเป็นตัวแปรที่มีผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน

5. ความแตกต่างทางด้านสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จะมีผลต่อสภาพจิตใจและสภาพความเป็นอยู่ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังแตกต่างกันออกไป ถ้าสาเหตุของการเกิดมีระดับความรุนแรงต่างกัน ระดับความต้องการการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ก็จะมี ความแตกต่างกันด้วย จึงกล่าวได้ว่า สาเหตุการของเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เป็นตัวแปรที่มีผลต่อ ความต้องการที่แตกต่างกัน

ความแตกต่างทั้ง 5 ด้านข้างต้นนั้น ล้วนมีผลต่อความต้องการการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกัน จึงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ ตรงตามความคาดหวังและวัตถุประสงค์ในการจัด ส่งผลให้การจัดกิจกรรมในครั้งนั้นไม่ตอบสนองของความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมโดยตรง

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิในเบื้องต้นเกี่ยวกับการสภาพปัญหาของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า ปัญหาและความต้องการในด้านการเลี้ยงดูบุตร เป็นเรื่องที่เหมาะสมที่จะให้การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และสามารถให้การช่วยเหลือโดยการถ่ายทอดความรู้ได้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสภาพร่างกาย สภาพจิตใจ หรือทางด้านสติปัญญาของบุตร หากบุตรไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลที่ถูกต้อง หรือบิดามารดาไม่มีความสามารถในการสร้างความพร้อมในด้านต่างๆ ให้แก่บุตรของตน อาจส่งผลให้บุตรเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่มีแนวโน้มจะสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวและสังคมได้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสานต่อความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ของทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว โดยนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเข้ามาใช้ ตั้งแต่ขั้นตอนของการประเมินความต้องการในขั้นแรก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และจากข้อมูลความแตกต่างดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำความแตกต่างตามภูมิหลังของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เข้ามาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ความแตกต่างทางเพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตร นอกไปจากนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ความต้องการและข้อเสนอแนะของกลุ่มแกนนำซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ จึงนำความต้องการของทั้งสองกลุ่มมาเป็นข้อมูลประกอบในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดได้นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยดำเนินการตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) ทั้งหมด 12 องค์ประกอบ เนื่องจากแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella นั้น ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่นอกจากเป็นปัญหาภายในกลุ่มเองแล้ว ยังจัดเป็นปัญหาต่อสังคมปัจจุบันอีกด้วย โดยองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบสามารถคงไว้ซึ่งบริบทส่วนที่มีความเหมาะสมแล้ว และพัฒนาในส่วนที่ไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการทำงานของหน่วยงานที่มีการจัดการที่ดีอยู่แล้ว เพียงต้องการการพัฒนาในด้านการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกตามภูมิหลัง

2. เพื่อนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

สมมติฐานการวิจัย

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลของสกินเนอร์ (Skinner, 1968) มีสาระสำคัญคือ การจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็นความแตกต่างด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความต้องการ รวมทั้งด้านอื่นๆ ซึ่งผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง ทุกเพศ ทุกวัย ดังนั้น การจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันออกไปซึ่งจะส่งผลถึงความคิดเห็นหรือความต้องการในการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันไป

ความแตกต่างในตัวบุคคลของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกตามภูมิหลังออกเป็น 5 ด้าน คือ ความแตกต่างทางด้านเพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ผู้วิจัยจึงขอตั้งสมมติฐานว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังนั้นจะมีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 1,182 คน

กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 20 คน

เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ ภูมิหลัง ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ตัวแปรตาม คือ ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกประเภทของความ ต้องการออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการในด้านเวลา สถานที่ที่และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการในการประเมินผล 5) ความต้องการในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการในการประชาสัมพันธ์

3. การวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาข้อมูลในส่วนของการทำงานในลักษณะของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง หมายถึง บิดาหรือมารดาที่มีการหย่าร้าง คู่สมรสเสียชีวิต ละทิ้งคู่สมรส หรือ ถูกละทิ้งจากคู่สมรส และบุตรอยู่ในความดูแลของตน ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มแกนนำ หมายถึง กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ทำหน้าที่ประสานงานในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และเป็นแกนนำของกลุ่มสมาชิกทั้งหมด

1.2 สมาชิกทั่วไป หมายถึง กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

2. เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว หมายถึง เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวที่ดูแลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

3. ภูมิหลัง หมายถึง ความแตกต่างในตัวบุคคลที่ส่งผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) ความแตกต่างทางด้านเพศ 2) ความแตกต่างทางด้านอายุ 3) ความแตกต่างทางด้านอาชีพ 4) ความแตกต่างทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ และ 5) ความแตกต่างทางด้านสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

4. ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง ความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นกลุ่มแกนนำ และกลุ่มสมาชิกทั่วไป เกี่ยวกับการได้รับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร และความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกความต้องการออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการในการประเมินผล 5) ความต้องการในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการในการประชาสัมพันธ์

5. ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง ความสามารถของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่จะเลี้ยงดูบุตรให้มีความพร้อมทั้งในด้าน สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ และสติปัญญา

6. โปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) 12 องค์ประกอบ อันประกอบด้วย

- 1) การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (Discerning the Context)
- 2) แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support)
- 3) กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)
- 4) การแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas)
- 5) การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives)
- 6) เตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Devising Transfer-of-Learning Plans)
- 7) การสร้างแผนงานการประเมินผล (Formulating Evaluation Plans)
- 8) กำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs)
- 9) การเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาด (Preparing Budgets and Marketing Plans)
- 10) การสร้างแผนการเรียนการสอน (Designing instructional plans)
- 11) ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating Facilities and On-Site Events)

12) การให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรม (Making Recommendations and Communicating Result)

7. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง หมายถึง สาเหตุที่ทำให้บิดาหรือมารดาต้องรับภาระในการเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพัง จำแนกประเภทของสาเหตุออกเป็น

7.1 การหย่าร้าง หมายถึง การที่สามีและภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมีความเห็นตกลงเลิกร้างจากกันโดยการจดทะเบียนหย่า เนื่องจากสาเหตุต่างๆ และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยินยอมในการรับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูบุตร

7.2 คู่ครองเสียชีวิต หมายถึง การเสียชีวิตของคู่สมรส เหลือเพียงตนที่เป็นหลักของครอบครัวและต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร

7.3 ละทิ้งคู่สมรส หมายถึง การเพิกเฉย ไม่รับความช่วยเหลือในด้านการเลี้ยงดูบุตรจาก คู่สมรส โดยตัดสินใจรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

7.4 การถูกละทิ้ง หมายถึง การถูกเพิกเฉยจากคู่สมรส ไม่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการเลี้ยงดูบุตร จึงต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังต่อไป

2. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่น่าเสนอจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็น 7 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ตอนที่ 2 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ตอนที่ 4 บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
- ตอนที่ 5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
- ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยทั่วไป

การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ การเรียนรู้จากสังคมและการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ ซึ่งกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนี้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพหรือเพื่อพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตนสนใจ

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการศึกษามีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ว่าจะเป็นผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา หลักสูตร เวลา และสถานที่เรียน โดยจะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความพร้อม

ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้นิยามของผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษาแต่ละท่านจะแตกต่างกัน
ดังนี้ คือ

จรรยา พาณิชย์ผลินไชย (2529) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า
หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้จัดขึ้นภายนอกขอบข่ายของระบบการศึกษา ประเภทมีแบบแผนใน
โรงเรียน ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะเผยแพร่ความคิด ความรู้ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนวิธีการปฏิบัติอย่าง
หนึ่งอย่างใดที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า
เป็นกิจกรรมการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบแน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและตามความต้องการของ
ผู้เรียน โดยยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนรู้จักใช้
ความคิดตัดสินใจเรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียนมีอิสระจากสิ่งแวดล้อมให้
มากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังเป็นกิจกรรมการศึกษาที่
จัดเพื่อทุกคนในสังคม

โกวิท วรพิพัฒน์ (อ้างถึงใน ศุภร ศรีแสน, 2521) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอก
ระบบโรงเรียนว่า หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาค
ปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพให้ประชาชนมีความ
เป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาอาชีพ และทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2522) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน
หมายถึง กิจกรรมที่สังคมสนใจจัดขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการ
เรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของ
กิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้สรุปความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า
หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา และมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่จัดขึ้นโดยบุคคล
หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน
ภาคปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์
ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสังคม โดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ
จะสนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจ และประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้
ด้วย

คูندا นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายเฉพาะของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือ วัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชากรทุกเพศทุกวัย ทุกชุมชน ทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่นประหยัด และตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2529) ได้ให้ความหมายของ "การศึกษานอกระบบ" ว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาใด ๆ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ แต่จัดขึ้นนอกเหนือจากระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งนี้ไม่ ว่าจะแยกออกเป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมหลักก็ตาม โดยมีความ มุ่งหมายที่จะให้บริการต่อประชากรให้ได้รับการเรียนรู้ ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

ฟิลลิป เอช คูม (Phillip H. Coombs) (อ้างถึงใน กชกร สังขชาติ, 2528) ได้ให้คำนิยาม การศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติ ไม่ว่าจะกิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมใหญ่ ๆ อื่นๆ หรือเป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียน ที่ได้กำหนดเป็นเป้าหมายและอย่างมีความมุ่งหมาย ตัวอย่างเช่น สถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน (ยกเว้นโรงเรียนอนุบาล) โรงเรียนมุ่งให้โอกาสแก่ผู้ไม่มี โอกาสได้รับการศึกษาเมื่ออยู่ในวัยที่ควรได้รับการศึกษา หรือที่ต้องออกจากโรงเรียนก่อนกำหนด โรงเรียนผู้ใหญ่ กิจกรรมลูกเสือ อนุภาชาต ยุวกสิกร กลุ่มสนใจศึกษาดนตรี การฝึกฝนอาชีพ กลุ่ม กสิกร ฯลฯ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่มีความ ยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัด และประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตร ต้องมีความ เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคล

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551) ได้ให้ ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือ ฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของ กลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทาง การศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

สรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ กิจกรรมทางการศึกษาใดๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยหลักสูตรและเวลามีความยืดหยุ่นตามความจำเป็นของแต่ละคน

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การเรียนรู้จากธรรมชาติ สังคม หรือ โปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงหมายถึงความถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้น ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น อายุผู้เรียน สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตาม โครงการหรือกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นในแต่ละโครงการย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมมืออันดีระหว่างกลุ่มผู้เรียน หรือกลุ่มประชาชนในสังคมกับผู้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน นับตั้งแต่การวางแผนการศึกษา การประเมินความต้องการของผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ การแสวงหาวิธีการ และทรัพยากรตลอดจนการประเมินผลการเรียนรู้นั้น ๆ ด้วย

นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้ให้ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (อ้างถึงใน เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, 2521) ได้ให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า

1. เพื่อสอนให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ
2. เพื่อสอนด้านอาชีพศึกษา ให้สามารถนำไปปรับปรุงอาชีพของตนเอง หรือเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อการประกอบอาชีพต่อไป
3. เพื่อฝึกการอบรมวิชาเพิ่มเติมแก่ผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว และต้องการจะปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่เพื่อความก้าวหน้ายิ่งขึ้น
4. เพื่อฝึกอบรมให้รับการพัฒนาการของบ้านเมือง
5. เพื่อฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี ให้มีความรับผิดชอบทางการเมือง เช่น ให้อำนาจหน้าที่ พลเมืองดีทุกคนจะต้องปฏิบัติ เช่น การรักษาสีงสารณประโยชน์ การเสียภาษี การใช้สิทธิทางการเมือง เป็นต้น
6. ฝึกอบรมในด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ตลอดจนนันทนาการ

โกวิท วรพิพัฒน์ (อ้างถึงใน อุดม เขยกีวงศ์, 2534) ได้ให้ความมุ่งหมายเรื่องวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. ให้ประชาชนมีปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยา รักษาโรค
2. ให้ประชาชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในงานและผลผลิตที่จะเกิดจากงาน
3. ให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าตนมีความรู้และทันต่อเหตุการณ์

ทวีป อภิลิทธิ์ (2523) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ และมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า จะได้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติม
2. เพื่อเสริมสร้างประชาชนให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้เหตุผลและมีความคิดเป็นเครื่องมือในการแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติม
3. เพื่อให้ประชาชนที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในขั้นที่สูงขึ้น เป็นการสร้างภาวะแวดล้อมของการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องกันไป
4. เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพ และเพิ่มเติมวิชาความรู้ในการประกอบอาชีพที่ตนปฏิบัติอยู่ หรือในการที่จะเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ ตามความต้องการอันจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน ของครอบครัว ของชุมชนและของประเทศชาติ
5. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบันของโลก ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดจนมีสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน
6. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น
7. เพื่อส่งเสริมศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้สรุปว่า ความมุ่งหมายโดยทั่วไปของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ก็คือ เพื่อการบริการและช่วยให้ประชาชนสามารถปรับชีวิตให้เข้ากันได้ หรือผสมกลมกลืนกับสภาพสิ่งแวดล้อม โดยบริการในรูปแบบต่างๆ กันตามกลุ่มเป้าหมายตามสภาพท้องถิ่น หรือตามสถานการณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อสภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ในสิ่ง

ต่างๆ ก็ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วย รายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
2. เพื่อพัฒนาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในการศึกษา
4. เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ
5. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน
6. เพื่อพัฒนาจิตใจ

อุดม เขยแก้วศ์ (2523) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งส่งเสริมและปลูกฝังให้คนมีลักษณะ "คนคิดเป็น" ตอบสนองตามสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และสร้างเสริมความเป็นธรรมในการศึกษา ดังนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงได้กำหนดความมุ่งหมายไว้ว่า

1. ฝึกอบรมให้ผู้เรียนเป็น "คนคิดเป็น"
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่อไป
3. เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะ และทักษะที่จำเป็นไปใช้ให้เกิดประโยชน์

ต่อสังคม

4. เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามซึ่งเป็นมรดกของชาติ

วิชชุดา หุ่นวิไล (2532) ได้สรุปว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
2. เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพใหม่ อันจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. เพื่อให้ประชาชนที่มีได้เรียนอยู่ในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสเรียนจนอ่านออกเขียนได้ รักการอ่าน สามารถหาความรู้เพิ่มเติมในระบบสูงต่อไปได้
4. เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน
5. เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและปลูกฝังให้ประชาชนรู้จักในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และเกิดความคิดที่จะรับบริการจากหน่วยส่งเสริมความกินดีอยู่ดีของประชาชน

6. เพื่อให้ใช้อาคารสถานที่ บุคลากร และอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติให้มากที่สุด

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในระบบโรงเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ รักการอ่าน
2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองได้
3. เพื่อส่งเสริมด้านวิชาชีพ ทั้งในด้านการเพิ่มพูนความรู้ในการประกอบอาชีพที่ปฏิบัติอยู่ หรือการเริ่มต้นอาชีพใหม่
4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อสภาพการณ์ในปัจจุบัน
5. เพื่อส่งเสริมด้านศีลธรรม วัฒนธรรม ให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีในสังคม

ตอนที่ 2 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของความต้องการ

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการในชีวิต บางคนมีความต้องการคล้ายคลึงกัน บางคนมีความต้องการแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของการดำรงอยู่ และสถานภาพทางสังคม ความต้องการของมนุษย์เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก มีนักวิจัยทางการศึกษาผู้ใหญ่หลายท่านได้พยายามศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริง ในที่สุดพบว่ามนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความต้องการที่แท้จริงอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือ ความต้องการที่จะปรับปรุงตนเองโดยวิธีการตามธรรมชาติ ประการที่สอง คือ ความต้องการที่จะรักษาภาวะการสมดุลทางธรรมชาติของมนุษย์บ่อยครั้งที่มักพบว่า ความต้องการของคนนั้นมักถูกกำหนดโดยสังคม สังคมกำหนดให้มนุษย์ที่อยู่ต่างฐานะกันมีความต้องการแตกต่างกัน และบุคคลโดยทั่วไปย่อมรู้ว่าตนเองต้องการอะไร ส่วนจะบรรลุถึงความต้องการของตนเองหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความพยายามและการปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล คำว่า ความต้องการ มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุนทร โคตรบรรเทา (2530) ได้ให้คำนิยามความต้องการ เป็นความแตกต่างระหว่างผลลัพธ์(Outcome) ที่เป็นจริงกับผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ หรือ ความต้องการ เป็นความแตกต่างระหว่างสถานภาพที่เป็นอยู่ กับ สถานภาพที่ควรจะเป็น

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2525) ได้ให้ความหมายว่า เป็นสภาพที่ปรากฏระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ (What is) กับ สิ่งที่จะให้เป็นไป (What should be) ซึ่งหมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับสิ่งที่คาดหวังในอนาคต และเราเรียกว่าเป็นความต้องการ

สุชา จันทน์เอม (2536) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึง ความจำเป็นของอินทรีย์เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต ซึ่งเกี่ยวกับการเจริญเติบโต การสืบพันธุ์ การมีอนามัยดี และรวมถึง การให้สังคมยอมรับ

สุรพล อรุณรัตน์ (2528) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ความต้องการ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นดลให้มีความเจริญเติบโตหรือพัฒนาการในทุกๆ ส่วนที่ประกอบเป็นอินทรีย์ของตน ไม่ว่าจะ เป็นด้านกายภาพหรือจิตภาพ อารมณ์และสังคม ดังนั้น ความต้องการของมนุษย์ จึงถือว่าเป็นแรงขับที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น เป็นความขาดแคลนที่กระตุ้นให้บุคคลแต่ละคนแสวงหาและดำเนินวิธีการเพื่อสนองความต้องการนั้น

สุพักตร์ พิบูลย์ (2535) กล่าวว่า ความต้องการ คือเงื่อนไขความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือสภาพที่ต้องการ เป็นสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองหรือดำเนินการแก้ไข

เลแกน (Legans, 1964) กล่าวว่า ความต้องการ คือความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับสภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น หมายถึง สภาพที่เป็นจริง และ สภาพที่จะเป็นไปในอนาคตหมายถึง สภาพที่พึงประสงค์

บอยและแจนส์ (Boyles and Jahnans, 1970) กล่าวถึง ความต้องการ ว่า คือสภาพที่ปรากฏระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่จะให้เป็นไป

แมกนีล (Macneil, 1977) ได้ให้ความหมายของ ความต้องการ ว่า หมายถึง สภาพการณ์ที่มีความไม่สอดคล้องกัน ระหว่างพฤติกรรม หรือ เจตคติของผู้เรียนในสถานะที่ยอมรับ กับสถานะที่ได้จากการสังเกต

เมอร์เรย์ (Murray, 1938) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการไว้ว่า ความต้องการ เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้แทนแรงผลักดันทำให้เกิดการกระทำ เกิดการรับรู้ ซึ่งบางครั้งจะถูกกระตุ้นโดยตรงจากกระบวนการบางอย่างภายในร่างกาย แต่บ่อยครั้งที่เกิดขึ้นจากแรงกดดันของสังคมภายนอก ความต้องการนี้บางครั้งจะมีพลัง บางครั้งจะอ่อนแรงลง

แซนเดอร์ส (Sanders, 1966) ได้ให้ความหมายของความต้องการ และแบ่งความต้องการ ออกตามความรู้สึกของบุคคล โดยกล่าวว่า ความต้องการ คือ ช่องว่างระหว่างสถานการณ์ในปัจจุบัน กับ สถานการณ์ที่ดีกว่าในอนาคต และแบ่งความต้องการออกเป็น 2 ประเภท คือ ความ

ต้องการที่รู้สึก (Felt needs) เช่น ความต้องการปัจจัยสี่ และความต้องการที่ไม่รู้สึก (Unfelt needs) เช่น ความต้องการที่จะเสริมสร้างบุคคลให้มีสุขภาพอนามัยดี

สรุปได้ว่า ความต้องการ คือ ความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ในปัจจุบันที่เป็นอยู่ กับสถานการณ์ที่คาดหวังในอนาคต เป็นแรงขับที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นในตัวบุคคล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ

ได้มีผู้ที่ศึกษาและให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของความต้องการไว้หลายแนวคิด พอสรุปได้ดังนี้

ความต้องการของโนลส์ (Knowles, 1971 อ้างถึงใน โสภิญญา เกื้อกุล, 2541) แบ่งความต้องการออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการทางการเจริญเติบโต ความปลอดภัย ประสบการณ์ใหม่ๆ ความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น
2. ความต้องการทางการศึกษา หมายถึง ความต้องการการเรียนรู้เพื่อให้ตนเอง สถาบัน หรือองค์กรดีขึ้น หรือเพื่อให้สังคมของเขาดีขึ้น ความต้องการชนิดนี้ เป็นช่องว่างระหว่างระดับสมรรถภาพของบุคคลในปัจจุบัน กับระดับสมรรถภาพที่สูงกว่า ตามสภาพโดยสรุปแล้ว ความต้องการทางการศึกษาคือ เป็นความแตกต่างระหว่างสภาพที่ตัวบุคคล ระดับความรู้ ความสามารถของบุคคลในปัจจุบัน กับความปรารถนาที่ต้องการให้มีขึ้นในอนาคต หรืออาจหมายถึงช่องว่างระหว่างระดับความรู้ ความสามารถของบุคคลในปัจจุบันกับความปรารถนาที่อยากจะมีขึ้นได้ในอนาคต

มาสโลว์ (Maslow, 1954) ได้แบ่งความต้องการโดยปกติของมนุษย์ทั่วไปออกเป็น 5 ลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ความต้องการทางสรีระพื้นฐาน คือ ความต้องการที่จำเป็นสำหรับความอยู่รอดของชีวิตทางกายภาพ เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย
2. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง คือ ความต้องการที่จะมีกินมีใช้อย่างเพียงพอและตลอดไป มีที่อยู่อาศัยมั่นคงปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย และภัยธรรมชาติ เช่น มีงานทำ มีค่าเสมอ รายได้เพียงพอ มีบ้าน มีรั้วรอบขอบชิด

3. ความต้องการความรัก ความเมตตา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม คือ ความต้องการที่จะมีความนิยมชมชอบซึ่งกันและกัน อยากมีเพื่อนร่วมคิดร่วมทำงานกันเป็นหมู่คณะ เช่น อยากให้มีบุคคลข้างเคียง มีความรักใคร่เอ็นดู อยากมีเพื่อนสนิทที่ไว้ใจได้ อยากร่วมทำงานกับผู้อื่นที่พึงพอใจ

4. ความต้องการเกียรติและความเคารพตนเอง คือ ต้องการมีฐานะและบทบาทในสังคม อยากให้บุคคลอื่นๆ นิยมชมชอบยกย่องสรรเสริญ

5. ความต้องการประสบความสำเร็จด้วยตนเอง คือ ความต้องการที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนเองทำกิจกรรมต่างๆ ที่มุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จ

คูมส์ (Coombs, 1974 อ้างถึงใน โสภิญญา เกื้อกุล, 2541) ได้กล่าวถึงความต้องการด้านการศึกษามนุษย์ โดยแบ่งดังนี้

1. ความต้องการในด้านการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและเรื่องทั่วไป เช่น การเรียนรู้นักเรียน การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องของวิทยาศาสตร์ และภาวะแวดล้อมรอบๆ ตัวเอง เป็นต้น

2. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐานทักษะ และทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเริ่มจากเรื่องสุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงดูเด็ก การซ่อมแซมบ้าน รักษาบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่ตนอยู่อาศัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการปกครองของท้องถิ่นและของประเทศรวมทั้งขบวนการต่างๆ ของการดำเนินการปกครอง ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

4. ความต้องการในการศึกษาด้านอาชีพ เช่น ความรู้ทักษะเฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ เป็นต้น

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2525) อ้างแนวคิดของ Knowles โดยแบ่งความต้องการของคนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Need) ได้แก่

1.1 ความต้องการทางกายภาพ

1.2 ความต้องการในการเจริญงอกงาม

1.3 ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ

- 1.4 ความต้องการด้านความรักความพอใจ
- 1.5 ความต้องการที่จะได้รับความมั่นคงปลอดภัย
- 1.6 ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ

2. ความต้องการด้านการศึกษา (Education Need) ซึ่งหมายถึงช่องว่างระดับความรู้ความสามารถของบุคคลในปัจจุบันกับความปรารถนาอยากจะมีในอนาคต

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับความต้องการดังกล่าวข้างต้น พบว่า ความต้องการสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการด้านพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเป็นความต้องการด้านการเจริญเติบโต ความปลอดภัย ความรัก ต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ความสำเร็จ และต้องการเป็นที่ยอมรับ
2. ความต้องการด้านการศึกษา ซึ่งมีผลกระทบมาจากความต้องการด้านพื้นฐานของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองขาดและเกิดแรงผลักดันที่จะพัฒนาความสามารถของตนเอง

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นแกนนำกลุ่มและสมาชิกทั่วไป

เนื่องจากกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เกิดการรวมตัวกันนั้น มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านของ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จึงเป็นไปได้ที่ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของแต่ละตัวบุคคลจะมีความแตกต่างกันออกไป ดังนั้น การจำแนกประเภทของความต้องการจึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในการพิจารณากระบวนการประเมินความต้องการในเบื้องต้น ซึ่งความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกออกเป็น 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการในด้านของเนื้อหาหลักสูตร

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ดีนั้น จะต้องสามารถรองรับต่อสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ในท้ายที่สุด เนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการจัดการศึกษาในแต่ละครั้ง การได้มีส่วนร่วมของบิดาหรือ

มารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังในการคัดเลือกเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ให้ตรงตามสภาพปัญหาของตน จึงจัดได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เพื่อให้ตรงตามความต้องการมากที่สุด

2. ความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษา

วิธีการจัดการศึกษา เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะจะมีส่วนมากในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ในการจัดการศึกษาครั้งนั้น ส่งผลต่อความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดการ ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการในการจัดการศึกษาจึงจะช่วยให้บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในการจัดการศึกษาในครั้งนั้นได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ในวิธีที่เหมาะสมกับตน ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ตรงตามความต้องการ เช่น ต้องการให้จัดเป็นรูปแบบของกิจกรรมเน้นหนักการทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกันและบุตร รวมถึงบิดาหรือมารดาท่านอื่นๆ ที่เข้าร่วม ต้องการการจัดแบบสัมมนาในกรณีที่ต้องการเนื้อหาความรู้ที่ชัดเจน ต้องการการจัดในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ กับบิดาหรือมารดาท่านอื่น เป็นต้น

3. ความต้องการในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

เวลาในการจัดการศึกษา สถานที่ที่ใช้ในการจัด และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดให้ จะมีผลเป็นอย่างมากต่อการเข้าร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละครั้งของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยเฉพาะบิดาหรือมารดาที่ต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพังซึ่งอาจจะไม่ได้รับความสะดวกในด้านของเวลาการเข้าร่วมที่กระทบต่อเวลาการทำงานของตน หรือความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ที่จัดในแต่ละครั้ง

4. ความต้องการในการประเมินผล

การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการศึกษาใดๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังก็เช่นกัน การประเมินผลทั้งก่อนและหลังการจัดการศึกษาจะมีส่วนช่วยให้การจัดการศึกษาในครั้งนั้นมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในครั้งต่อไป ความต้องการการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการจะบ่งบอกถึงลักษณะวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมและอำนวยความสะดวกต่อกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด

5. ความต้องการในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังบางคนอาจมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากต้องรับภาระด้านค่าใช้จ่ายทั้งหมดในครอบครัวเพียงลำพัง การศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมทางด้านงบประมาณในการจัดของแต่ละบุคคลจึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก

6. ความต้องการในด้านการประชาสัมพันธ์

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมโครงการควรมีส่วนได้ออกความคิดเห็น หรือแสดงความต้องการในการได้รับข้อมูลข่าวสารจากการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโปรแกรมการจัดการศึกษาในแต่ละครั้งรวมทั้งได้มีส่วนร่วมแนะนำวิธีการประชาสัมพันธ์โครงการที่จะช่วยให้ผู้สนใจที่ยังไม่ได้เข้าร่วมในโครงการได้เห็นคุณค่าของโครงการและโปรแกรมการจัดการศึกษาที่จัดขึ้น

สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 6 ด้านของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นแกนนำกลุ่มและสมาชิกทั่วไป มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงทำการศึกษาความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นแกนนำกลุ่มและสมาชิกทั่วไป จากความต้องการทั้ง 6 ด้านดังข้างต้น

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีหน้าที่ในการควบคุมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาสมาชิกภายในโครงการรวมทั้งให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นโดยกลุ่มแกนนำสมาชิกในโครงการเองเพื่อสามารถก่อตัวขึ้นเป็นชมรมในอนาคต การศึกษาความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการจึงคำนึงประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ผ่านมาในอดีต ความคาดหวังในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งต่อไปในอนาคต รวมถึงความพร้อมและศักยภาพในการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ จำแนกออกเป็น 6 ด้านดังต่อไปนี้

1. ความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตร

เนื่องจากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรมาก่อนแล้ว จึงจะมีข้อมูลในด้านเนื้อหาหลักสูตรของการจัดการศึกษาที่เคยจัดขึ้น ความสามารถในการสนับสนุนทางด้านเนื้อหาหลักสูตร และผลจากการจัดการศึกษาในครั้งนั้นๆ การศึกษาความต้องการและความคาดหวังทางด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ต้องการให้กลุ่มสมาชิกได้รับในครั้งต่อไป จึงมีส่วนในการกำหนดขอบเขตการจัดการศึกษาในแต่ละครั้งเป็นอย่างมาก

2. ความต้องการในด้านของวิธีการจัดการศึกษา

ดังที่กล่าวข้างต้นว่าเจ้าหน้าที่โครงการจะมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษามาก่อน จึงจะมีข้อมูลของการเลือกใช้วิธีการจัดการศึกษาที่ผ่านมา การตอบสนองของกลุ่มสมาชิกผู้เข้าร่วม รวมถึงความสามารถในการสนับสนุนทางด้านการใช้วิธีการต่างของทางมูลนิธิ ดังนั้น การศึกษาความต้องการและความคาดหวังทางด้านวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ต้องการใช้ในการถ่ายทอดแก่กลุ่มสมาชิกจึงมีส่วนในการกำหนดขอบเขตการจัดการศึกษาเช่นกัน

3. ความต้องการในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ในด้านเวลา สถานที่ที่ใช้ในการจัดการศึกษา และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากจะต้องเอื้อประโยชน์แก่ผู้เข้าร่วมในการจัดการศึกษาแล้ว ความพร้อมของผู้จัดการศึกษาในการดำเนินการประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้น จึงควรศึกษาความต้องการในด้านเวลาในการจัด สถานที่ที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดการศึกษาจากเจ้าหน้าที่โครงการเช่นกัน

4. ความต้องการในด้านการประเมินผล

การจัดวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมมีความสำคัญมากในการจัดกิจกรรมการศึกษา ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาของเจ้าหน้าที่จะมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลถึงวิธีการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมมากที่สุด รวมถึงวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมกับลักษณะการทำงานของมูลนิธิมากที่สุด ดังนั้น การศึกษาความต้องการในด้านการประเมินผลจากเจ้าหน้าที่จะมีผลต่อการพิจารณาถึงวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทั้งผู้จัดการกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม

5. ความต้องการในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา

องค์กรหรือหน่วยงานส่วนใหญ่มักจะมีงบประมาณในส่วนที่ต้องใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่อาจจะมีขอบเขตของการใช้จ่าย การศึกษาความต้องการในด้านงบประมาณที่ต้องใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการรองรับด้านงบประมาณของหน่วยงานที่จะจัดการศึกษา และช่วยกำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษาในครั้งนั้น

6. ความต้องการในด้านการประชาสัมพันธ์

ความพร้อมในด้านการประชาสัมพันธ์ของผู้จัดการศึกษามีส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงรูปแบบของการประชาสัมพันธ์โปรแกรมการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมการศึกษาความต้องการของเจ้าหน้าที่จะช่วยชี้ให้เห็นถึงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ทางมูลนิธิมีความชำนาญในการจัดหรือเื้ออำนวยการความสะดวกในการจัดมากที่สุด เพื่อนำไปวิเคราะห์เข้ากับความต้องการของผู้เข้าร่วมในการจัดกิจกรรมอีกต่อหนึ่ง

สรุปได้ว่า ความต้องการทั้ง 6 ด้านของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงทำการศึกษาความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จากความต้องการทั้ง 6 ด้านดังข้างต้น

ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของโปรแกรม (Program)

บอยเอลด์ (Boyle, 1981) ให้คำจำกัดความของ โปรแกรม ว่าหมายถึง ผลรวมของความร่วมมือระหว่างนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนมืออาชีพกับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผลและการรายงานผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1983) ได้ให้ความจำกัดความ โปรแกรม ว่า โครงร่างของงานที่จะกระทำหรือการจัดเตรียมแผนการที่จะทำ หรือ ชุดเหตุการณ์ ที่รวบรวมไว้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมทุกอย่างที่กระทำในค่าย หรือ ศูนย์ต่างๆ เป็นต้น

นิตา ชูโต (2536) ได้ให้คำจำกัดความ โปรแกรม ว่าหมายถึง “ความคิด” “แนวทาง” “กิจกรรม” หรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโปรแกรมนั้นๆ วางแนวคิด การจัดกิจกรรม หรือกลุ่มของกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโปรแกรมนั้นๆ วางแนวคิด การจัดกิจกรรม หรือกลุ่มของกิจกรรมที่ดำเนินอย่างมีระเบียบ มีงบประมาณ และระยะเวลาดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า โปรแกรม หมายถึง โครงร่าง หรือแนวทางในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยการวางแนวคิดตั้งแต่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผล และการรายงานผล เพื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

การพัฒนาโปรแกรม (Program development)

ในการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดและองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในการศึกษาและวิจัยหรือการประเมินผลที่ต้องการกรอบแนวความคิดในการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ มีนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหลายท่านได้กำหนดรูปแบบแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมไว้ ได้แก่ 1) Boyle 2) Caffarella 3) Nadler 4) Eletcher 5) Knowles 6) Tyler มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Boyle

Boyle (1981) เสนอแนวความคิดในการพัฒนาโปรแกรม 15 ข้อ เพื่อให้ นักพัฒนาโปรแกรมใช้เป็นกรอบความคิดในการพัฒนาโปรแกรมที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้

1. การสร้างพื้นฐานทางปรัชญาในการพัฒนาโปรแกรม (Establishing a Philosophical Basis for Programming) การนำปรัชญาเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเป็นเรื่องที่ไม่่ง่ายนัก แต่ความเชื่อ ค่านิยมของนักพัฒนาโปรแกรมแต่ละคนที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อการพัฒนาโปรแกรม เช่น ในเรื่องของการเลือกเทคนิคการเรียนการสอน จะมีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อและปรัชญาของนักพัฒนาโปรแกรม ถ้านักพัฒนาโปรแกรมมีความเชื่อพื้นฐานเชิงปรัชญาว่าผู้เรียนควรเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนและเป็นผู้ที่สามารถจะชี้นำตนเองได้ การจัดการเรียนการสอนจะให้ความสำคัญเทคนิคที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

2. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาความต้องการหรือสิ่งที่ประชาชนและชุมชนกังวล
 ห่วงใย (Situational Analysis of Problems and Needs or Concerns of People and
 Communities) เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 คือ การช่วยให้ประชาชนบรรลุความสำเร็จในเรื่องที่จะก่อประโยชน์แก่ตัวประชาชนเอง การกำหนด
 ปัญหา ประเด็น สถานการณ์ต่างๆ ที่ควรเปลี่ยนแปลงหรือมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นสิ่งที่ท้าทาย
 ที่สุดในการพัฒนาโปรแกรม การวิเคราะห์สถานการณ์ตามแนวความคิดทางการพัฒนาโปรแกรม
 หมายถึง การเน้นเรื่องการศึกษา วิเคราะห์ ตีความหมาย และตัดสินใจเกี่ยวกับชุมชนและ
 ผู้รับบริการ

ในการวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของสถานการณ์ บางกรณีสิ่งที่ถูกกำหนดว่า คือ
 ความต้องการและปัญหา อาจจะไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง นักพัฒนาโปรแกรมจึงต้องวิเคราะห์
 สถานการณ์อย่างลึกซึ้ง จนสามารถลำดับความต้องการและปัญหาได้ เพื่อการนำทรัพยากรที่มีอยู่
 มาใช้อย่างถูกต้อง การวิเคราะห์สถานการณ์จะต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องใครบ้างที่ควรเข้า
 มาเกี่ยวข้องกับโปรแกรม บุคคลดังกล่าวควรมีบทบาทและความรับผิดชอบในเรื่องอะไรบ้าง ควร
 จะศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนและผู้รับบริการในเรื่องอะไร ในการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการ
 และปัญหาของชุมชนและผู้รับบริการ ควรจำแนกความต้องการและปัญหาเป็นรายละเอียด
 อะไรบ้าง

3. การมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ (Involvement of Clientele) การให้ผู้รับบริการมีส่วน
 ร่วมในการพัฒนาโปรแกรม หมายถึง การส่งเสริมให้บุคคลสนใจกลุ่มและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
 กระบวนการของโปรแกรมและกิจกรรมต่างๆ ที่จะจัดขึ้น แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของ
 ผู้รับบริการเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการพัฒนาโปรแกรมทุกประเภท

4. ระดับทางสติปัญญาและสถานภาพทางสังคมของผู้รับบริการ (Level of Intellectual
 and Social Development of Potential Clientele) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรให้
 ความสำคัญแก่ผู้เรียนมากกว่าผู้สอน แต่เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนมีชีวิตชีวา ผู้เรียนเป็น
 ผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องให้ความสำคัญในเรื่อง
 ความแตกต่างของบุคคล นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนหรือนักพัฒนาโปรแกรมจะต้องรู้ว่า
 ผู้ใหญ่แตกต่างไปจากเด็ก ส่วนมากผู้ใหญ่จะมีวุฒิภาวะและมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย แม้
 จะอยู่ในกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน เช่น กลุ่มชาวนา กลุ่มพยาบาล กลุ่มนักสังคมสงเคราะห์หรือกลุ่ม
 แม่บ้าน แต่บุคคลเหล่านี้จะมีความแตกต่างเกี่ยวกับเจตคติในการเรียนรู้ ภูมิหลังทางสังคม

เศรษฐกิจ เชื้อชาติ และประสบการณ์ในวิชาชีพ ความแตกต่างของแต่ละบุคคลมีผลต่อกระบวนการพัฒนาโปรแกรม ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่มีประสบการณ์น้อยในสถานการณ์ที่ใช้กระบวนการกลุ่ม จะหวาดกลัวการเรียนการสอนในรูปแบบกลุ่มต่างๆ

นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องคำนึงถึงระดับความแตกต่างของบุคคลและพัฒนาโปรแกรมให้เหมาะสมกับความแตกต่างทางสังคมเศรษฐกิจและการศึกษาของผู้เรียน โดยมีการศึกษาและกำหนดระดับและปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ศึกษาแหล่งข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และการกำหนดวัตถุประสงค์โปรแกรม (Sources to Investigate and Analyze in Determining Program Objectives) แหล่งข้อมูลที่นักพัฒนาโปรแกรมควรศึกษาและวิเคราะห์เพื่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม คือ ตัวผู้รับบริการ สถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับสังคมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้เรียน และเนื้อหาวิชาการ นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องเข้าใจว่าแหล่งข้อมูลแหล่งใดแหล่งหนึ่งไม่เพียงพอในการกำหนดวัตถุประสงค์โปรแกรมที่ดี แหล่งข้อมูลแต่ละแหล่งจะให้ข้อมูลเพียงส่วนหนึ่ง ดังนั้น นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการพัฒนาทักษะในการกำหนดความต้องการของตัวเอง

ประเภทของโปรแกรมมีความสำคัญในการเลือกแหล่งข้อมูลในการพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม โปรแกรมเชิงพัฒนาที่มีจุดเริ่มต้นในสถานการณ์ที่คลุมเครือ อาจจะต้องมีการพัฒนาให้ผู้เรียนเกี่ยวกับการรวมเป็นกลุ่มในระยะเริ่มต้น และเมื่อกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดี วัตถุประสงค์ของโปรแกรมจะปรากฏขึ้น ในโปรแกรมเชิงสถาบันและโปรแกรมเชิงสาระสนเทศจะมีสถานการณ์ที่ชัดเจน การใช้แหล่งข้อมูลในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมจึงเริ่มดำเนินการได้ก่อนขั้นตอนอื่นๆ ของโปรแกรม

6. การยอมรับเรื่องข้อจำกัดเกี่ยวกับสถาบันและบุคคล (Recognition of Institution and Individual Constraints) ในการพัฒนาโปรแกรม นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรยอมรับว่าสถาบันและบุคคลมีข้อจำกัดที่อาจทำให้โปรแกรมไม่สมบูรณ์แบบตามที่ต้องการในหลายๆ กรณี ข้อจำกัดเหล่านี้จะไม่ปรากฏให้เห็นชัด แต่เมื่อมีการดำเนินการไปจะค่อยๆ ปรากฏขึ้น

7. เกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญ (Criteria for Establishing Program Priorities) นักการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องตัดสินใจในการพัฒนาโปรแกรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองประชาชนจำนวนมากในเวลาและด้วยทรัพยากรอันจำกัด ดังนั้น การจัดลำดับความสำคัญเรื่องต่างๆ ในการพัฒนาโปรแกรมจึงมีความสำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกำหนด

ความต้องการให้เป็นเป้าหมายเฉพาะ หรือเรื่องการกำหนดว่ากลุ่มใดควรจะเป็นผู้ได้รับบริการ เรื่องการแสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่และการกำหนดเรื่องวิธีปฏิบัติการทำงานหลักในการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาโปรแกรม คือ การกำหนดว่าจะใช้เกณฑ์อะไรอะไรบ้างในการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนและกิจกรรมต่างๆ ความสามารถในการกำหนดเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ สมเหตุสมผลและเป็นที่ยอมรับจากทุกๆ ฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโปรแกรม นอกจากนี้แล้ว ควรให้ผู้ที่มารับบริการมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ในการจัดลำดับความสำคัญขั้นตอนในโปรแกรม

8. ระดับความยืดหยุ่นของการวางแผนโปรแกรม (Degree of Rigidity or Feasibility of Planned Programs) ความยืดหยุ่นและความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้เสมอเป็นหลักการที่สำคัญในการพัฒนาโปรแกรม เนื่องจากการพัฒนาโปรแกรมมีลักษณะเป็นการพัฒนาและเกี่ยวกับปัญหาของประชาชน การกำหนดและพยายามควบคุมทุกปัจจัยทุกขั้นตอนเป็นเรื่องยาก การประเมินผลวัตถุประสงค์และวิธีการต่างๆ อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ได้หลายทางเลือก ทำให้โปรแกรมมีความยืดหยุ่น

9. ความเห็นชอบเชิงกฎหมายและการสนับสนุนจากกลุ่มที่มีอำนาจอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Legitimation and Support with Formal and Informal Power Situation) ในการพัฒนาโปรแกรมเรื่องการได้รับความเห็นชอบเชิงกฎหมายจากกลุ่มต่างๆ ที่มีอำนาจในชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญ ถึงแม้ว่าฝ่ายที่จะให้ความเห็นชอบเชิงกฎหมายจะไม่ได้ให้การสนับสนุนในเรื่องกิจกรรมต่างๆ โดยตรง แต่ถ้านักพัฒนาโปรแกรมไม่ได้รับความเห็นชอบเชิงกฎหมายจากกลุ่มที่เป็นกลุ่มทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มดังกล่าวอาจจะขัดขวางโปรแกรม ชุมชนและองค์กรในระดับท้องถิ่นอาจจะปฏิเสธโปรแกรม หรือยอมรับและขอเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาโปรแกรมทุกขั้นตอน ดังนั้น การติดต่อและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การขอความเห็นชอบเชิงกฎหมายและการสนับสนุนของกลุ่มต่างๆ ที่มีอำนาจในชุมชน เป็นเรื่องที่จะละเลยไม่ได้

10. การเลือกและจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์การเรียนรู้ (Selecting and Organizing Learning Experiences) นิยามที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุดเกี่ยวกับการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้หมายถึง การใช้ประสบการณ์ในการได้แบบแผนใหม่ทางพฤติกรรม ตามความหมายดังกล่าว พฤติกรรม หมายถึง วิธีคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำต่างๆ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนและผู้สอนร่วมมือกัน ผู้เรียนที่คิดว่าไม่ต้องทำอะไรนอกจากฟังการบรรยายจะไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับนักศึกษานอกกระบวนโรงเรียนที่

ผู้สอนบรรยายโดยไม่มีทำให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ วิธีการให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การให้ผู้เรียนสังเกตการณ์ การฟัง การคิด การเขียน การซักถาม และการอภิปราย ฯลฯ ดังนั้น ประสพการณ์ในการเรียนรู้ คือปฏิภรกรรมในด้านสติปัญญาและในด้านกายภาพเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่เป็นวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

11. การเลือกวิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเหมาะสม (Identifying Instructional Design with Appropriate Methods, Techniques, and Devices) นักการศึกษา นอกระบบโรงเรียนมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเลือกวิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์ในการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกด้วย วิธีการในที่นี่ หมายถึง วิธีการในการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งหรือแนวทางที่เป็นระบบในการเข้าถึงประชาชน เทคนิค หมายถึง รูปแบบการเสนอเอกสารที่ต้องการให้มีการเรียนรู้ ส่วนอุปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์และสภาพแวดล้อมที่จัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน

12. การใช้ประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์ (Utilizing Effective Promotional Priorities) โปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีอยู่หลากหลายและจะต้องแข่งขันกันในการดึงดูดความสนใจงบประมาณ การสนับสนุนในชุมชนต่างๆ การประชาสัมพันธ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนที่ดีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการประชาสัมพันธ์ เป้าหมายการประชาสัมพันธ์ ลักษณะของสื่อที่จะใช้ข้อบังคับและกำหนดเวลา การประชาสัมพันธ์ควรใช้วิธีการและเทคนิคที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลถึงเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

13. การได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรสำหรับโปรแกรม (Obtaining Resources Necessary to Support the Program) จำนวนประชาชนที่ต้องการได้รับการศึกษาจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ดังนั้น นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องแสวงหาการสนับสนุนและความเห็นชอบเชิงกฎหมายที่จะช่วยให้องค์กรได้งบประมาณอย่างต่อเนื่องและเพียงพอ การให้ผู้ที่มีอิทธิพลในการสนับสนุนโปรแกรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับโปรแกรมมากยิ่งขึ้น

14. การประเมินประสิทธิภาพ ผล และผลกระทบ (Determining the Effectiveness, Results and Impact) นักพัฒนาโปรแกรมจะต้องเลือกวิธีที่จะประเมินผลโปรแกรมที่เหมาะสมที่สุด เพราะการประเมินผลอย่างเป็นทางการ มีความยากลำบากและใช้งบประมาณมาก ส่วนการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการอาจจะไม่ได้รับการยอมรับว่าเที่ยงตรงเชื่อถือได้ เอกสารและ

หนังสือเกี่ยวกับการประเมินผลเสนอว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประเมินผลควรเป็นเรื่องการนำผลไปใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม การประเมินผลโปรแกรม หมายถึง การประเมินคุณค่าของโปรแกรม การประเมินหรือการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโปรแกรม คือ การนำข้อมูลที่ได้เกี่ยวกับโปรแกรมไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าโปรแกรมควรมีลักษณะอะไรบ้าง ดังนั้น การประเมินผลโปรแกรมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่อง (1) การกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ (2) การรวบรวมข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น (3) การพิจารณาตัดสินผลโดยเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์กับข้อมูลที่รวบรวมไว้

15. การสื่อคุณค่าของโปรแกรมให้ผู้ที่มีหน้าที่ต้องตัดสินใจ (Communicating the Value of the Program to Appropriate Decision Makers) โปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำนวนมากได้รับการสนับสนุนทางงบประมาณจากทางราชการ ดังนั้น ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการตัดสินใจอนุมัติงบประมาณควรได้รับรายงานเรื่องคุณค่าและข้อจำกัดของโปรแกรม วิธีการสื่อผลของโปรแกรมมีตั้งแต่ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ ไปถึงการรายงานด้วยการวิจัยนักการศึกษาอกระบบโรงเรียนควรวางแผนว่าวิธีการใดจะเหมาะสมที่สุดสำหรับบุคคลและกลุ่มที่จะต้องติดต่อและรายงานผลของโปรแกรม

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรม Caffarella (2002) ได้นิยามองค์ประกอบว่าเป็นงานที่จะต้องตัดสินใจว่าควรจะดำเนินการอย่างไร องค์ประกอบแต่ละเรื่องไม่จำเป็นจะต้องทำทุกครั้งไป ถ้าหากดำเนินการมาแล้วในบริบท (Context) ที่ปัจจัยภายใน (Internal Factors) และปัจจัยภายนอก ขององค์กรไม่มีการเปลี่ยนแปลง แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบ คือ

1. การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (Discerning the Context)

1.1 มีความรู้เกี่ยวกับบริบท (Context) และปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม (เช่น โครงสร้างขององค์กร ชุมชน ลักษณะประชากร วัฒนธรรม)

1.2 ริเริ่มหรือนำปัจจัยที่มีอยู่แล้วภายในองค์กร (เช่น ปรัชญา นโยบาย กฎ ระเบียบ แบบแผนวิธีปฏิบัติ งานระบบข้อมูล งบประมาณ) มาใช้ในการวางแผน

2. แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support)

2.1 แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมตั้งแต่การวางแผน การเลือกกิจกรรม (ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้รับบริการ เจ้าหน้าที่ภายในองค์กรและกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน)

2.2 สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการเห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลง

3. กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)

3.1 ตัดสินใจว่าควรใช้แหล่งข้อมูลใดบ้างที่จะช่วยให้เกิดความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (เช่น ผู้ที่เคยมารับบริการและผู้เข้าร่วมโปรแกรมรุ่นใหม่ นายจ้างสถานประกอบการ องค์กรและชุมชน กฎระเบียบทางราชการ พระราชบัญญัติ ปัญหาทางสังคม ฯลฯ)

3.2 กำหนดใช้วิธีการที่ดีที่สุดที่จะได้ข้อมูลและความคิดในการพัฒนาโปรแกรม เช่น วิธีการประเมินความต้องการของผู้เรียนหรือผู้รับบริการ วิธีการสังเกตสถานการณ์ในชุมชน การสัมภาษณ์ การสนทนา การวิเคราะห์เอกสาร ศึกษาผลการวิจัย ฯลฯ)

4. การแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas)

4.1 พิจารณาว่าความคิดเกี่ยวกับโปรแกรมควรพัฒนาเป็นโปรแกรมหรือไม่ เพราะในบางกรณีอาจจะเหมาะสมมากกว่าหากจะใช้วิธีการอื่นๆ ที่จะให้ความรู้หรือข้อมูลแทนการพัฒนาโปรแกรมที่มีหลายขั้นตอน เช่น การสร้างเครือข่ายประชาชนเพื่อการปฏิบัติงาน

4.2 ตั้งเกณฑ์เพื่อการแยกแยะและลำดับความคิดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการวางแผน

4.3 พยายามศึกษาและมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการอื่นๆ และพยายามสร้างเครือข่ายประชาชนที่จะให้การสนับสนุนเมื่อนำวิธีการอื่นๆ มาใช้แทนรูปแบบการพัฒนาโปรแกรม

5. การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives)

5.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเพื่อเสนอท่อนให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการตระหนักถึงคุณค่าและประโยชน์จากโปรแกรม

5.2 ประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผลที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาโปรแกรมและปรับปรุงแก้ไขวัตถุประสงค์ของโปรแกรมให้สอดคล้องกับผลยิ่งขึ้น

5.3 ตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของโปรแกรมมีความชัดเจนหรือไม่ ก่อนที่จะนำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง (เช่น ผู้บริหาร องค์กรที่ให้การสนับสนุนโปรแกรม)

5.4 ใช้วัตถุประสงค์ของโปรแกรมเป็นการตรวจสอบภายในว่าโปรแกรมมีความสอดคล้องตรงกับความต้องการและปัญหาหรือไม่ (เช่น วิธีการเรียนการสอน การประเมินความต้องการ)

6. เตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Devising Transfer-of-Learning Plans)

6.1 ตัดสินใจว่าจะใช้เทคนิคหรือวิธีการเรียนการสอนอะไรบ้าง

6.2 กำหนดว่าใครควรมีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอน (เช่น ผู้เรียน เจ้าหน้าที่พัฒนาโปรแกรม ผู้สอน ฝ่ายนิเทศงาน ผู้นำชุมชน)

6.3 ตัดสินใจและเลือกวิธีการเรียนการสอนที่คิดว่าผู้เรียนจะได้ประโยชน์มากที่สุดและช่วยให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (เช่น พัฒนาแผนการเรียนการสอนของแต่ละคน การจัดหาผู้ที่จะคอยช่วยเหลือหรือการช่วยเหลือพิเศษจากองค์กรอื่นๆ)

7. การสร้างแผนงานการประเมินผล (Formulating Evaluation Plans)

7.1 ระบุระเบียบวิธีการที่จะประเมินผล (เช่น เชิงวัตถุประสงค์ กึ่งทางการ) ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

7.2 กำหนดวิธีการที่จะรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อการประเมินผล (เช่น การสังเกต การใช้แบบสอบถาม การทบทวนและศึกษาเอกสารต่างๆ)

7.3 วางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้วิธีการใดในการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการใดที่จะนำมาใช้ในการเสนอผลของการประเมินข้อมูลดังกล่าว

7.4 อธิบายเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าและประโยชน์ของโปรแกรม

7.5 นำผลจากการประเมินโปรแกรมและเสนอข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงโปรแกรมต่อไปในอนาคต

8. กำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs)

8.1 เลือกรูปแบบหรือวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่สุดซึ่งอาจจะเป็นวิธีการเดียวหรือหลายๆ วิธีการ (เช่น การเรียนด้วยตนเอง การเรียนเป็นกลุ่ม การเรียนทางไกล)

8.2 กำหนดเวลาการปฏิบัติโปรแกรมให้สอดคล้องกับเวลาที่ผู้เรียนสะดวก ไม่ไปตรงกับเวลาทำงานหรือการทำกิจกรรมอื่นๆ

8.3 คำนึงถึงความต้องการของฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรม (เช่น นักพัฒนาโปรแกรม ผู้ประสานงาน ผู้สอน หรือผู้อำนวยการความสะอาด นักประเมินผล)

8.4 พิจารณาและตัดสินใจว่าโปรแกรมที่จะจัดขึ้น เจ้าหน้าที่ขององค์กรไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ประจำหรืออาสาสมัครสามารถวางแผนปฏิบัติงานเกี่ยวกับโปรแกรมได้หรือไม่ หรือสมควรที่จะจ้างที่ปรึกษาจากภายนอกองค์กรมา หรือสมควรที่จะใช้ทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์กรและเจ้าหน้าที่ภายนอกองค์กร

9. การเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาด (Preparing Budgets and Marketing Plans)

9.1 คาดประมาณการณ้ค่าใช้จ่ายของโปรแกรม รวมทั้งค่าพัฒนาโปรแกรม ค่าปฏิบัติงาน และค่าประเมินผล (เช่น เงินเดือนเจ้าหน้าที่ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับผู้รับบริการ ค่าเช่าสิ่งอำนวยความสะดวก ค่าอาหาร ค่าลงทะเบียนเรียน)

9.2 กำหนดแหล่งงบประมาณว่าจะได้มาจากที่ใดบ้าง (เช่น ค่าลงทะเบียนผู้รับบริการ เงินสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ และงบประมาณจากรัฐบาล)

9.3 วิเคราะห์ภูมิหลังของประชากรที่จะมารับบริการในการวางแผนด้านการตลาด

9.4 เตรียมการประชาสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้จะมาใช้บริการและใช้เอกสารที่เหมาะสมภายใต้เงื่อนไขเรื่องเวลาและงบประมาณที่กำหนดไว้

10. การสร้างแผนการเรียนการสอน (Designing Instructional Plans)

10.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน

10.2 เลือกและลำดับเนื้อหาสาระตามระดับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนตามลักษณะเนื้อหาวิชาการและสิ่งที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสม

10.3 เลือกเทคนิคการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ในการจัดการเรียนการสอน (เช่น การบรรยาย กรณีศึกษา บทบาทสมมติ การละเล่น การเล่าเรื่อง)

10.4 เลือกและ (หรือ) พัฒนาสื่อที่จะส่งเสริมการเรียนการสอน

10.5 ในแต่ละกิจกรรมเลือกวิธีประเมินผลที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยให้รู้ว่าการเรียนการสอนได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

11. ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating, Facilitating and On-Site Events)

11.1 จัดอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้และดูแลว่าอุปกรณ์สื่อต่างๆ อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้

11.2 ดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ที่จัดโปรแกรม (เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกผู้สอน เจ้าหน้าที่ อุปกรณ์สื่อ กำหนดการ)

11.3 สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตั้งแต่การต้อนรับผู้มารับบริการ (เช่น แสดงความเป็นกันเองกับผู้เรียนในการลงทะเบียนการปฐมนิเทศ)

11.4 จัดระบบการควบคุมติดตามการปฏิบัติงานที่สามารถเอื้อให้มีการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องแต่รวดเร็วในกรณีที่โปรแกรมต้องมีการเปลี่ยนแปลง

11.5 รวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินและดูแลกิจกรรมการประเมินให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

11.6 ให้เกียรติผู้เข้าร่วมโปรแกรม (เช่น การใช้ของที่ระลึก ประกาศนียบัตร)

11.7 ปิดโปรแกรมด้วยการดูแลรายละเอียดต่างๆ (เช่น การเก็บอุปกรณ์สื่อสาร)

12. การให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรม (Making Recommendations and Communicating Result)

12.1 เตรียมเสนอรายงานเกี่ยวกับโปรแกรม (เช่น เอกสารสำหรับแถลงการณ์ต่อสื่อมวลชน โปสเตอร์ที่แสดงผลผลิตจากฝีมือผู้เข้าร่วมโปรแกรม)

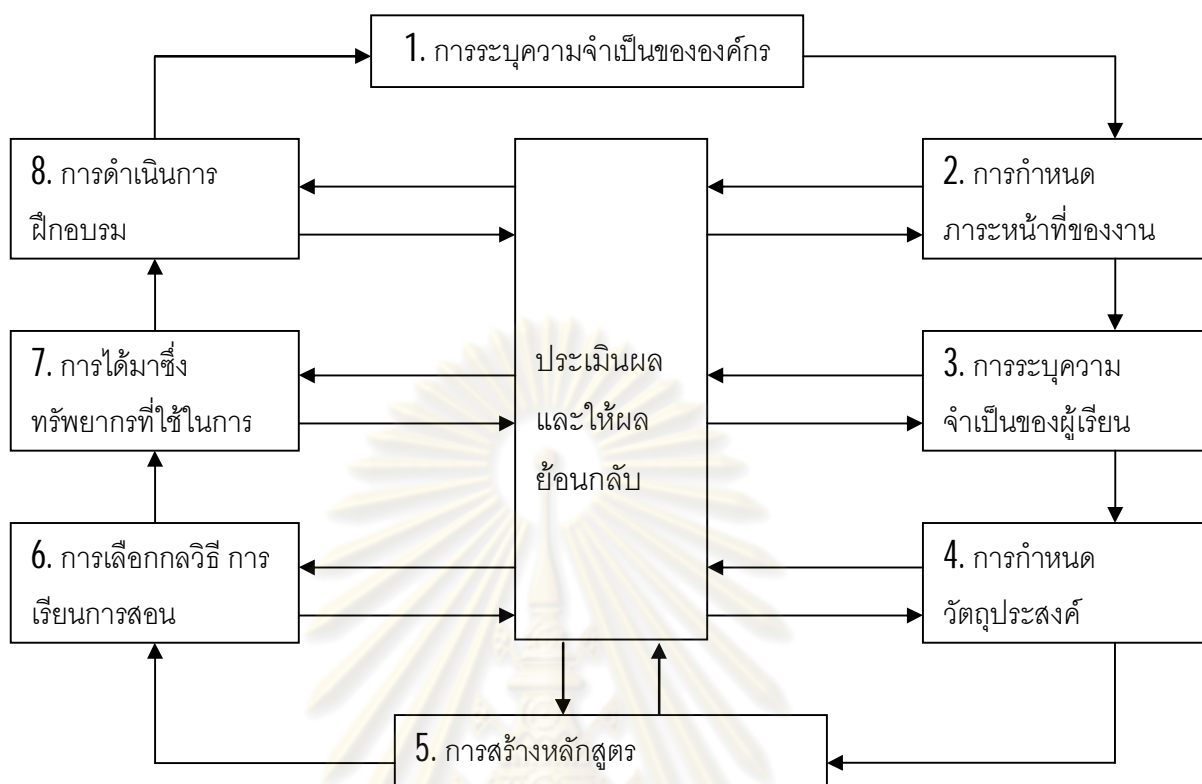
12.2 ดูแลว่าการเสนอรายงานใช้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับบุคคล กลุ่มองค์กร หรือประชาชนทั่วไปที่สนใจ

12.3 เสนอรายงานในระยะเวลาที่เหมาะสม

12.4 ถ้ามีคำถามหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับโปรแกรม ติดตามประเด็นโดยการไปศึกษาข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้ที่จะช่วยให้ความกระจ่างและคำตอบที่ดีที่สุด

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Nadler

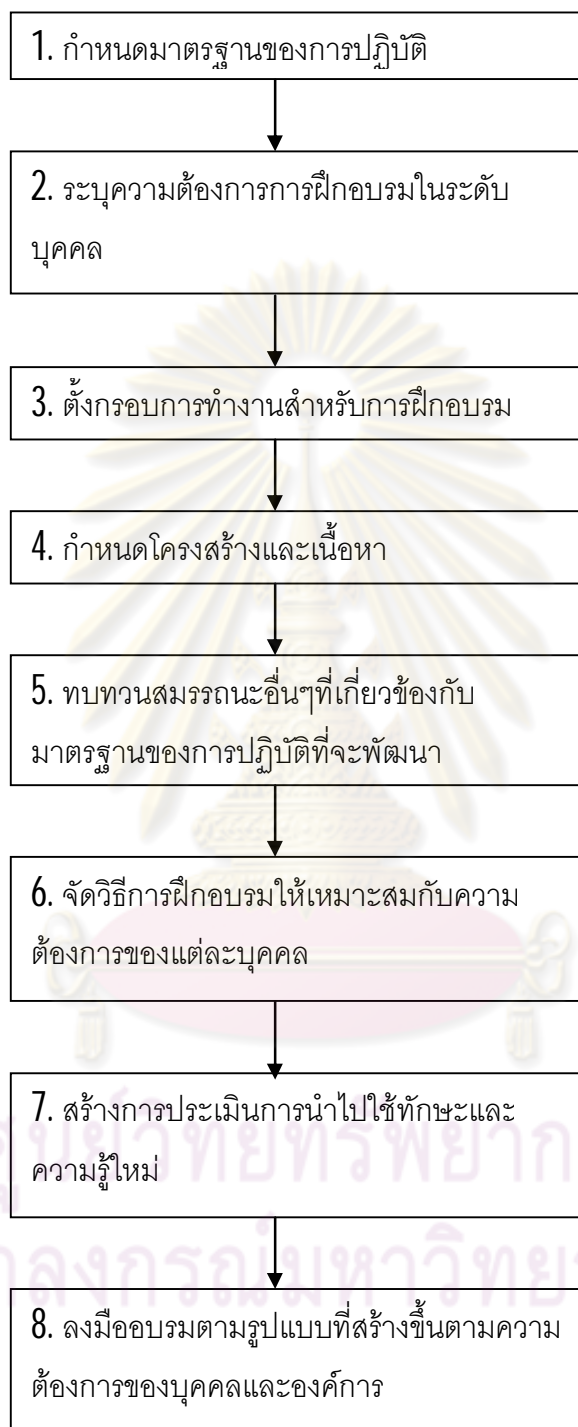
แนดเลอร์ (Nadler, 1998) ได้เสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เรียกว่า The Critical Events Model (CEM) ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

จากแผนภาพดังกล่าว เห็นได้ว่า เป็นตัวแบบที่เน้นในการสร้างประสิทธิผลขององค์กรโดยเริ่มจากการกำหนดความต้องการและเป้าหมายขององค์กร และสร้างมาตรฐานงานที่เหมาะสมกับการบรรลุเป้าหมายนั้นๆ แล้วจึงมากำหนดความต้องการด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคลากรในหน่วยงาน เพื่อที่จะได้กำหนดวัตถุประสงค์และออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และนำมาใช้เป็นแนวทางในการเลือกกลยุทธ์การฝึกอบรมและแหล่งวิทยาการหลังจากนั้น จึงนำหลักสูตรที่ได้ไปดำเนินการฝึกอบรม โดยตัวแบบนี้มีจุดเด่นอยู่ที่วิธีการประเมินให้ผลย้อนกลับที่สามารถกระทำได้ในทุกๆ ขั้นตอนของการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Eletcher

อลิซเซอร์ (Eletcher, 1992) ได้เสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะที่เรียกว่า Model of Competence - Based Training Design ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Knowles

แมล์คัม เอส โนลส์ (Knowles, 1980) ได้เสนอรูปแบบของการจัดกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองได้ ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ ให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักกันและกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากกว่าบรรยากาศการแข่งขัน และเป็นกัลยาณมิตรกับผู้ร่วมกิจกรรม
2. วางแผนขนาดกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมพร้อมกับสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
3. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม
4. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมแปลงความต้องการการเรียนรู้เป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่มีความชัดเจน เป็นไปได้ เหมาะสม มีความหมาย และสามารถวัดผลสำเร็จของงานได้
5. ช่วยผู้ร่วมกิจกรรมออกแบบแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม
6. รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาของผู้ร่วมกิจกรรมรายบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความเชื่อมั่นในการเรียนรู้มากขึ้น
7. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยร่วมกับผู้ร่วมกิจกรรมกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนไว้ก่อนและใช้วิธีที่ได้ตกลงกันไว้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Tyler

ไทเลอร์ (Tyler, 1996) ได้กำหนดหลักการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา - คือ การกำหนดจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และด้านทักษะ ซึ่งไทเลอร์ได้เน้นว่าการกำหนดจุดประสงค์จะต้องระบุพฤติกรรมที่ต้องการของผู้ร่วมกิจกรรมให้ได้อย่างชัดเจนและเจาะจง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องพิจารณาข้อมูลพื้นฐานประกอบการตัดสินใจในการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ดังนี้

- 1.1 ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
- 1.2 สภาพชีวิตทางด้านสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ
- 1.3 แนวคิด, ทฤษฎี หลักการ ข้อเท็จจริง

2. การคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาแล้ว ในขั้นตอนต่อไป ก็คือการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยหลักการในการคัดสรรประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ มีดังนี้

- 2.1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสฝึกฝนและปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงประสงค์
- 2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความพึงพอใจในพฤติกรรมของตนเอง
- 2.3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ร่วมกิจกรรม
- 2.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ข้อเดียวกันได้
- 2.5 การจัดประสบการณ์เรียนรู้ด้วยกิจกรรมหนึ่งๆ สามารถนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหลายๆข้อได้

3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องทำการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยหลักการที่สำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้น มีดังนี้

- 3.1 ความต่อเนื่อง
- 3.2 การมีลำดับขั้นตอน
- 3.3 การบูรณาการ

4. การประเมินผลการเรียนรู้ ในขั้นตอนสุดท้าย เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม ซึ่งถ้าผู้ร่วมกิจกรรมเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ก็แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้นบรรลุผลสำเร็จ โดยขั้นตอนในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีดังนี้

- 4.1 กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 4.2 กำหนดเครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรมของผู้ร่วมกิจกรรม
- 4.3 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง
- 4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

จากการศึกษากรอบแนวความคิดและองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของนักการศึกษาทั้ง 6 ท่าน ข้างต้น พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มากที่สุด เนื่องจากแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella นั้น ให้ความสำคัญกับการศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่นอกจากจะเป็นปัญหาภายในกลุ่มเองแล้ว ยังจัดเป็นปัญหาต่อสังคมปัจจุบันอีกด้วย โดยองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบสามารถคงไว้ซึ่งบริบทส่วนที่มีความเหมาะสมอยู่แล้ว และพัฒนาในส่วนที่ไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการทำงานของหน่วยงานที่มีการจัดการที่ดีอยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการการพัฒนาในด้านการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังมีจุดเด่นในด้านการพิจารณาความต้องการของเจ้าหน้าที่ในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปพร้อมๆ กับความต้องการของสมาชิกทั่วไปในฐานะผู้รับการถ่ายทอดความรู้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบในด้านการกำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs) อย่างชัดเจน โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่น่าเสนอในงานวิจัยครั้งนี้ จึงเลือกใช้แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (Discerning the Context)

องค์ประกอบที่ 2 แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support)

องค์ประกอบที่ 3 กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)

องค์ประกอบที่ 4 การแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas)

องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives)

องค์ประกอบที่ 6 เตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Devising Transfer-of-Learning Plans)

องค์ประกอบที่ 7 การสร้างแผนงานการประเมินผล (Formulating Evaluation Plans)

องค์ประกอบที่ 8 กำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs)

องค์ประกอบที่ 9 การเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาด (Preparing Budgets and Marketing Plans)

องค์ประกอบที่ 10 การสร้างแผนการเรียนการสอน (Designing instructional plans)

องค์ประกอบที่ 11 ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating Facilities and On-Site Events)

องค์ประกอบที่ 12 การให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรม (Making Recommendations and Communicating Result)

ตอนที่ 4 บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ความหมายของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง หมายถึง บิดาหรือมารดาที่มีการหย่าร้าง ละทิ้งคู่สมรส ถูกละทิ้งจากคู่สมรส หรือ คู่สมรสเสียชีวิต และบุตรอยู่ในความดูแลของตน ส่งผลให้กลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว

กนิษฐา ไทเตชะวัฒน์ (2531) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว หรือครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดา หมายถึง ครอบครัวของเด็กที่มีบิดา หรือมารดาเพียงคนเดียว ซึ่งอาจเนื่องมาจากการหย่าร้าง หรือเป็นหม้ายเพราะฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิตไป หรือแยกกันอยู่

ลักษณะที่สำคัญของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว นั้น คือ ครอบครัวที่อยู่ในลักษณะบ้านแตก เกิดความแตกแยกในครอบครัว หรือครอบครัวที่ขาดบิดา มีคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ในการถ่ายทอดอบรมสั่งสอน จริยธรรมที่เหมาะสม ในทางตรงและทางอ้อม ก็จะมีเพียงแม่แบบ หรือพ่อแบบที่ได้ก็จะเลียนแบบพฤติกรรมที่พึงปรารถนา การแตกแยกนั้น อยู่ในลักษณะหลายรูปแบบ และมักพบว่า ครอบครัวที่เหลือจะประกอบด้วยมารดาและบุตร

การแตกแยกนั้นมีสาเหตุจาก

1. การหย่าร้าง

การหย่าร้าง คือ การที่สามีและภรรยาที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมีความเห็นตกลงเลิกร้างจากกันโดยการจดทะเบียนหย่า เนื่องจากสาเหตุต่างๆ และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยินยอมในการรับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูบุตร

โดยทั่วไป การหย่าร้างยอมไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด เพราะส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามในคู่สมรสบางคู่ การหย่าร้างอาจเป็นทางออกที่ดีกว่า ถ้าความขัดแย้งยังมีมาก มีความแตกร้างที่ยากจะประสานกันได้ คู่สมรสและครอบครัวต้องทนทุกข์ขมขื่น ขัดแย้งกันตลอดเวลาแล้ว การหย่าอาจทำให้ครอบครัวมีความสุขกว่าเดิมได้

สาเหตุของการหย่าร้าง

Hamsworth และ Minnis, 1995 (อ้างถึงใน สุภาพรพรณ โคตรจรัส, 2525) ได้สำรวจความคิดเห็นของทนายความที่เกี่ยวกับปัญหาที่เป็นสาเหตุของการหย่าร้าง พบว่า ปัญหาอันดับหนึ่ง คือ ปัญหาทางการเงิน อันดับรองลงมา คือ ปัญหาการมีคู่ ความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน ไปด้วยกันไม่ได้ ความไม่รับผิดชอบ การทารุณ การขาดวุฒิภาวะ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีปัญหากับญาติของคู่สมรส และการทอดทิ้ง

2. การละทิ้ง

การละทิ้ง คือ การเพิกเฉยต่อการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน ไม่รับรู้และไม่รับผิดชอบต่อคู่สมรส เป็นการแยกทางโดยไม่ได้เกิดขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน หรือไม่ได้รับการยินยอมจากอีกฝ่ายที่ถูกละทิ้ง โดยส่วนมากแล้ว การถูกละทิ้งมักจะเกิดขึ้นกับเพศหญิง เช่น หญิงที่ตั้งครรภ์แล้วไม่ได้รับการ

ช่วยเหลือและการยอมรับจากสามี หรืออาจจะไม่มีโอกาสแม้แต่จะทราบว่าเป็นบิดาของเด็กในครรภ์ ดังจะเห็นได้จากเด็กสาววัยรุ่นในสังคมปัจจุบันที่ตั้งครรภ์โดยไม่ได้ตั้งใจ

การถูกละทิ้งรวมไปถึงครอบครัวที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยมีได้แยกทางกัน เช่น ครอบครัวที่สามีไม่ส่งเสียค่าใช้จ่ายทั้งในด้านความเป็นอยู่และการเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

3. การตาย

Ariene และ Jerame, 1983 (อ้างถึงใน เกศินี เกิดอนันต์, 2539) ได้ให้ความหมายของการตายว่า การตาย หมายถึง การสูญเสียชีวิตของคู่สมรสคนหนึ่งคนใด เหลือเพียงคนเดียวที่เป็นหลักของครอบครัวและต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตร ซึ่งมีครอบครัวเดียวจำนวนไม่น้อยที่เป็นผลมาจากการตายของพ่อหรือแม่ และเปอร์เซ็นต์ส่วนใหญ่เป็นหญิงม่ายที่สามีจากไปเพราะสังเกตจากโอกาสของบุคคลที่ออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว คือ บิดา และผลจากการสูญเสีย เพศหญิงจึงเป็นคนทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่เหลือ

สรุปได้ว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง หมายถึงบิดาหรือมารดาบิดาที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยที่คู่สมรสมิได้มีส่วนช่วยเหลือ ทั้งนี้สาเหตุของการรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรตามลำพังสามารถเกิดได้ทั้งจากการหย่าร้าง ละทิ้งคู่สมรส ถูกละทิ้งจากคู่สมรส หรือ คู่สมรสเสียชีวิต โดยที่บุตรอยู่ในความดูแลของตน ส่งผลให้กลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในที่สุด

ตอนที่ 5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ประวัติความเป็นมา

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้รับอนุญาตการจัดตั้งเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2542 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง เริ่มต้นจากครอบครัวในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งการสร้างเครือข่ายครอบครัวในรูปแบบครอบครัวต่อครอบครัว ในกิจกรรมเสวนาครอบครัว การทำกลุ่มครอบครัว การท่องเที่ยวครอบครัว และผ่านสื่อต่างๆ ทั้งรายการวิทยุ อินเทอร์เน็ต จุลสาร สื่อสารมวลชน โดยการทำการวิจัยกิจกรรมควบคู่ไปด้วยเพื่อประเมินผล และพัฒนากิจกรรมครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

การทำกิจกรรมครอบครัวทั้งหมดนี้ มูลนิธิคาดหวังให้เกิดเป็นเครือข่ายครอบครัว (Family Network) เพื่อให้ครอบครัวได้ใช้ภูมิปัญญาของแต่ละครอบครัว ช่วยเหลือกันและกัน และยังรวมตัวกันเพื่อสร้างพลังปกป้องครอบครัวจากพิษภัยทางสังคม ที่มากับสื่อต่างๆ ระบบการศึกษา

สิ่งแวดล้อม อันตรายต่างๆ ที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งจะเป็นการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว หรือบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรตามลำพัง (Single Parent)

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวได้มีการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวขึ้น โดยกำหนดระยะเวลาของการจัดโครงการไว้ทั้งหมด 3 ปี มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. สร้างรูปแบบกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการขยายผลอันนำไปสู่การให้บริการและการป้องกันปัญหาที่ดี
2. เพื่อพัฒนากลุ่มบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังให้เป็นเครือข่ายแกนนำ จนสามารถพัฒนาจัดตั้งเป็นชมรมเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้
3. เพื่อเปิดรับสมาชิกเครือข่ายและเผยแพร่กระบวนการและความรู้เรื่องการดำรงชีวิตและการเลี้ยงดูบุตรให้แก่ครอบครัวที่บิดามารดาต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังทั่วไป
4. เพื่อนำประสบการณ์ สภาพปัญหาของการหย่าร้างที่เกิดขึ้นในครอบครัวที่บิดามารดาต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังไปลดปัจจัยเสี่ยงเพื่อให้การหย่าร้างของครอบครัวทั่วไปลดน้อยลง
5. พัฒนาเครือข่ายสหวิชาชีพการทำงาน เรื่องครอบครัวบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลเข้าสู่หน่วยงานภาคี

รายละเอียดโครงการ

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็ง มุ่งเน้นให้เกิดการรวมตัวของครอบครัวเป็นเครือข่ายช่วยเหลือกันและกัน และเป็นพลังช่วยสร้างสรรค์สังคมให้อุปประโยชน์ต่อการพัฒนาครอบครัวโดยรวมกันเป็นเครือข่ายตามพื้นที่ และประเด็นปัญหาหรือความสนใจของแต่ละครอบครัว

โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวมุ่งหวังให้เกิดการรวมกลุ่มบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันและกันเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งนำองค์ความรู้ที่ได้จากการทำงานมาสังเคราะห์ร่วมกับองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวที่

ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีอยู่จำนวนมากในประเทศไทย และนำองค์ความรู้มาหาแนวทางป้องกันให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ยุทธศาสตร์โครงการ

1. สร้างประเด็นความสนใจร่วม เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัวที่ประสบปัญหาเดียวกัน เข้าร่วมกิจกรรม เครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ทั้งในรูปแบบ Two way communication และ One way communication

2. ช่วยเหลือและเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยใช้กระบวนการ Self Help Group ในห้องเรียนพ่อแม่ และกระบวนการ Support Group ในค่ายครอบครัว ทำให้ได้รับองค์ความรู้ทั้งในด้านสภาพปัญหา วิธีการจัดการปัญหาของครอบครัว รวมทั้งกระบวนการเชื่อมโยงครอบครัวให้เป็นเครือข่ายช่วยเหลือกันและกัน

3. พัฒนาเครือข่ายแกนนำให้เข้มแข็ง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และการสร้างจิตสำนึกสาธารณะพร้อมที่จะช่วยเหลือครอบครัวอื่นๆ ที่ประสบปัญหาเดียวกัน จนสามารถรวมตัวกันเป็นชมรมเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

4. ถอดบทเรียนชีวิต เป็นกระบวนการศึกษาประสบการณ์ชีวิตของครอบครัว รวมทั้งวิธีการจัดการปัญหาที่ผ่านมาและการนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต

5. เผยแพร่ผ่านสื่อ นำประสบการณ์ ความรู้สึก และความคิดของครอบครัว นำเสนอในรูปแบบต่างๆ ทั้งจากการจัดเสวนาพูดคุย ผ่านสื่อสารมวลชน และผลิตสื่อ เพื่อให้สังคมเกิดการเรียนรู้ และเปิดโอกาสมากขึ้นสำหรับการดูแลครอบครัวของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

6. ชวนภาคีเป็นเครือข่ายสหวิชาชีพเพื่อขยายผล ชักชวนนักวิชาชีพและหน่วยงานที่สนใจ เข้าร่วมเป็นภาคีทำงานและประเมินการสร้างเครือข่ายร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และความสนใจที่จะนำไปขยายผลต่อไปในแต่ละวิชาชีพและหน่วยงาน

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเรื่อง การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ยังไม่พบว่ามีงานวิจัยทางด้านนี้โดยตรง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือ

เกศินี เกิดอนันต์ (2539) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียวในกรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาคครอบครัวจำนวน 6 ครอบครัวที่มีมารดาเป็นผู้ปกครองเพียงคนเดียว ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการหย่าร้างหรือสามีถึงแก่กรรม เด็กในครอบครัวที่อยู่ตามลำพังกับมารดาจะขาดตัวแบบเพศชายในบ้านอย่างเห็นได้ชัด และมีความผูกพันกับมารดาสูง ขณะที่เด็กในครอบครัวที่มีมารดากลับไปอยู่กับครอบครัวเดิม จะได้ญาติผู้ใหญ่ผู้ชายเป็นตัวแบบเพศชายทดแทนบิดา เด็กจะพัฒนาความผูกพันกับทั้งมารดาและบุคคลอื่น ๆ

อุมาพร ตรังคสมบัติ และลิขิต ลิขนะพิชิตกุล (2539) ทำการวิจัยเรื่อง จิตพยาธิสภาพของครอบครัวผู้ป่วยโรคทางจิตเวช ได้ศึกษาอาการซึมเศร้าในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ในจำนวนตัวอย่าง 1,264 คน พบว่า มีอาการซึมเศร้า 40.8% โดยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อภาวะซึมเศร้าของเด็กที่สำคัญ คือ ภาวะครอบครัวที่แตกแยก ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับบิดามารดา และปัญหาสุขภาพจิตในบิดามารดา

ศิริพร หลิมศิริวงษ์ (2511) ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ศึกษาพบว่า สภาพบ้านที่มีอิทธิพลต่อความเกเรของเด็ก เกิดจากภาวะครอบครัวที่เป็นแบบบิดามารดาจากกันด้วยการหย่าร้าง หรือแตกแยกกัน บิดาหรือมารดาหรือทั้งสองคนเสียชีวิต ที่เรียกว่า "บ้านแตก" ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดความรัก เด็กที่ขาดสิ่งเหล่านี้จะเป็นคนที่มีความหวาดกลัว กังวลอย่างรุนแรง ก้าวร้าว ทำให้เด็กมีปัญหาทางจิตใจ และเป็นสาเหตุให้การปรับตัวของเด็กผิดปกติ เป็นการนำไปสู่การเป็นเด็กเกเร

พวงเพ็ญ ชุณหะวัณ และคณะ (2543) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การปรับตัวของสตรีที่เลี้ยงดูบุตรตามลำพังในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มสตรีที่มีสัมพันธภาพดีกับสามีก่อนแยกทางกัน จะมีความโศกเศร้าเสียใจ คิดฆ่าตัวตาย ร่างกายทรุดโทรม ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่เมื่อมีพ่อแม่หรือเพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือ จะคิดไตร่ตรองเรื่องการศึกษาและอนาคตของ

บุตร ส่วนกลุ่มสตรีที่มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับสามีก่อนแยกทางกัน จะมีอาการเสียใจ หมดทุกข์ ร่างกายดีขึ้น สุขภาพจิตดีขึ้น แต่ก็ประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อได้รับการช่วยเหลือจาก พ่อแม่หรือเพื่อนร่วมงาน ก็จะคิดไตร่ตรองเรื่องการศึกษา และอนาคตของบุตรเช่นกัน

ชนะจิต โมพิยสุวรรณ (2543) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงานของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ โดยทำการศึกษา ความต้องการของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอใน 5 ด้าน คือ ด้านบริหาร ด้าน ส่งเสริมและบริการการศึกษา ด้านหน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียน ด้านศูนย์การเรียนและด้าน ส่งเสริมการศึกษาชุมชน และเปรียบเทียบความต้องการการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ ทำงานจำแนกตามอายุ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ในตำแหน่งหัวหน้า ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และที่ตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์ พบว่า หัวหน้า ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีความต้องการการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ ทำงานโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก และความต้องการการฝึกอบรมเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอมีความแตกต่างกันตามปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน

นที ภววงษ์ศักดิ์ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบ โรงเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 และเพศศึกษา สำหรับชายชายบริการทางเพศ ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาระดับความรู้และเจตคติ ของชายชายบริการทางเพศเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 และเพศศึกษา แล้วสร้างโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 และเพศศึกษาโดยใช้แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลัง การเข้าร่วมโปรแกรม พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการ เข้าร่วมโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้า ประเวณี พ.ศ.2539 และเพศศึกษามีความแตกต่างกันโดยมีระดับความรู้สูงขึ้น

สมศักดิ์ แก้วคำ (2547) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัด การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับนักเดินคาบาเร่ต์ที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนทางเพศจากชายเป็นหญิง โดยทำการศึกษาความต้องการของนักเดินคาบาเร่ต์ที่มี พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชายเป็นหญิง แล้วนำเสนอเป็นแนวทางการจัดการศึกษานอก

ระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ ในการศึกษาในระบบโรงเรียนอาจจัดโดย
 ประสานงานให้องค์กรต่างๆ หรือผู้เชี่ยวชาญมาร่วมจัดตามความสนใจของนักแสดง โดยเสีย
 ค่าใช้จ่ายในราคาถูก สนับสนุนงบประมาณให้นักแสดงไปเรียนตามองค์กรต่างๆ ที่จัดการศึกษา
 นอกโรงเรียนตามความสนใจของนักแสดง พานักแสดงไปดูงานนอกสถานที่ แนวทางการจัด
 การศึกษาตามอัธยาศัยอาจจัดโดยมีการจัดมุมหนังสือเป็นมุมพักผ่อน จัดห้องสำหรับดูวีดีทัศน์ จัด
 ให้มีฝ่ายสรรหาและยืมคืนนิตยสาร วีดีทัศน์ มีการจัดป้ายนิเทศในการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้
 ต่างๆ อย่างทั่วถึง

สุพิชฌาย์ สุนทรวาณิช (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอก
 ระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เขต
 กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาความต้องการการจัดโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนและ
 เปรียบเทียบความต้องการการจัดโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียน ของพนักงานในสถาน
 ประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ และนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการ
 ทำงานของพนักงานในสถานประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของ
 พนักงานในสถานประกอบการ พบว่า ความต้องการการจัดโปรแกรมการศึกษานอกโรงเรียน
 ของพนักงานในสถานประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อ
 จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

จิตภา สุวรรณฤกษ์ (2545) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเพิ่ม
 ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชาชนในปี พ.ศ. 2555 เป็นการศึกษาเชิง
 อนาคตโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของความสามารถในการ
 เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้องค์ประกอบที่จำเป็นทั้งหมด 14 ประการ และทำการศึกษาข้อมูลจาก
 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจำนวน 26 ท่าน พร้อมทั้ง
 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 26 ท่าน ประกอบกับความ
 คิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 3
 กลุ่ม สรุปเป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำ
 ตนเองของประชาชนในปี พ.ศ. 2555 ตามแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ
 Caffarella 11 องค์ประกอบ

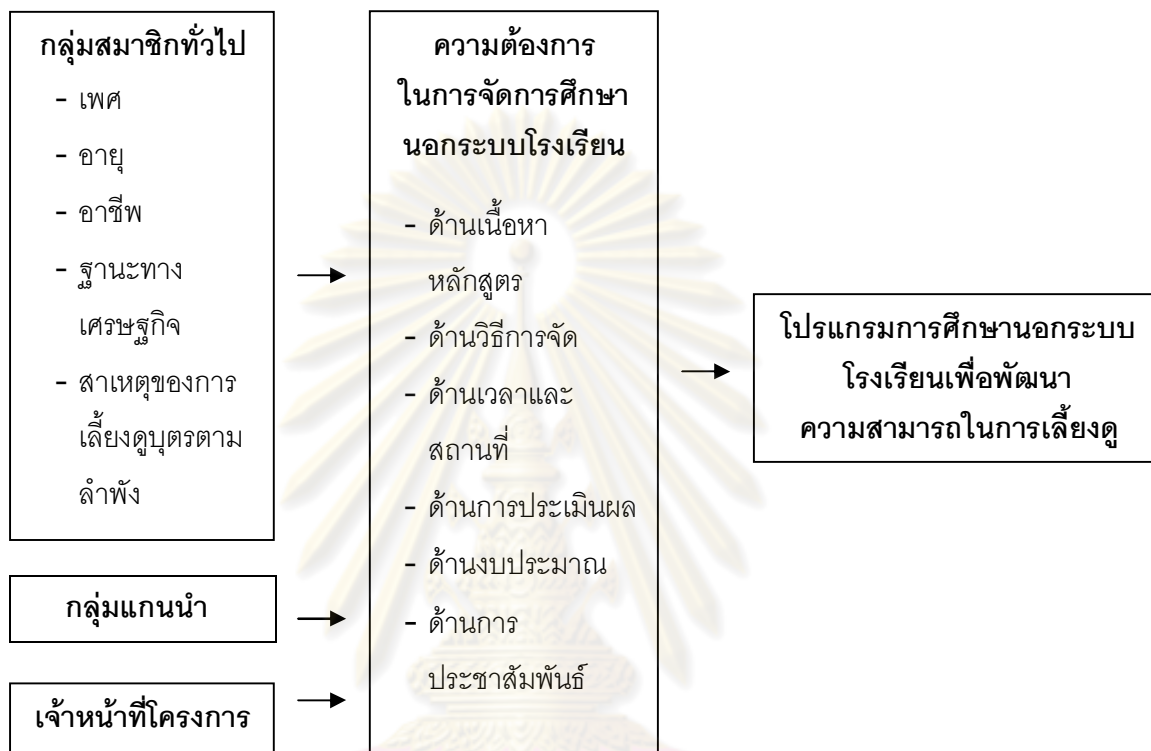
งานวิจัยต่างประเทศ

CINDY LEE SHERBAN (2002) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถในการประเมินผลการรักษาพยาบาล: ด้านความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลการรักษาพยาบาล (INCREASING COMPETENCE ASSESSMENT IN NURSING: FACILITATING A PORTFOLIO APPROACH) โดยใช้แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในการออกแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella มีความสมบูรณ์ และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังง่ายต่อการประยุกต์ให้เข้ากับการใช้งานได้เป็นอย่างดี แม้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella จะมีการกำหนดรูปแบบขององค์ประกอบในการจัดการ แต่ก็มี ความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ ซึ่งกล่าวได้ว่า การศึกษาตามองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ไม่ใช่การดำเนินตามลำดับขั้นที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน ทำให้สามารถที่จะเลือกปัจจัยที่มุ่งเน้นจะพัฒนาและคงไว้ซึ่งปัจจัยที่เหมาะสมแล้ว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อมุมมองข้ามปัจจัยที่มีความสำคัญในศึกษาไป

ANU SAUVOLA (2001) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวที่มีภูมิหลังเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเกี่ยวกับการเจ็บป่วยขั้นรุนแรงและพฤติกรรมการกระทำผิดในผู้ใหญ่ (THE ASSOCIATION BETWEEN SINGLE-PARENT FAMILY BACKGROUND AND PHYSICAL MORBIDITY, MORTALITY, AND CRIMINAL BEHAVIOUR IN ADULTHOOD) พบว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว คือ ครอบครัวที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยในอดีตความตายของผู้ปกครองดูเหมือนว่าจะเป็นสาเหตุหลักของความแตกแยกในครอบครัวมากกว่าการหย่าร้าง แต่ในปัจจุบันนี้ โดยทั่วไปครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมักเกิดจากสาเหตุของการหย่าร้างมากกว่า โดยส่วนใหญ่จะมีมารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว

จากการศึกษางานวิจัยทั้งหมดข้างต้น ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ผลกระทบจากการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แนวทางในการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ช่วยให้เห็นถึงแนวคิดในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนาโปรแกรม
- ขั้นตอนที่ 7 การประเมินคุณภาพโปรแกรม
- ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอโปรแกรม

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร ได้แก่ ตำรา บทความ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
4. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1.1 บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 1,182 คน

1.2 กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 20 คน

1.3 เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 299 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1970) ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่าตามสูตรได้เป็น

$$n = \frac{1,182}{1 + [1,182 \times (0.05)^2]}$$

$$n = 299$$

จากการคำนวณ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 299 คน จากการศึกษาเกี่ยวกับอัตราการตอบกลับของแบบสอบถาม วิชา บำเรอจิตร (2542) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอัตราการตอบกลับขั้นต่ำของการตอบแบบสอบถามทางไปรษณีย์ พบว่า อัตราการตอบกลับขั้นต่ำ คือ ร้อยละ 85 กล่าวคือ การขาดหายของข้อมูลที่ได้รับไม่ควรเกินร้อยละ 15 ผู้วิจัยจึงทำการปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเพิ่มจำนวนขึ้น 20% เพื่อชดเชยอัตราการตอบกลับที่ขาดหายไป ทำให้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็น 359 คน

การสุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างทำการสุ่มโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยใช้ภูมิภาค และจังหวัด เป็นตัวกำหนด มีขั้นตอนในการสุ่ม ดังนี้

2.1.1 สุ่มภูมิภาคจาก 4 ภูมิภาค ทำการสุ่มภูมิภาคอย่างเจาะจงจากภูมิภาคที่มีจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด ได้ภูมิภาคเป็นภาคกลาง อีกทั้งภาคกลางมีความสะดวกในการเดินทางและการติดต่อกับทางมูลนิธิที่มีสถานที่ทำการอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้สะดวกกว่าภูมิภาคห่างไกล โดยเฉพาะการเดินทางเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางมูลนิธิจัดขึ้นในปัจจุบันจะจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานครเป็นหลัก

2.1.2 สุ่มจังหวัดในภาคกลางจาก 22 จังหวัด โดยการสุ่มอย่างเจาะจงจากจังหวัดที่สมาชิกเข้าร่วมการจัดกิจกรรมของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด ทำให้ได้จังหวัดในภาคกลาง เป็น 6 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร และนครปฐม

2.2 กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกระบบโรงเรียนของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

2.3 เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการประสานงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดในการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถาม ใช้ในการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 359 คน โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ระดับความต้องการมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง ระดับความต้องการมาก

ระดับ 3 หมายถึง ระดับความต้องการปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง ระดับความต้องการน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ระดับความต้องการน้อยที่สุด

โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสาระสำคัญของการศึกษาความต้องการจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม

1.2 กำหนดกรอบคำถามที่ใช้ โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 6 ด้านตามการจำแนกประเภทของความต้องการ แล้วทำการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง" แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกประเภทความต้องการออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการด้านการประเมินผล 5) ความต้องการด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์

1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องขั้นต้น จากนั้นจึงนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความสมบูรณ์ของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เห็นว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทที่จะนำไปเก็บข้อมูล พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งก่อนนำไปทดลองใช้

1.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้วไปใช้ทดลอง (Try out) กับสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มประชากรแต่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและความหมายของภาษาที่ใช้ โดยดำเนินการส่งแบบสอบถาม ในวันที่ 7 ธันวาคม 2550 จากนั้นทำการตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach,1970:161) ได้ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเท่ากับ 0.816 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

1.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปใช้กับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกที่เป็นแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 5 คน และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสาระสำคัญของการศึกษาความต้องการจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลในการกำหนดโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์

2.2 กำหนดกรอบคำถามที่ใช้ โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 6 ด้านตามการจำแนกประเภทของความต้องการ แล้วทำการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเรื่อง "การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง" แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามที่จำแนกตามความต้องการ 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการด้านการประเมินผล 5) ความต้องการด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องขั้นต้น จากนั้นจึงนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความสมบูรณ์ของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน เห็นว่าแบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทที่จะนำไปเก็บข้อมูล และมีคำแนะนำให้เพิ่มเติมรายละเอียดในการสัมภาษณ์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

2.4 นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปใช้กับกลุ่มสมาชิกที่เป็นแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เป็นนักวิชาการสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่มีประสบการณ์มากกว่า 5 ปี สาเหตุที่เลือกผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง

2. เป็นนักวิชาการสาขาวิชาการวัดและประเมินผลทางการศึกษา วิจัยทางการศึกษา และสถิติทางการศึกษา ที่มีประสบการณ์มากกว่า 5 ปี สาเหตุที่เลือกผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย การคัดเลือกตัวบ่งชี้ ระเบียบวิธีวิจัย และสถิติเพื่อการวิจัย

3. เป็นเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานของโครงการที่ผ่านมา สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง สามารถพิจารณาถึงความเหมาะสมของเครื่องมือต่อการนำไปใช้จริงได้

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยยื่นหนังสือคำร้องต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอให้ออกหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อขอความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ

2. ติดต่อเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อขอความร่วมมือในการให้การสัมภาษณ์และขอความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ

3. นำหนังสือขอความร่วมมือพร้อมทั้งแบบสัมภาษณ์ไปยังมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเกี่ยวกับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการติดต่อกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและฐานข้อมูลสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไป

4. ติดต่อกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

5. ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว พร้อมทั้งสำรวจความต้องการจากบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว โดยใช้ฐานข้อมูลที่ได้จากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวในการจัดส่งแบบสอบถามจำนวน 359 ชุด ทางไปรษณีย์ ในวันที่ 26 ธันวาคม 2550 และทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำไปวิเคราะห์ในวันที่ 16 มกราคม 2551 ได้รับแบบสอบถามตอบกลับ 97 ชุด คิดเป็นร้อยละ 27 ซึ่งศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์ (2538) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้นั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้วิจัย และองค์ประกอบบางตัวที่ไม่สามารถควบคุมได้ และไม่มีวิธีการทางสถิติใดที่จะมาคำนวณค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นได้ (Sampling error) ในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 คน ตามจำนวนจริงของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับทั้งหมด ซึ่งจัดว่าเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถใช้ในการวิจัยได้ ดังที่ Borg และ Gall (Borg & Gall, 1989) กล่าวว่า ให้ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดอย่างน้อยเท่ากับ 30 คนในการทำการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความต้องการเชิงปริมาณ และ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความต้องการเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความต้องการเชิงปริมาณ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window version 11.5 ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ

1.2 การวิเคราะห์ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) ของความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร

1.3 การวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยใช้การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากร 2 กลุ่ม (t-test) ในตัวแปรเพศ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (oneway ANOVA) ในตัวแปร อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาความต้องการจากการสัมภาษณ์ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มุลินีเครือข่ายครอบครัว เกี่ยวกับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ด้านการประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนาโปรแกรม

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างมาพัฒนาเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยดำเนินการตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) ทั้งหมด 12 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (Discerning the Context)

องค์ประกอบที่ 2 แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support)

องค์ประกอบที่ 3 กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)

องค์ประกอบที่ 4 การแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas)

องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives)

องค์ประกอบที่ 6 เตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Devising Transfer-of-Learning Plans)

องค์ประกอบที่ 7 การสร้างแผนงานการประเมินผล (Formulating Evaluation Plans)

องค์ประกอบที่ 8 กำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs)

องค์ประกอบที่ 9 การเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาด (Preparing Budgets and Marketing Plans)

องค์ประกอบที่ 10 การสร้างแผนการเรียนการสอน (Designing instructional plans)

องค์ประกอบที่ 11 ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating Facilities and On-Site Events)

องค์ประกอบที่ 12 การให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรม (Making Recommendations and Communicating Result)

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินคุณภาพโปรแกรม

นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) ในวันที่ 21 และ 23 เมษายน 2551 เพื่อตรวจสอบ และพิจารณาถึงความเหมาะสมของรายละเอียดในองค์ประกอบต่างๆ ของเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติจริงต่อไป

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

1. เป็นนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาโปรแกรมการศึกษา ที่มีประสบการณ์มากกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน สาเหตุที่เลือกผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มนี้ เพราะมีความ

ชำนาญในการพัฒนาโปรแกรม สามารถตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการดำเนินงานจากโปรแกรมที่ได้ว่ามีคุณภาพพอที่จะสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่

2. เป็นนักวิชาการสาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน ที่มีประสบการณ์ในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมากกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน สาเหตุที่เลือกผู้ทรงคุณวุฒิในกลุ่มนี้ เพราะมีความชำนาญและมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน สามารถพิจารณาถึงความเหมาะสมของรายละเอียดในองค์ประกอบต่างๆ ของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่น่าเสนอได้

2. เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานของทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีประสบการณ์การทำงานในด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของทางมูลนิธิตลอดระยะเวลาการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ผ่านมา สาเหตุที่เลือกกลุ่มนี้ เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้ได้รับการศึกษา มีข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาโปรแกรมการศึกษาที่ถูกพัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องต่อธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่

ขั้นตอนที่ 8 การนำเสนอโปรแกรม

นำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผ่านการตรวจสอบความจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม แล้วนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง 2) นำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าว โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 และ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ตอนที่ 3 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ

- 1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- 1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร
- 1.3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

- 2.1 ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
- 2.2 ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

- 3.1 นำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 3.2 ผลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีความสะดวกยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้แทนค่าสถิติและตัวแปรต่างๆ ในการนำเสนอ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

\bar{X}	หมายถึง	ค่ามัธยฐานเลขคณิต หรือ ค่าเฉลี่ย (mean)
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
max	หมายถึง	คะแนนความต้องการมากที่สุด (maximum)
min	หมายถึง	คะแนนความต้องการน้อยที่สุด (minimum)
sk	หมายถึง	ค่าความเบ้ (skewness)
ku	หมายถึง	ค่าความโด่ง (kurtosis)
p	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนความต้องการ

ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร

CUR1	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องสภาพปัญหาของวัยรุ่นในปัจจุบัน
CUR2	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องยาเสพติด พฤติกรรมของวัยรุ่นกับยาเสพติด และแนวทางแก้ไข
CUR3	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น และแนวทางแก้ไข
CUR4	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก
CUR5	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่น
CUR6	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องสุขอนามัย และโภชนาการที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย
CUR7	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาการปรับตัวของเด็กแต่ละวัย
CUR8	หมายถึง	ความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.)

ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา

- MET1 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบบูรณาการ
- MET2 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบบรรยายให้ความรู้
- MET3 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มใหญ่
- MET4 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มย่อย
- MET5 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบศึกษาดูงาน
- MET6 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบศึกษาจากกรณีศึกษา
- MET7 หมายถึง ความต้องการวิธีการจัดแบบนันทนาการ

ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

- TIME1 หมายถึง ความต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันจันทร์ - ศุกร์
- TIME2 หมายถึง ความต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันเสาร์ - อาทิตย์
- TIME3 หมายถึง ความต้องการให้จัดในเวลาราชการ
- TIME4 หมายถึง ความต้องการให้จัดนอกเวลาราชการ
- TIME5 หมายถึง ความต้องการให้จัดในสถานที่ของทางมูลนิธิ
- TIME6 หมายถึง ความต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในกรุงเทพมหานคร
- TIME7 หมายถึง ความต้องการให้จัดในเขตกรุงเทพมหานคร
- TIME8 หมายถึง ความต้องการให้จัดในเขตปริมณฑล
- TIME9 หมายถึง ความต้องการให้จัดนอกเขตปริมณฑล
- TIME10 หมายถึง ความต้องการให้จัดสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิก และมีความปลอดภัย
- TIME11 หมายถึง ความต้องการให้จัดสื่อการสอนที่ทันสมัย
- TIME12 หมายถึง ความต้องการให้จัดอาหารและเครื่องดื่มระหว่างการอบรมและช่วงเวลาพัก

ความต้องการด้านการประเมินผล

- EVA1 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลก่อนเริ่มการจัดกิจกรรม
- EVA2 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรม
- EVA3 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม
- EVA4 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกตจากการปฏิบัติจริง

EVA5 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช่แบบสอบถาม

EVA6 หมายถึง ความต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช่แบบทดสอบความรู้

ความต้องการด้านงบประมาณ

FUND1 หมายถึง ความต้องการให้ใช้งบประมาณจากที่หน่วยงานมีทั้งหมด

FUND2 หมายถึง ความต้องการให้สมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม

FUND3 หมายถึง ความต้องการให้ใช้งบประมาณจากหน่วยงานกึ่งหนึ่งและจากสมาชิกกึ่งหนึ่ง

ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์

INFORM1 หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวารสารของมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์

INFORM2 หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวิทยุ

INFORM3 หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์

INFORM4 หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์

INFORM5 หมายถึง ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต

ตอนที่ 1 ผลจากการศึกษาเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้นำประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนแรก ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยนำเสนอค่าสถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ส่วนที่สอง ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของความถี่ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) คะแนนความต้องการมากที่สุด (maximum) คะแนนความต้องการน้อยที่สุด (minimum) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) และส่วนที่สาม ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความถี่ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความถี่ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำแนกตามภูมิภาคของกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำแนกตาม ภูมิภาค

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	23	23.70
- หญิง	74	76.30
2. อายุ		
- 21 - 30 ปี	9	9.30
- 31 - 40 ปี	27	27.80
- 40 ปีขึ้นไป	61	62.90
3. อาชีพ		
- รับราชการ	9	9.30
- รับจ้าง	41	42.30
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว	23	23.70
- อื่นๆ	24	24.70
4. สถานะทางเศรษฐกิจ		
- 6,001 - 10,000 บาท	23	23.70
- 10,001 - 15,000 บาท	15	15.50
- 15,001 - 20,000 บาท	14	14.40
- 20,000 บาทขึ้นไป	45	46.40
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง		
- หย่าร้าง	29	29.90
- คู่ครองเสียชีวิต	8	8.20
- ละทิ้งคู่สมรส	28	28.90
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	17	17.50
- อื่นๆ	15	15.50
จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามรวม	97	100

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำดับตามตารางที่ 1 พบว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้มีจำนวน 97 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 76.3 และ 23.7 ตามลำดับ มีอายุอยู่ในช่วง 40 ปีขึ้นไป สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.90 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.80 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.30 รองลงมาคืออาชีพอื่นๆ ที่ไม่ประสงค์จะเปิดเผย และประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 24.70 และ 23.70 ตามลำดับ บิดามารดาส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจ 20,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 46.40 รองลงมาอยู่ที่ 6,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.70 สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำดับมาจากการหย่าร้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.90 รองลงมาคือละทิ้งคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 28.90

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการ

ความต้องการ	ตัวแปร	\bar{X}	S.D.	MAX	MIN	SK	KU
ความต้องการด้านเนื้อหา	CUR1	4.19	.712	5.00	2.00	-.463	-.269
หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา	CUR2	4.01	.907	5.00	2.00	-.277	-1.200
	CUR3	4.10	.918	5.00	1.00	-.867	.752
	CUR4	4.47	.751	5.00	1.00	-1.641	3.660
	CUR5	4.43	.706	5.00	3.00	-.847	-.536
	CUR6	4.12	.869	5.00	2.00	-.439	-1.061
	CUR7	4.39	.730	5.00	3.00	-.764	-.735
	CUR8	4.68	.605	5.00	2.00	-2.030	4.252
	รวม		4.30	.722	5.00	2.00	-.813
ความต้องการด้าน	MET1	4.05	.821	5.00	2.00	-.327	-.866
วิธีการจัดการศึกษา	MET2	4.05	.821	5.00	2.00	-.327	-.866
	MET3	3.70	.844	5.00	2.00	.299	-1.000
	MET4	3.68	.884	5.00	2.00	.218	-.993
	MET5	3.85	.795	5.00	2.00	-.222	-.439
	MET6	3.81	.833	5.00	2.00	-.189	-.601
	MET7	3.82	.804	5.00	2.00	-.038	-.754
	รวม		3.85	.790	5.00	2.00	-.043

ตารางที่ 2 ค่าสถิติพื้นฐานความต้องการ (ต่อ)

ความต้องการ	ตัวแปร	\bar{X}	S.D.	MAX	MIN	SK	KU
ความต้องการด้านเวลา	TIME1	2.70	1.340	5.00	1.00	.328	-.961
สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก	TIME2	3.98	1.060	5.00	1.00	-1.189	1.014
	TIME3	2.56	1.233	5.00	1.00	.361	-.765
	TIME4	3.77	1.104	5.00	1.00	-.958	.484
	TIME5	3.19	.808	5.00	1.00	-.232	.066
	TIME6	3.98	.736	5.00	3.00	.032	-1.129
	TIME7	4.02	.763	5.00	3.00	-.035	-1.269
	TIME8	2.98	1.080	5.00	1.00	-.161	-.633
	TIME9	2.47	1.062	5.00	1.00	.549	-.320
	TIME10	4.47	.614	5.00	3.00	-.727	-.420
	TIME11	4.34	.691	5.00	3.00	-.567	-.766
	TIME12	3.91	.879	5.00	2.00	-.286	-.785
	รวม	3.53	.889	5.00	1.75	-.187	-.865
ความต้องการด้าน การประเมินผล	EVA1	3.64	1.012	5.00	1.00	-.389	-.417
	EVA2	3.26	.950	5.00	1.00	-.392	.104
	EVA3	4.34	.720	5.00	3.00	-.616	-.846
	EVA4	3.89	.776	5.00	2.00	.064	-1.019
	EVA5	3.52	.818	5.00	1.00	.183	.109
	EVA6	3.69	.821	5.00	2.00	.056	-.667
	รวม	3.72	.798	5.00	1.67	-.195	-.618
ความต้องการด้าน งบประมาณ	FUND1	3.63	.846	5.00	2.00	.376	-.858
	FUND2	2.88	.857	5.00	1.00	-.163	.125
	FUND3	3.26	1.193	5.00	1.00	-.290	-.642
	รวม	3.25	.925	5.00	1.33	.000	-.577
ความต้องการด้าน การประชาสัมพันธ์	INFORM1	4.43	.706	5.00	3.00	-.847	-.536
	INFORM2	3.25	.936	5.00	1.00	-.829	.403
	INFORM3	3.19	1.034	5.00	1.00	-.152	-.533
	INFORM4	3.26	1.023	5.00	1.00	-.480	-.101
	INFORM5	3.66	1.266	5.00	1.00	-.589	-.606
	รวม	3.56	.956	5.00	1.40	-.631	-.362

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดพบว่า คะแนนความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรในด้านเนื้อหาหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.30$) แสดงว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรในด้านเนื้อหาหลักสูตรมากที่สุด รองลงมาคือความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.85$) และมีความต้องการในด้านงบประมาณน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.25$)

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรส่วนใหญ่มีการแจกแจงข้อมูลในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าความเบ้เป็นลบ) แสดงว่าบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังส่วนใหญ่มีคะแนนความต้องการในตัวแปรต่างๆ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณาค่าความโด่งของตัวแปร พบว่า ตัวแปรส่วนใหญ่มีค่าความโด่งต่ำกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมีค่าน้อยกว่า 3) แสดงว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีการกระจายของข้อมูลมาก ยกเว้นตัวแปรความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) (CUR8) และความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก (CUR4) มีค่าความโด่งสูงกว่าโค้งปกติ (ค่าความโด่งมีค่ามากกว่า 3) แสดงว่า ตัวแปรความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) (CUR8) และความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก (CUR4) มีการกระจายของข้อมูลต่ำ

ค่าสถิติพื้นฐานของความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร พบว่า ความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) (CUR8) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมาคือ ความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก (CUR4, $\bar{X} = 4.47$) และความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่น (CUR5, $\bar{X} = 4.43$) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยความต้องการสูงที่สุดเท่ากันในตัวแปรสองตัวแปร คือ ความต้องการวิธีการจัดแบบบูรณาการ (MET1) และความต้องการวิธีการจัดแบบบรรยายให้ความรู้ (MET2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มย่อย (MET4, $\bar{X} = 3.68$) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ความต้องการให้จัดสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิก และมีความปลอดภัย (TIME10) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ความต้องการให้จัดสื่อการสอนที่ทันสมัย (TIME11, $\bar{X} = 4.34$) ความต้องการให้จัดในเขตกรุงเทพมหานคร (TIME7, $\bar{X} = 4.02$) ความต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันเสาร์ - อาทิตย์และความต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในกรุงเทพมหานคร (TIME2, TIME6,

$\bar{X} = 3.98$) ตามลำดับ ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความต้องการให้จัดนอกเขตบริเวณพล (TIME9, $\bar{X} = 2.47$) ความต้องการในด้านการประเมินผล พบว่า ความต้องการให้มีการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม (EVA3) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาคือ ความต้องการให้มีการประเมินผลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกต จากการปฏิบัติจริง (EVA4, $\bar{X} = 3.89$) ความต้องการด้านงบประมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความต้องการให้ใช้งบประมาณจากที่หน่วยงานมีทั้งหมด (FUND1, $\bar{X} = 3.63$) รองลงมาคือ ความต้องการให้ใช้งบประมาณจากหน่วยงานกึ่งหนึ่งและจากสมาชิกกึ่งหนึ่ง (FUND1, $\bar{X} = 3.26$) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวารสารของมูลนิธิ ที่จัดส่งทางไปรษณีย์ (INFORM1) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมาคือ ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต (INFORM1, $\bar{X} = 3.66$) และมีค่าเฉลี่ยความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์น้อยที่สุด (INFORM1, $\bar{X} = 3.19$)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีคะแนนระดับความต้องการค่อนข้างสูง

1.3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความ ต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ประกอบด้วย 1) ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการด้านการประเมินผล 5) ความต้องการด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา และ 6) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยใช้การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 ประชากร (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (oneway ANOVA) ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความถี่ความต้องการในการจัดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามภูมิภาค

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	t	F	p
1. เพศ	48.659	.000	6.309*	-	.000
- ชาย					
- หญิง					
2. อายุ	37.744	.000	-	57.364*	.000
- 21 - 30 ปี					
- 31 - 40 ปี					
- 40 ปีขึ้นไป					
3. อาชีพ	8.840	.000	-	204.363*	.000
- รับราชการ					
- รับจ้าง					
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว					
- อื่นๆ					
4. สถานะทางเศรษฐกิจ	22.871	.000	-	95.969*	.000
- 6,001 - 10,000 บาท					
- 10,001 - 15,000 บาท					
- 15,001 - 20,000 บาท					
- 20,000 บาทขึ้นไป					
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	13.701	.000	-	287.358*	.000
- การหย่าร้าง					
- คู่ครองเสียชีวิต					
- ละทิ้งคู่สมรส					
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส					
- อื่นๆ					

* $p < .05$

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 4 ถึง ตารางที่ 7 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	5.00	-	.01	1.11*
31 - 40 ปี	4.99	-	-	1.10*
40 ปีขึ้นไป	3.89	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 4 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ อายุ 21 - 30 ปี มีระดับความต้องการสูงกว่าอายุ 40 ปีขึ้นไป และ อายุ 31 - 40 ปี มีระดับความต้องการสูงกว่าอายุ 40 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	5.00	-	.14*	.88*	1.73*
รับจ้าง	4.85	-	-	.73*	1.59*
ธุรกิจส่วนตัว	4.11	-	-	-	.85*
อื่นๆ	3.27	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 5 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	5.00	-	.04	.46*	1.35*
10,000 - 15,000 บาท	4.95	-	-	.41*	1.31*
15,000 - 20,000 บาท	4.54	-	-	-	.90*
20,000 บาท ขึ้นไป	3.64	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnnett T3** ตามตารางที่ 6 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้นคู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,000 – 10,000 บาท และ 10,001 – 15,000 บาท ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnnett T3**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	5.00	-	.05	.61*	1.24*	1.95*
คู่ครองเสียชีวิต	4.95	-	-	.56*	1.20*	1.90*
ละทิ้งคู่สมรส	4.38	-	-	-	.63*	1.34*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	3.75	-	-	-	-	.71*
อื่นๆ	3.05	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnnett T3** ตามตารางที่ 7 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้นคู่ การหย่าร้าง และ คู่ครองเสียชีวิต ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามภูมิภาค

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	t	F	p
1. เพศ	39.168	.000	11.719*	-	.000
- ชาย					
- หญิง					
2. อายุ	15.909	.000	-	95.734*	.000
- 21 - 30 ปี					
- 31 - 40 ปี					
- 40 ปีขึ้นไป					
3. อาชีพ	11.384	.000	-	142.694*	.000
- รับราชการ					
- รับจ้าง					
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว					
- อื่นๆ					
4. สถานะทางเศรษฐกิจ	10.477	.000	-	170.016*	.000
- 6,001 - 10,000 บาท					
- 10,001 - 15,000 บาท					
- 15,001 - 20,000 บาท					
- 20,000 บาทขึ้นไป					
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	7.235	.000	-	198.778*	.000
- การหย่าร้าง					
- คู่ครองเสียชีวิต					
- ละทิ้งคู่สมรส					
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส					
- อื่นๆ					

* $p < .05$

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 8 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำดับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 9 ถึง ตารางที่ 12 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	5.00	-	.43*	1.63*
31 - 40 ปี	4.57	-	-	1.21*
40 ปีขึ้นไป	3.36	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 9 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	5.00	-	.63*	1.48*	2.14*
รับจ้าง	4.37	-	-	.86*	1.52*
ธุรกิจส่วนตัว	3.51	-	-	-	.66*
อื่นๆ	2.85	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 10 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการ มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 11 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	4.94	-	.75*	.99*	1.78*
10,000 - 15,000 บาท	4.19	-	-	.24*	1.03*
15,000 - 20,000 บาท	3.95	-	-	-	.79*
20,000 บาท ขึ้นไป	3.16	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 11 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 12 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	4.80	-	.66*	.99*	1.69*	2.03*
คู่ครองเสียชีวิต	4.14	-	-	.32*	1.03*	1.37*
ละทิ้งคู่สมรส	3.81	-	-	-	.71*	1.04*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	3.10	-	-	-	-	.34*
อื่นๆ	2.77	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 12 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้าง มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความถี่ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามภูมิภาค

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	t	F	p
1. เพศ	29.213	.000	10.339*	-	.000
- ชาย					
- หญิง					
2. อายุ	17.323	.000	-	100.363*	.000
- 21 - 30 ปี					
- 31 - 40 ปี					
- 40 ปีขึ้นไป					
3. อาชีพ	16.940	.000	-	199.623*	.000
- รับราชการ					
- รับจ้าง					
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว					
- อื่นๆ					
4. สถานะทางเศรษฐกิจ	21.173	.000	-	139.252*	.000
- 6,001 - 10,000 บาท					
- 10,001 - 15,000 บาท					
- 15,001 - 20,000 บาท					
- 20,000 บาทขึ้นไป					
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตร ตามลำพัง	1.814	.133	-	383.007*	.000
- การหย่าร้าง					
- คู่ครองเสียชีวิต					
- ละทิ้งคู่สมรส					
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส					
- อื่นๆ					

* $p < .05$

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 13 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่า ตัวแปร เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 14 ถึง ตารางที่ 16 ตามลำดับ และตัวแปรสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Scheffe ดังในตารางที่ 17

ตารางที่ 14 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	4.86	-	.53*	1.88*
31 - 40 ปี	4.33	-	-	1.35*
40 ปีขึ้นไป	2.98	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 14 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 15 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ **Dunnett T3**

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	4.86	-	.76*	1.61*	2.53*
รับจ้าง	4.10	-	-	.85*	1.77*
ธุรกิจส่วนตัว	3.25	-	-	-	.92*
อื่นๆ	2.32	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 15 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการ มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 16 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3**

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	4.68	-	.66*	1.07*	1.94*
10,000 - 15,000 บาท	4.03	-	-	.41*	1.28*
15,000 - 20,000 บาท	3.62	-	-	-	.87*
20,000 บาท ขึ้นไป	2.75	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 16 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 - 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 17 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Scheffe**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	4.59	-	.70*	1.10*	1.74*	2.47*
คู่ครองเสียชีวิต	3.90	-	-	.40*	1.04*	1.77*
ละทิ้งคู่สมรส	3.49	-	-	-	.64*	1.37*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	2.85	-	-	-	-	.73*
อื่นๆ	2.12	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 17 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้าง มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามภูมิหลัง

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	T	F	p
1. เพศ - ชาย - หญิง	18.152	.000	10.248*	-	.000
2. อายุ - 21 - 30 ปี - 31 - 40 ปี - 40 ปีขึ้นไป	8.104	.000	-	93.012*	.000
3. อาชีพ - รับราชการ - รับจ้าง - ประกอบธุรกิจส่วนตัว - อื่นๆ	6.156	.000	-	170.250*	.000
4. สถานะทางเศรษฐกิจ - 6,001 - 10,000 บาท - 10,001 - 15,000 บาท - 15,001 - 20,000 บาท - 20,000 บาทขึ้นไป	12.321	.000	-	154.231*	.000
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตร ตามลำพัง - การหย่าร้าง - คู่ครองเสียชีวิต - ละทิ้งคู่สมรส - ถูกละทิ้งจากคู่สมรส - อื่นๆ	13.178	.000	-	177.590*	.000

* p < .05

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 18 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 19 ถึง ตารางที่ 22 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	4.96	-	.56*	1.73*
31 - 40 ปี	4.40	-	-	1.16*
40 ปีขึ้นไป	3.23	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 19 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 20 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	4.96	-	.72*	1.62*	2.23*
รับจ้าง	4.23	-	-	.89*	1.51
ธุรกิจส่วนตัว	3.34	-	-	-	.62*
อื่นๆ	2.72	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 20 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 21 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	4.75	-	.59*	.90*	1.75*
10,000 - 15,000 บาท	4.17	-	-	.31*	1.16*
15,000 - 20,000 บาท	3.86	-	-	-	.85*
20,000 บาท ขึ้นไป	3.00	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 21 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 22 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	4.63	-	.47*	.97*	1.46*	2.14*
คู่ครองเสียชีวิต	4.17	-	-	.51*	1.02*	1.68*
ละทิ้งคู่สมรส	3.66	-	-	-	.53*	1.17*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	3.15	-	-	-	-	.66*
อื่นๆ	2.49	-	-	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 22 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามภูมิภาค

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	t	F	p
1. เพศ	7.913	.006	11.057*	-	.000
- ชาย					
- หญิง					
2. อายุ	6.947	.002	-	90.970*	.000
- 21 - 30 ปี					
- 31 - 40 ปี					
- 40 ปีขึ้นไป					
3. อาชีพ	9.346	.000	-	147.309*	.000
- รับราชการ					
- รับจ้าง					
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว					
- อื่นๆ					
4. สถานะทางเศรษฐกิจ	13.228	.000	-	119.402*	.000
- 6,001 - 10,000 บาท					
- 10,001 - 15,000 บาท					
- 15,001 - 20,000 บาท					
- 20,000 บาทขึ้นไป					
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	13.931	.000	-	133.976*	.000
- การหย่าร้าง					
- คู่ครองเสียชีวิต					
- ละทิ้งคู่สมรส					
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส					
- อื่นๆ					

* p < .05

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 23 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 24 ถึงตารางที่ 27 ตามลำดับ

ตารางที่ 24 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	4.74	-	.73*	2.04*
31 - 40 ปี	4.01	-	-	1.31*
40 ปีขึ้นไป	2.70	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 24 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 25 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	4.74	-	.94*	1.80*	2.67*
รับจ้าง	3.80	-	-	.85*	1.73*
ธุรกิจส่วนตัว	2.94	-	-	-	.87*
อื่นๆ	2.06	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 25 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 26 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	4.49	-	.94*	1.80*	2.68*
10,000 - 15,000 บาท	3.67	-	-	.85*	1.73*
15,000 - 20,000 บาท	3.29	-	-	-	.87
20,000 บาท ขึ้นไป	2.47	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 26 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ **.05** ทุกคู่ และ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 27 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	4.32	-	.66*	1.16*	1.73*	2.43*
คู่ครองเสียชีวิต	3.67	-	-	.50*	1.08*	1.78*
ละทิ้งคู่สมรส	3.17	-	-	-	.58*	1.28*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	2.59	-	-	-	-	.70*
อื่นๆ	1.89	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 27 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ **.05** ทุกคู่ และการหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 28 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามภูมิภาค

ตัวแปร	levene's test for equality of variances	p	T	F	p
1. เพศ	15.558	.000	7.242*	-	.000
- ชาย					
- หญิง					
2. อายุ	22.639	.000	-	69.645*	.000
- 21 - 30 ปี					
- 31 - 40 ปี					
- 40 ปีขึ้นไป					
3. อาชีพ	16.937	.000	-	185.521*	.000
- รับราชการ					
- รับจ้าง					
- ประกอบธุรกิจส่วนตัว					
- อื่นๆ					
4. สถานะทางเศรษฐกิจ	22.845	.000	-	96.169*	.000
- 6,001 - 10,000 บาท					
- 10,001 - 15,000 บาท					
- 15,001 - 20,000 บาท					
- 20,000 บาทขึ้นไป					
5. สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	9.347	.000	-	234.444*	.000
- การหย่าร้าง					
- คู่ครองเสียชีวิต					
- ละทิ้งคู่สมรส					
- ถูกละทิ้งจากคู่สมรส					
- อื่นๆ					

* p < .05

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามตารางที่ 28 พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตร ตามลำดับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ต่อไป และเนื่องจากผลการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีของ Dunnett T3 ดังในตารางที่ 29 ถึง ตารางที่ 32 ตามลำดับ

ตารางที่ 29 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3

อายุ	\bar{X}	21 - 30 ปี	31 - 40 ปี	40 ปีขึ้นไป
21 - 30 ปี	4.84	-	.46*	1.84*
31 - 40 ปี	4.39	-	-	1.39*
40 ปีขึ้นไป	3.00	-	-	-

*p < .05

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอายุ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 29 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 30 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3

อาชีพ	\bar{X}	รับราชการ	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว	อื่นๆ
รับราชการ	4.84	-	.64*	2.58*	2.60*
รับจ้าง	4.20	-	-	.94*	1.95*
ธุรกิจส่วนตัว	3.26	-	-	-	1.01*
อื่นๆ	2.25	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอาชีพ โดยวิธีของ Dunnett T3 ตามตารางที่ 30 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และอาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 31 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ Dunnett T3

ฐานะทางเศรษฐกิจ	\bar{X}	6,001 - 10,000 บาท	10,000 - 15,000 บาท	15,000 - 20,000 บาท	20,000 บาท ขึ้นไป
6,001 - 10,000 บาท	4.57	-	.23*	.80*	1.87*
10,000 - 15,000 บาท	4.35	-	-	.58*	1.64*
15,000 - 20,000 บาท	3.77	-	-	-	1.06*
20,000 บาท ขึ้นไป	2.71	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 31 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตารางที่ 32 ผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3**

สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	\bar{X}	การหย่าร้าง	คู่ครองเสียชีวิต	ละทิ้งคู่สมรส	ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	อื่นๆ
การหย่าร้าง	4.54	-	.21*	.99*	1.53*	2.66*
คู่ครองเสียชีวิต	4.32	-	-	.78*	1.31*	2.46*
ละทิ้งคู่สมรส	3.55	-	-	-	.54*	1.67*
ถูกละทิ้งจากคู่สมรส	3.01	-	-	-	-	1.13*
อื่นๆ	1.88	-	-	-	-	-

* $p < .05$

จากผลการเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยวิธีของ **Dunnett T3** ตามตารางที่ 32 พบว่า ระดับความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร สามารถสรุปได้ว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันในด้านความต้องการ ทั้ง 6 ด้าน เมื่อจำแนกตามภูมิภาค

ตอนที่ 2 ผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ เป็นผลมาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เกี่ยวกับความต้องการในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จำนวน 5 คน ที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และในส่วนของ 2 ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน ที่ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

ผลการสัมภาษณ์จำแนกออกตามความต้องการทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร
2. ด้านวิธีการจัดการศึกษา
3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก
4. ด้านการประเมินผล
5. ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา
6. ด้านการประชาสัมพันธ์

2.1 ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ด้านเนื้อหาหลักสูตร

จากการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิที่ผ่านมา กลุ่มแกนนำชี้แจงว่า เนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ จะผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากทางมูลนิธิ ซึ่งทางมูลนิธิจะคิดหัวข้อของเนื้อหาหลักสูตรที่ต้องการจัดขึ้นเองโดยพิจารณาตามสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน หาข้อมูลจากผลโพลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากอินเทอร์เน็ต เนื่องด้วยกลุ่มของตนเป็นกลุ่มแกนนำ ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่ในการจัดกิจกรรมด้วยเช่นกัน จึงได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาที่ใช้จัดกิจกรรมอยู่บ้าง ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ก็มีช่วยกันคิดบ้าง ว่าสถานการณ์ในตอนนี้มีเรื่องอะไรที่เป็นปัญหามากที่สุด แล้วก็เอาเข้าที่ประชุม”

ภายหลังจากการสอบถามถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิกทั่วไป ยกตัวอย่างในช่วงเวลา ก่อนที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะเข้าร่วมเป็นกลุ่มแกนนำ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าทางมูลนิธิมีการสอบถามถึง ความต้องการในการจัดกิจกรรมเช่นกัน แต่จะเป็นในลักษณะการสอบถามจากครั้งที่ตนมาเข้าร่วม กิจกรรม ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า “มูลนิธิก็ถามเหมือนกัน ว่าต้องการเรียนรู้เรื่องอะไร เวลาที่พี่มาเข้าร่วมกิจกรรม แต่ถ้าไม่ได้มา ทางมูลนิธิก็จะแจ้งเป็นจดหมายข่าวมาให้เลยว่า กิจกรรมหน้าจะจัดเรื่องอะไร”

จากการสอบถามเกี่ยวกับหัวข้อที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความสนใจและต้องการให้มีการจัดมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความต้องการในหัวข้อที่เกี่ยวกับการดูแลบุตร รองลงมาคือหัวข้อที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจในปัจจุบันและการประกอบอาชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ตอนมาเข้าร่วมแรกๆ จะสนใจเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจในปัจจุบัน การทำมาหากิน แต่ตอนนี้สนใจเรื่องการดูแล ลูก จะจัดการปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับลูกยิ่งไรมากกว่า” เมื่อสอบถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อที่มีความสำคัญต่อตนเองและสมาชิกทั่วไปมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรจะเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร การจัดการปัญหาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับบุตร “เรื่องเศรษฐกิจก็ สำคัญนะ อย่างที่บอกว่าตอนแรกจะกลัวเรื่องนั้นก่อน แต่ปัญหาเกี่ยวกับลูกก็สำคัญมากเหมือนกัน โดยเฉพาะกับคนที่ เป็น Single อย่างเรา” ผู้ให้สัมภาษณ์รายเดิมกล่าว

ด้านวิธีการจัดการศึกษา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มแกนนำ พบว่า การจัดกิจกรรมที่ผ่านมาจะเป็นรูปแบบการจัด คล้ายเดิมทุกครั้ง คือ เป็นการบรรยายให้ความรู้ในช่วงแรกของการจัด หลังจากนั้นจะให้ร่วมกันทำ กิจกรรม **Self Help Group** คือการรวมกลุ่มระดมสมอง เป็นกิจกรรมที่อยู่ในหมวดกิจกรรม “ห้องเรียนพ่อแม่” ที่จัดขึ้นทุกเดือน มีการใช้วิธีการจัดกิจกรรมในรูปแบบอื่นอยู่บ้าง เช่น การศึกษา งานนอกสถานที่ ในกิจกรรมค่ายความรู้ ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “เวลาจัดก็จะมี การเชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายหัวข้อต่างๆ แล้วจัดการสัมมนากลุ่มภายหลัง ให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ มีการออกค่ายบ้างนานๆ ที”

เมื่อสอบถามถึงวิธีการจัดการศึกษาที่เป็นที่ต้องการของกลุ่มแกนนำมากที่สุด รวมถึง วิธีการจัดที่คิดว่าเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษาสำหรับกลุ่มแกนนำและ กลุ่มสมาชิกทั่วไปมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ต้องการให้มีการจัดในลักษณะที่ปะปนกันไป ให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และมีความเห็นว่า การบรรยายเพียง อย่างเดียว จะทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเบื่อหน่ายต่อกิจกรรมได้ ในขณะเดียวกัน การจัดการศึกษาที่ สนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

จะมีประโยชน์มากต่อกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “Self Help Group นี้ดีมากนะ เวลาที่มีปัญหาแล้วได้แลกเปลี่ยนกัน เค้าก็จะรู้สึกดีขึ้น บางคนไม่กล้าพูดกับใคร มาเจอคนที่เคยมีปัญหาเหมือนกัน ก็สบายใจขึ้น” และเมื่อให้ผู้สัมภาษณ์ยกตัวอย่างวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับหัวข้อการจัดกิจกรรม ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า หัวข้อการจัดที่เป็นลักษณะของการนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ควรมีการสาธิตและให้ปฏิบัติจริงมากกว่าการบรรยาย เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “อย่างพวกสอนวิชาชีพ สอนทำอาหาร หรืออะไรที่จะเอาไปใช้สอนลูก ต้องปฏิบัติอย่างเดียวเลย บรรยายแล้วไม่เห็นภาพ”

ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

กลุ่มแกนนำมีความเห็นว่า ในเรื่องของสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมของทางมูลนิธิยังคงมีปัญหาอยู่บ้าง เนื่องด้วยสถานที่ของทางมูลนิธิไม่มีความพร้อมในการจัดกิจกรรม ทำให้การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งยังคงไม่มีสถานที่ในการจัดที่ตายตัว การคัดเลือกสถานที่ในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา นอกจากจะต้องคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของผู้เข้าร่วมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงลักษณะการจัดกิจกรรมด้วย ถ้าเป็นลักษณะการจัดกิจกรรมที่แยกบิดาหรือมารดาและบุตร ก็ต้องหาสถานที่ที่สามารถแยกเป็นสองห้อง หรือแบ่งเขตพื้นที่ในการจัดออกจากกันได้ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ต้องมีสองห้องสำหรับเด็กกับผู้ใหญ่ เพราะจะมีปัญหา บางที่กำลังทำกิจกรรมแล้วเด็กไปรบกวน ถ้าไม่จัดรวมกันก็ต้องแยกโซนกันไปเลย”

จากการสอบถามถึงช่วงเวลาและลักษณะสถานที่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการให้ใช้จัดกิจกรรมมากที่สุด พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความคิดเห็นตรงกันว่าเป็นวันอาทิตย์ในช่วงบ่าย หรือถ้าจัดในช่วงเช้าก็ไม่ควรเข้าจนเกินไป ช่วงเวลาในการจัดไม่ควรจัดติดต่อกันเกิน 3 ชม. ควรมีช่วงเวลาให้พักรับประทานอาหารว่าง ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าจะให้ดีต้องเป็นวันอาทิตย์ช่วงบ่าย หรือไม่ก็สายๆ หน่อย กิจกรรมอย่าติดต่อกันนานมาก จัด 3 ชม.นี้กำลังดี ให้มีพักทานของว่างด้วย” ในเรื่องของสถานที่ ส่วนใหญ่ต้องการให้เป็นสถานที่ที่สะอาด ปลอดภัย เป็นศูนย์กลางการเดินทางหรือสะดวกต่อการเดินทางไปถึง และมีการจัดที่นั่งที่สะดวกสบาย ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่า “เรื่องสถานที่ที่ไม่ซีเรียสมาก ขอแค่นั่งสบายหน่อยก็พอแล้ว”

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับช่วงเวลาและลักษณะสถานที่ที่อำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมของสมาชิกทั่วไปมากที่สุด ในเรื่องของวันและเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม กลุ่มแกนนำส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าควรจัดในช่วงวันเสาร์หรืออาทิตย์ แต่อีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าควรจัดในวันอาทิตย์เพียงวันเดียว เพราะบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังบางคนอาจจะต้อง

ทำงานในวันเสาร์ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมควรจะไม่เกิน 3 ชม. ต่อหนึ่งกิจกรรม ดังเช่นการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิที่มีอยู่เดิม ซึ่งจะจัดในวันอาทิตย์ ช่วงเวลาตั้งแต่ 13.00 ถึง 16.00 น. ในเรื่องของสถานที่ กลุ่มแกนนำทั้งหมดมีความเห็นว่า ควรจะเป็นสถานที่ที่เดินทางสะดวก และมีความปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีคำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมว่าควรมีมุมพื้นที่เล็กๆ ไว้รองรับในกรณีที่บุตรไม่พร้อมจะเข้าร่วมในส่วนของกิจกรรมเด็ก "ควรจะมีของเล่น หรืออะไรสำหรับเด็ก เพราะเด็กบางคนไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดให้อาจเป็นสนามเด็กเล่นก็ได้" ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าว

ด้านการประเมินผล

เนื่องด้วยในปัจจุบันกลุ่มแกนนำได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับทางมูลนิธิ ทำให้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการประเมินผลของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อสอบถามถึงลักษณะการประเมินผลในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา กลุ่มแกนนำชี้แจงว่า ส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม มีการจัดการประเมินก่อนการจัดกิจกรรมอยู่บ้าง แต่ไม่ได้รับการตอบรับเท่าที่ควร กลุ่มแกนนำจึงมีความเห็นว่า การประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมจะเหมาะสมที่สุด ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า "เมื่อก่อนก็มีประเมินก่อนจัดบ้างเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยได้รับการตอบรับ เลยใช้วิธีประเมินหลังจัดกิจกรรมเสร็จ ก็จะถามความพอใจหรือความต้องการในการจัดครั้งต่อไป แบบนี้น่าจะดีที่สุด"

ในส่วนของวิธีการประเมินผล พบว่า การประเมินผลส่วนใหญ่จะเป็นการใช้แบบสอบถาม ซึ่งกลุ่มแกนนำทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วที่สุดในการจัดเก็บข้อมูล ดังนั้นจึงน่าจะเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกที่สุดต่อทั้งผู้เข้าร่วมและผู้จัดกิจกรรม ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า "แบบสอบถามน่าจะเหมาะสมที่สุด สะดวกกับทุกฝ่าย" แต่ภายหลังจากการสอบถามถึงวิธีการประเมินผลที่ต้องการให้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมมากที่สุด พบว่าวิธีการสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมโดยตรง เป็นวิธีการที่เป็นที่ต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด "ถ้าเป็นไปได้ ต้องสัมภาษณ์ พูดคุย เพื่อมีการเสนอแนะ แต่ก็เข้าใจว่าในบางครั้งใช้แบบสอบถามมันก็สะดวกกับคนจัดที่สุด" ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าว

ด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา

กลุ่มแกนนำชี้แจงว่า งบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิที่ผ่านมาทั้งหมดได้รับการช่วยเหลือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีเพียงการจัดกิจกรรมในบางครั้งที่ขอความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายจากผู้เข้าร่วม ซึ่งจะเป็นลักษณะของการ

จัดกิจกรรมนอกสถานที่ทั้งหมด เมื่อสอบถามถึงความสมัครใจในการร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม กลุ่มแกนนำส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือตามกำลังทรัพย์ของตน ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ก็ช่วยได้บ้าง แต่ไม่มาก ต้องดูกำลังทรัพย์ในตอนนั้นด้วย”

จากการสอบถามถึงความเหมาะสมในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรม กลุ่มแกนนำมีความเห็นว่า ในเบื้องต้นควรใช้งบประมาณที่ได้รับจากกองทุน สสส. ทั้งหมด และถ้ามีความจำเป็นจะต้องเรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มจากผู้เข้าร่วม ก็ควรมีขอบเขตไม่เกินครั้งละ 500 บาท ต่อการจัดกิจกรรมใน 1 วัน ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ไม่ค่อยมีใครอยากออกเงินหรือออกก็ต้องใช้เงินจาก สสส. ก่อน ถ้าไม่พอ ค่อยเก็บเพิ่ม ควรจะไม่เกินครั้งละ 500 บาทนะ”

ด้านการประชาสัมพันธ์

“แกนนำกับมูลนิธิจะมีการติดต่อกันอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว จะมีโทรคุยกัน นัดกันเข้ามาที่มูลนิธิ แต่กลุ่มสมาชิกทั่วไปที่กระจัดกระจาย ก็จะได้ข่าวจากวารสารมูลนิธิ มีลงเวป ออกวิทยุ ออกทีวีด้วยเหมือนกัน” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งอธิบายถึงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ทางมูลนิธิจัดขึ้น กล่าวคือ แกนนำจะมีการติดต่อสื่อสารกับทางมูลนิธิอยู่เป็นประจำ ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารของทางมูลนิธิอย่างสม่ำเสมอ แต่ในส่วนของผู้เข้าร่วมทั่วไป จะได้รับข่าวสารผ่านทางวารสารที่มูลนิธิจัดทำขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการกระจายข่าวสารผ่านทางเวปไซด์ของมูลนิธิ มีรายการวิทยุของมูลนิธิ และมีการออกอากาศทางโทรทัศน์บ้างในบางครั้ง

จากการสอบถามถึงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารมากที่สุด พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความต้องการให้มีการกระจายข่าวสารผ่านสื่อทุกรูปแบบให้ทั่วถึง เมื่อสอบถามถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าน่าจะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการประชาสัมพันธ์ให้มีผู้มาเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มแกนนำส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจะเป็นการกระจายข่าวสารในหลายๆ ทาง โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต วารสารมูลนิธิ หรือหนังสือพิมพ์ แต่อีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ผ่านทางวารสารที่มูลนิธิจัดส่งให้เป็นประจำจะเป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มสมาชิกทั่วไปได้รับข่าวสารที่แน่นอนที่สุด “บางคนไม่มีเวลาดูทีวี เข้าเน็ต หรือแม้แต่ฟังวิทยุ ส่งไปรษณีย์ไปน่าจะได้รับแน่นอนที่สุดนะ” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าว

2.2 ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ด้านเนื้อหาหลักสูตร

เจ้าหน้าที่มูลนิธิอธิบายถึงลักษณะการคัดเลือกเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษาว่า ช่วงจัดตั้งโครงการในระยะแรก จะมีการจัดตารางประจำปีว่าในแต่ละปีจะมีการจัดกิจกรรมในหัวข้อใดบ้าง ซึ่งทางมูลนิธิจะคิดหัวข้อของเนื้อหาหลักสูตรที่ต้องการจัดขึ้นโดยพิจารณาตามสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบัน ในภายหลัง จะมีการสอบถามความต้องการจากสมาชิกที่เข้าร่วมอยู่บ้าง โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีถามหลังจากการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง เมื่อสอบถามถึงการนำความต้องการที่ได้จากการสอบถามจากสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป พบว่า ข้อเสนอแนะหรือความต้องการนั้นๆ ถูกนำมาใช้เป็นส่วนน้อย หลังจากผ่านความเห็นชอบของที่ประชุม เนื่องด้วยในบางหัวข้อที่ได้รับการแนะนำมานั้นอาจไม่โดดเด่นหรือเจาะจงเฉพาะรายบุคคลจนเกินไป ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “เคยมีคนนำเสนอหัวข้อมาบ้าง แต่บางครั้งก็ทำไม่ได้ เพราะหัวข้อไม่โดดเด่น เจาะจงเฉพาะคนเกินไป หรืออาจเป็นความต้องการของคนกลุ่มน้อย ทางเราก็ไม่สามารถจัดให้ได้”

จากการสอบถามถึงหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ทางมูลนิธิมีความชำนาญในการจัด หรือเอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิมากที่สุด ได้รับการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ว่า สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาได้ในทุกหัวข้อ เพราะในการจัดแต่ละครั้ง ทางมูลนิธิจะเชิญผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ มาเป็นวิทยากรพิเศษ แต่เมื่อพิจารณาถึงหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ทางเจ้าหน้าที่มีพื้นฐานความรู้และสามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมได้ เจ้าหน้าที่ทั้งหมดเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการแก้ปัญหา ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ทางเราจัดได้หมด แล้วแต่ผู้เชี่ยวชาญที่เชิญมา แต่ถ้าพูดถึงความสามารถของเจ้าหน้าที่คงจะเป็นในเรื่องของจิตวิทยาการแก้ปัญหา เพราะเราอยู่ที่นี้ก็ต้องช่วยแก้ปัญหา ให้คำแนะนำกับคนที่โทรเข้ามาปรึกษาทุกวันอยู่แล้ว” เมื่อสอบถามต่อถึงหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เจ้าหน้าที่ทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับทักษะการจัดการปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับบุตร ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งเสนอแนะเพิ่มเติมว่า “สมาชิกส่วนใหญ่จะโทรมาปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับลูก บางคนทำงานไม่ค่อยมีเวลาทำความเข้าใจกับเรื่องตรงนี้ เวลาที่ทางเราจัดกิจกรรมอะไรที่เกี่ยวกับการจัดการปัญหาพวกนี้ก็จะมีคนให้ความสนใจมาเข้าร่วมกันเยอะ บางหัวข้อก็มีเรียกร้องให้จัดอีก”

ด้านวิธีการจัดการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการจัดการศึกษาของทางมูลนิธิที่ผ่านมา พบว่า โดยส่วนมาก จะใช้วิธีการบรรยาย ตามด้วยวิธีการระดมสมอง (Self Help Group) และเนื่องจาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ส่วนใหญ่มีความจำเป็นต้องพา บุตรมาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย วิธีการเรียนการสอนดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมที่จะให้เด็กอยู่ร่วมใน กิจกรรมด้วย ทางมูลนิธิจึงต้องเตรียมทีมเจ้าหน้าที่อีกกลุ่มไว้รองรับการจัดการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ใน ส่วนของการจัดกิจกรรมในรูปแบบอื่นที่แตกต่างออกไป เจ้าหน้าที่ชี้แจงว่า มีการจัดกิจกรรมนอก สถานการณ์ในบางโอกาส เป็นลักษณะการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดาหรือมารดาและบุตร เช่น ชม ภาพยนตร์ร่วมกัน หรือจัดกิจกรรมเวิร์คช็อป ซึ่งเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก "กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นบรรยาย แล้วทำ Self Help Group เป็นส่วนของห้องเรียนพ่อแม่ มีกิจกรรม นอกสถานที่บ้างเหมือนกัน ก็จะมีพาไปดูหนัง มีเวิร์คช็อป สมาชิกก็จะชอบ บอกว่าอยากให้จัด บ่อยๆ" ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าว

เมื่อสอบถามถึงข้อเสนอแนะที่ได้รับจากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการที่ผ่านมาเกี่ยวกับวิธีการ จัดกิจกรรม เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดกิจกรรมนอกสถานที่ ถ้า เป็นการจัดกิจกรรมในสถานที่ควรจะเป็นลักษณะการแลกเปลี่ยนประเด็นพูดคุยกันมากกว่าการ บรรยายเพียงอย่างเดียว และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมที่สามารถให้บุตรเข้าร่วมด้วยได้ ดังที่ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า "ส่วนใหญ่จะเสนอว่าอยากให้จัดนอกสถานที่บ่อยๆ แล้วก็ไม่ต้องอยาก ให้บรรยายอย่างเดียวกลัวจะเบื่อ อยากให้เป็นแลกเปลี่ยนประเด็นพูดคุยมากกว่า ก็มีบอกบ้าง เหมือนกันว่าอยากให้ลูกเข้าร่วมด้วยถ้าเป็นไปได้" เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าหน้าที่จึงมีความเห็นว่า วิธีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนประเด็นพูดคุยกัน และการจัดกิจกรรมนอก สถานการณ์ น่าจะเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด และเมื่อสอบถามต่อถึงวิธีการจัด กิจกรรมที่ทางมูลนิธิมีความชำนาญใจการจัดมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์รายเดิมกล่าวว่า "คิดว่า เท่ากันหมดนะ เหนื่อยเท่าๆ กัน มีความรู้สึกว่ามันเหมือนเดิม เพียงแค่เปลี่ยนรูปแบบสถานที่ ไปเท่านั้นเอง" นอกจากนี้ ยังได้รับการแนะนำจากผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งเกี่ยวกับวิธีการจัด กิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรว่า "อย่างเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ก็ต้องบรรยายเลย ใช้ พาวเวอร์พอยต์ ที่ควรออกไปจัดนอกสถานที่ก็พวกเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ธรรมชาติกับการ เหยี่ยวยาที่ทางเราก็เคยจัดเป็นค่ายมาแล้ว"

ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการในการคัดเลือกเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งว่า จะกำหนดวันที่ใช้จัดกิจกรรมเป็นวันอาทิตย์ ตอนช่วงบ่าย เพราะพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมที่สุดเนื่องจากเป็นวันหยุด มีความเป็นไปได้ที่สมาชิกจะสะดวกในการมาเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด การคัดเลือกสถานที่ ในเบื้องต้นทางมูลนิธิจะคัดเลือกจากหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือก่อน หลังจากนั้นจะพิจารณาถึงความเป็นศูนย์กลางในการเดินทางและเจาะจงพื้นที่ที่ได้รับการตอบรับมากที่สุด ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวก มีการจัดที่นั่งที่สะดวกสบาย พร้อมกับอาหารว่างและเครื่องดื่มในช่วงพัก นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก รองรับแก่สมาชิกที่มีความจำเป็นต้องพาบุตรมาเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมด้วย ภายหลังจากการสอบถามถึงปัญหาในด้านของเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสถานที่ทั้งหมด เพราะจะมีสมาชิกบางส่วนที่ไม่สามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ ดังนั้น ข้อเสนอแนะทั้งหมดที่ได้รับจากสมาชิกก็จะเป็นลักษณะของการเรียกร้องให้ทางมูลนิธิจัดกิจกรรมในละแวกที่อยู่ของตน ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “พวกที่อยู่บริเวณทลจะมีปัญหาในการเดินทางมาเข้าร่วม แต่ก็เป็นส่วนน้อย ทางเราต้องเลือกพื้นที่ในส่วนที่มีการตอบรับเยอะกว่า ทุกคนก็อยากให้ไปจัดใกล้ๆ บ้านตัวเอง ที่ผ่านมายังไม่เคยมีใครต่อว่าถ้าไม่สะดวก แต่ก็จะมีบ้างที่โทรมาบอกว่า เมื่อไหร่จะมาจัดแถวนี้บ้าง”

จากการสอบถามถึงช่วงเวลา สถานที่จัดกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดการกิจกรรมของมูลนิธิมากที่สุด พบว่า ทางมูลนิธิมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมได้ในทุกช่วงเวลาที่ไม่ทับซ้อนกับแผนกิจกรรมอื่นและการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่แตกต่างไปจากเดิมเพราะเล็งเห็นว่าเป็นลักษณะการจัดที่เหมาะสมที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของความช่วยเหลือในการดูแลบุตรด้วยการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ในเรื่องของสถานที่จะต้องพิจารณาจากสถานที่ที่ทางมูลนิธิเคยมีการติดต่อเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมมาบ้างแล้ว เพื่อความสะดวกในการขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการต่อรองในเรื่องค่าใช้จ่าย ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “เราพร้อมในทุกช่วงเวลาถ้าไม่ไปชนกับกิจกรรมโครงการอื่น สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดอยู่ก็ไม่ได้ยุ่งยากอะไร คิดว่าน่าจะดีที่สุดแล้วนะ อย่างกิจกรรมเด็กเนี่ย ทำให้สมาชิกสะดวกในการมาเข้าร่วมมากขึ้น ส่วนเรื่องสถานที่ ถ้าเป็นที่ที่เคยจัดมาแล้วก็น่าจะสะดวกดี เพราะเราจะมีข้อมูล แล้วก็คุยกันได้ในรายละเอียดต่างๆ”

เมื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะการจัดด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าน่าจะเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด ได้รับการชี้แจงว่า ในด้านของเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทางมูลนิธิจัดให้น่าจะเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับมากที่สุด คือ วันอาทิตย์ช่วยบ่าย เวลาในการจัดไม่ติดต่อกันเกิน 3 ชม. มีการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กรองรับในกรณีที่เป็นกิจกรรมแยกบิดาหรือมารดาและบุตร แต่ในด้านของสถานที่ไม่สามารถให้ข้อมูลที่แน่นอนได้ เพราะนอกจากจะต้องพิจารณาจากความสะดวกในการเดินทางของสมาชิกที่เข้าร่วมแล้ว ความเชื่อมโยงกับหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ต้องการจัดก็มีความสำคัญเช่นกัน "ก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าจะจัดเรื่องอะไรด้วย สถานที่กับหัวข้อมันต้องไปด้วยกัน" ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าว

ด้านการประเมินผล

จากการสอบถามถึงลักษณะของการประเมินผลการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า ทางมูลนิธิเคยทำการประเมินผลก่อนการจัดกิจกรรม แต่ผลการตอบรับไม่ค่อยดีนัก ภายหลังจึงใช้วิธีการประเมินผลหลังจากการจัดกิจกรรมโดยทั้งสิ้น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า "เราเคยทำการประเมินผลก่อนการจัดกิจกรรมบ้างเหมือนกัน แต่ผลตอบรับกลับมาน้อย คนไม่ค่อยตอบ ก็เลยใช้วิธีประเมินหลังการจัดแต่ละครั้งไป พอจัดเสร็จ ก็จะสอบถามต่อว่าในการจัดต่อไปต้องการให้เป็นอย่างไร" ในส่วนของวิธีการประเมินผลที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม มีการสอบถามจากตัวบุคคลบ้าง แต่จะเป็นในลักษณะของการสอบถามเป็นกลุ่ม

เมื่อสอบถามถึงข้อเสนอแนะที่ได้รับจากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการที่ผ่านมาเกี่ยวกับวิธีการประเมินผล เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลว่า มีสมาชิกจำนวนมากเสนอแนะว่าต้องการให้ใช้วิธีการประเมินผลโดยการสอบถามเป็นรายบุคคล เพราะจะได้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจนตามความต้องการมากที่สุด แต่เจ้าหน้าที่ทั้งหมดมีความเห็นว่า การสัมภาษณ์รายบุคคลเป็นวิธีการที่ต้องใช้เวลานานและอาจทำได้ไม่ทั่วถึง ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า "ส่วนใหญ่ก็จะมีมาบอกว่า อยากให้มาถามเป็นรายบุคคล เวลาร่วมกิจกรรมเสร็จ บางคนที่มาบ่อยๆ ก็จะเดินเข้ามาบอกเองเลย แต่เราสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลคงไม่ไหว มันเยอะ แล้วก็เหนื่อย" เมื่อเป็นเช่นนั้น เจ้าหน้าที่จึงมีความคิดเห็นว่า วิธีการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการจัดของทางมูลนิธิมากที่สุด โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า นอกจากจะเป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วในการเก็บข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะถูกจัดเก็บอย่างมีระเบียบสะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์ผลต่อไป

เมื่อสอบถามต่อถึงวิธีการประเมินผลที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าจะ เป็นวิธีที่เป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าเป็นวิธีการสัมภาษณ์จากตัวบุคคล ดังที่ได้รับการเสนอแนะที่ผ่านมา เพราะผู้เข้าร่วมบางรายอาจมีข้อเสนอแนะที่นอกเหนือไปจากที่แบบสอบถามกำหนดให้ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์อีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า แบบสอบถาม น่าจะเอื้ออำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูลและเป็นที่ยังพอใจของผู้เข้าร่วมที่ไม่ต้องการความวุ่นวาย ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “น่าจะมีคนที่อยากใช้แบบสอบถามนะ มันไม่วุ่นวาย อย่างบางคนจะรีบกลับ หรืออาจจะไม่ค่อยกล้าพูด”

ด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา

เจ้าหน้าที่อธิบายเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดการกิจกรรมของทางมูลนิธิที่ผ่านมามาว่า ในช่วงสามปีแรกของโครงการ ได้รับเงินช่วยเหลือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นรายปี โดยทางมูลนิธิจะทำแผนการจัดกิจกรรมเสนอไป ว่าในแต่ละปีต้องการจัดกิจกรรมกี่ครั้ง อะไรบ้าง ภายหลังจากนั้น โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้สร้างตัวเองขึ้นเป็นชมรมพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว งบประมาณในการจัดกิจกรรม จะได้รับจากมูลนิธิอีกต่อหนึ่ง ลักษณะการใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม เป็นการใช้งบประมาณของทางมูลนิธิทั้งหมด มีการขอความร่วมมือจากผู้เข้าร่วมเฉพาะในการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ในส่วนของปัญหาในด้านงบประมาณที่ใช้จัดกิจกรรมยังไม่พบ เพราะจะมีการจัดสรรงบประมาณที่ได้ตามแผนการจัดกิจกรรมที่วางไว้แล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ไม่เคยมีปัญหาอะไร ทางเราได้งบประมาณตั้งแต่ต้นปีอยู่แล้ว สมาชิกก็ไม่มีปัญหา เพราะส่วนใหญ่ไม่ได้จ่าย หรือจ่ายก็น้อย”

จากการสอบถามถึงขอบเขตของงบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง พบว่า ทางมูลนิธิกำหนดงบประมาณในการจัดไว้ที่ 12,000 บาท ในแต่ละกิจกรรม และการจัดกิจกรรมที่ผ่าน มาส่วนใหญ่จะใช้งบประมาณไม่เกินจากที่กำหนดไว้ นอกจากกิจกรรมที่จัดนอกสถานที่ตามต่างจังหวัด โดยเฉพาะการเข้าค่ายที่มีการค้างคืน จะมีค่าใช้จ่ายกว่าปกติมาก มูลนิธิจึงมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายจากสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดขอบเขตของการเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มไว้ที่ครั้งละไม่เกิน 500 บาทในแต่ละกิจกรรม ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เป็นที่ยังพอใจของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งชี้แจงว่า “เราต้องการความช่วยเหลือในบางครั้ง โดยเฉพาะเวลาออกค่ายต่างจังหวัด ค่าใช้จ่ายจะสูงกว่าปกติ ก็ต้องขอเก็บเพิ่ม แต่ก็พยายามให้ไม่เกิน 500 บาท เพราะจากที่จัดมาก สมาชิกจะมีขอบเขตการจ่ายเท่านั้น”

ด้านการประชาสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่ามีการกระจายข่าวสารในหลายรูปแบบ ประกอบด้วย วารสารของทางมูลนิธิที่จัดส่งให้สมาชิกเป็นประจำทุกเดือน เป็นการแจ้งแผนการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปเดือนต่อเดือน พร้อมทั้งข่าวประชาสัมพันธ์ในเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับมูลนิธิ มีเว็บไซต์ของทางมูลนิธิที่รวบรวมข่าวความเคลื่อนไหวของมูลนิธิและแผนการจัดกิจกรรมเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการจัดช่วงรายการวิทยุที่ออกอากาศช่วงกลางคืน เวลา 20.00 น. ถึง 22.00 น. ชื่อรายการ ครอบครัวคุยกัน โดยสามารถทำการรับฟังผ่านทางเว็บไซต์ของทางมูลนิธิได้ และมีการมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมูลนิธิผ่านทางโทรทัศน์บ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นรายการในช่วงเช้า ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ทางเราพยายามกระจายข่าวในทุกทาง สมาชิกส่วนใหญ่ก็จะมีช่องทางติดตามข่าวของเค้าเป็นประจำอยู่แล้ว อย่างน้อยที่สุด ก็จะได้รับข่าวจากทางวารสารมูลนิธิ”

เมื่อสอบถามถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทางมูลนิธิมากที่สุด เจ้าหน้าที่ทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าเป็นการจัดส่งข้อมูลข่าวสารผ่านทางไปรษณีย์ เพราะเป็นวิธีการที่มีหลักการในการจัดเหมือนกันทุกครั้ง ทำให้สามารถกำหนดรายละเอียดต่างๆ ล่วงหน้าได้ และเมื่อสอบถามต่อเกี่ยวกับวิธีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าเป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าควรกระจายในทุกรูปแบบให้ทั่วถึง เพื่อรองรับความสะดวกในการรับข้อมูลของแต่ละคน ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “คิดว่าแล้วแต่ความสะดวกของคนมากกว่านะ บางคนทำงานไม่มีเวลาดูทีวีฟังวิทยุ เค้าได้รับข่าวจากเราทางวารสารมันก็นั่นแหละ แต่อย่างเช่นบางคนทำงานกับอินเทอร์เน็ต เค้าเปิดดูจากเว็บก็สะดวกดี ขับรถกลับบ้านช่วงหัวค่ำ เปิดรายการวิทยุก็เหมาะสมแล้วน่าจะกระจายให้ทั่วถึงมากกว่า เพราะเราคาดการณ์ไม่ได้ว่าใครจะมีความสะดวกในทางไหน”

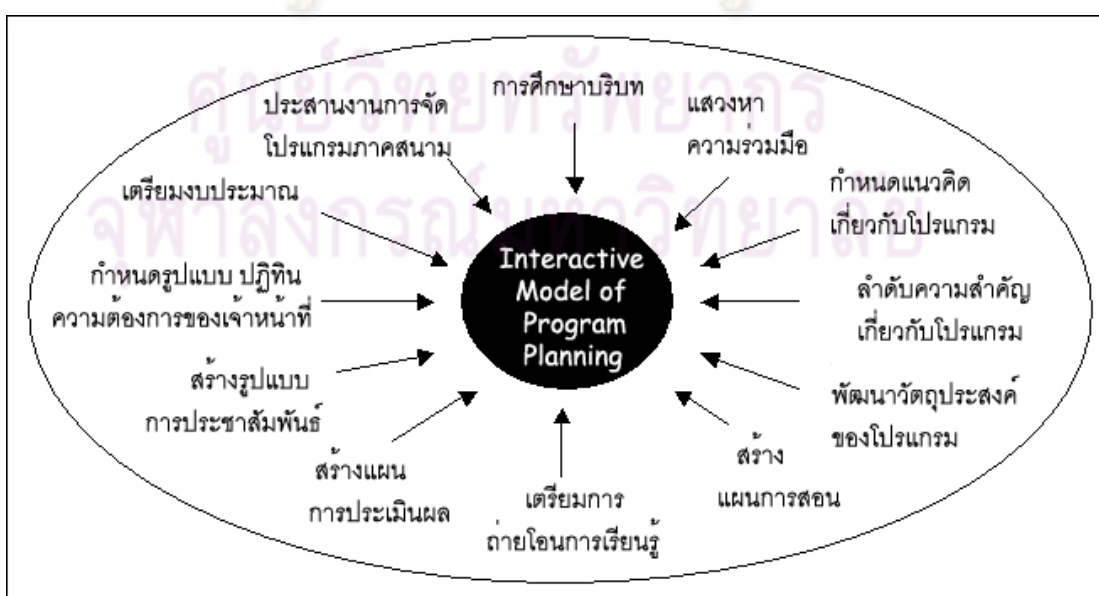
สรุปได้ว่า กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีความต้องการ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกันในด้านความต้องการทุกด้าน ยกเว้นความต้องการในด้านการประเมินผลที่กลุ่มแกนนำต้องการให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมโดยตรงซึ่งขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการให้ใช้แบบสอบถามในการประเมินผล

ตอนที่ 3 โปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร สำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาความต้องการข้างต้น หลังจากนั้น ได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะนำไปใช้

3.1 นำเสนอโปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียน

โปรแกรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ถูกพัฒนาขึ้นจากแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) ทั้งหมด 12 องค์ประกอบ ซึ่งองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมตามแนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของจัดทำโปรแกรมในด้านการคงไว้ซึ่งองค์ประกอบที่ได้มีการดำเนินการมาแล้วในบริบทที่มีปัจจัยภายใน และภายนอกเหมาะสมคืออยู่แล้ว โดยได้ทำการพัฒนาโปรแกรมขึ้นจากกิจกรรมซึ่งได้มีการดำเนินการมาแล้ว หากแต่ยังขาดความสมบูรณ์ในด้านการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม องค์ประกอบดังกล่าวตามแนวคิดของ Caffarella (2002) ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร (Discerning the Context)

จากการศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กรเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม สรุปได้ว่า

1. สภาพสังคมปัจจุบัน สถาบันครอบครัวมีความแตกแยกมากขึ้น มีการหย่าร้างกันมากขึ้น เด็กๆ ถูกทอดทิ้งมากขึ้น เพราะฉะนั้น นอกเหนือจากความล้มเหลวของสถาบันครอบครัวเนื่องจากการล้มหายตายจากของสมาชิกในครอบครัวโดยธรรมชาติแล้ว การพลัดพรากเนื่องจากการหย่าร้าง และการถูกทอดทิ้งจึงเป็นอีกปัจจัยที่ก่อให้เกิดสถาบันครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent) หรือครอบครัวที่บิดาหรือมารดาต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ขึ้นมากมาย ดังจะเห็นได้ชัดจาก ผลการสำรวจจากกรณีศึกษาพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพังที่ทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้สำรวจเรื่อง "ปัญหาและความคาดหวังในการดำเนินชีวิตของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent) จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง" ปรากฏว่ามีชายและหญิงต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยการหย่าร้างหรือแยกทางกับคู่ครองถึง 88.3% และในส่วนที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพราะคู่ครองเสียชีวิตมี 11.7% ขณะเดียวกันพบว่า มีบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังถึง 1.3 ล้านครอบครัว (กระทรวงวัฒนธรรมและสถาบันรามจิตติ, 2548) ซึ่งปัจจุบันอัตราการหย่าร้างของคู่สมรสและปัญหาการแยกทางของสามีหรือภรรยาให้เห็นกันอยู่เป็นประจำและมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อยๆ (ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองระบุว่า การจดทะเบียนหย่ามีถึง 77,735 คู่ เพิ่มขึ้น 1 ปี ที่มี 76,037 คู่, 2545) ซึ่งให้เห็นว่า แนวโน้มของการเกิดครอบครัวที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียวก็จะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ทั้งนี้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นสภาพปัญหาที่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐได้ตระหนักรู้ และให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จาก

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ "ความรุนแรงในครอบครัว" หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดทำนองคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

มาตรา ๑๐ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีความร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าไปใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวด ๑ คณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ ข้อ ๑๐ ให้ กยค. มีอำนาจและหน้าที่กำหนดมาตรการส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน และช่วยเหลือกิจการของหน่วยงานของรัฐและเอกชน ภาคประชาชนเกี่ยวกับการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัว

2. ข้อมูลพื้นฐานขององค์กร

มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็ง ได้จัดตั้งโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบกระบวนการในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและพัฒนาเครือข่ายแกนนำให้มีความเข้มแข็งจนสามารถพัฒนาจัดตั้งเป็นชมรมเครือข่ายครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสืบต่อไป

3. การทำงานของโครงการ

ลักษณะการทำงานของโครงการ เริ่มต้นจากทำการสร้างประเด็นความสนใจร่วมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ครอบครัวที่ประสบปัญหาเดียวกันเข้าร่วมกิจกรรม ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและพัฒนาเครือข่ายแกนนำให้เข้มแข็งด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และการสร้างจิตสำนึกสาธารณะพร้อมที่จะช่วยเหลือครอบครัวอื่นๆ ที่ประสบปัญหา ไปในขณะเดียวกัน

องค์ประกอบที่ 2 แสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support)

การศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกองค์กร พบว่า ผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในครั้งนี้ คือ โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะการทำงานของมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวมีส่วนสนับสนุนการสร้างโปรแกรมในด้านข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา โดยการพัฒนาโปรแกรมได้พิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่ผ่านมาว่ามีจุดเด่นในด้านใด และควรได้รับการพัฒนาในด้านใดบ้าง นอกจากนี้ ด้วยฐานข้อมูลของสมาชิกทั่วไปที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจากมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ได้อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลที่นำมาใช้พัฒนาโปรแกรมได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเจ้าหน้าที่โครงการยังช่วยสนับสนุนด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาโปรแกรม

โดยมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การสนับสนุนของหน่วยงานเหล่านี้สามารถส่งผลกระทบต่อเนื่องในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ในอนาคต ได้แก่

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมในรูปแบบของงบประมาณประจำปี
2. สภานายความ ให้ความช่วยเหลือในส่วนของการให้คำปรึกษาในด้านกฎหมายครอบครัวและให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรรับเชิญในหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายครอบครัว
3. สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี (บ้านพักฉุกเฉิน) ให้ความช่วยเหลือในส่วนของการให้คำปรึกษา การจัดหาที่พักให้กับมารดาและบุตร นอกจากนี้ ยังสนับสนุนในด้านของการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่มารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
4. มูลนิธิเพื่อนหญิง ให้ความช่วยเหลือในส่วนของการให้คำปรึกษา และในกรณีที่เกิดภาวะกระทำความรุนแรงต่อมารดาและบุตร
5. จิตแพทย์เด็กจากโรงพยาบาลจุฬา โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลวชิระ ให้ความช่วยเหลือในส่วนของการให้คำปรึกษา การรักษาเฉพาะกรณี และให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรรับเชิญในหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักจิตวิทยา

6. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต่างจังหวัด (พมจ.) ให้ความช่วยเหลือในส่วนของการลงพื้นที่ช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหาและสนับสนุนในด้านงบประมาณการใช้จ่ายของครอบครัวที่มีปัญหา

ในการนำโปรแกรมการศึกษาที่นำเสนอไปใช้ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังสืบต่อไป ควรมีการพิจารณาถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย สามารถให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย
- 2) บ้านพระคุณ ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือในส่วนของที่พักพิงแก่มารดาและบุตร
- 3) กลุ่มปรารถนาดี ช่วยเหลือในด้านการประกอบอาชีพและแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ
- 4) สำนักงานเขตต่างๆ ให้ความช่วยเหลือในด้านการทำเอกสาร

นอกจากนั้น ควรแสวงหาผู้ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ อันประกอบด้วย

- สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถให้ความช่วยเหลือในด้านของการจัดหาวิทยากรพิเศษ หรือให้ความร่วมมือในการจัดการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ได้
- หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานในด้านการสื่อสารมวลชน สามารถให้ความช่วยเหลือในการเผยแพร่ความรู้เพิ่มเติมภายหลังจากการเรียนรู้ภาคสนามได้ เช่น การให้ความรู้ในลักษณะของการศึกษาทางไกล หรือการให้ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ
- หน่วยงานหรือองค์กรเอกชน ที่มีนโยบายในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน
- กลุ่มภาคีให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา เช่น ช่วยเหลือในด้านสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- ผู้เชี่ยวชาญในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อถ่ายทอดวิธีการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสำหรับกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป
- กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ สามารถมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรรับเชิญได้
- แสวงหางบประมาณโดยการระดมทุนเองจากภายในกลุ่ม เช่น การขายของหาเงินเข้ากลุ่ม หรือขอรับบริจาค

- แสวงหาหน่วยงานหรือองค์กรอื่นช่วยในการจัดงบประมาณเพิ่มเติม

องค์ประกอบที่ 3 กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)

จากการศึกษาถึงแหล่งข้อมูลที่จะช่วยให้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม พบว่าการศึกษาความต้องการจากกลุ่มผู้เข้ารับบริการ คือ กลุ่มสมาชิกทั่วไปของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นแหล่งข้อมูลที่น่ามาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมครั้งนี้ เพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้รับประโยชน์จากโปรแกรมการศึกษา และกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการศึกษาสืบต่อไป

วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษา ประกอบด้วย

1. การสำรวจความต้องการของกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว
2. การสอบถามความต้องการของกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
3. การสอบถามความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

โดยทำการศึกษาความต้องการทั้งหมด 6 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ด้านการประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 4 การแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas)

การจัดลำดับความสำคัญของแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม สรุปได้ว่า

ในการพิจารณาด้านความต้องการ จะใช้ความต้องการของกลุ่มสมาชิกทั่วไปเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เนื่องจากกลุ่มสมาชิกทั่วไปเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์จาก

โปรแกรมการศึกษาโดยตรง และการพิจารณาถึงความต้องการของกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมา เนื่องจากแกนนำเป็นทั้งผู้ที่ได้รับ ประโยชน์จากการศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย โดยข้อมูลจากกลุ่มแกนนำได้ ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม ซึ่งข้อมูลประเภทนี้เป็นข้อมูลซึ่งมีลักษณะพิเศษไปจาก แบบสอบถาม ในส่วนการพิจารณาถึงความต้องการของทั้งสมาชิกทั่วไปและกลุ่มแกนนำนั้น จะใช้ ข้อมูลความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวสนับสนุนใน ด้านของความพร้อมของโครงการ ในการจัดการศึกษา

ในการพิจารณาด้านข้อมูลการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะใช้ในการ สนับสนุนข้อมูลด้านความต้องการของผู้เข้าร่วมการจัดการศึกษา จะใช้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นปัจจัยหลัก เนื่องจากเป็นข้อมูล ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา และยังเป็นข้อมูลจากมุมมองของผู้จัดกิจกรรมเองด้วย โดยจะใช้ข้อมูลจากกลุ่มแกนนำซึ่งเป็นทั้งผู้จัดและผู้เข้ากิจกรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน

จากการศึกษาความต้องการของกลุ่มสมาชิกทั่วไป พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดู บุตรตามลำพังมีความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดู บุตรในด้านเนื้อหาหลักสูตรมากที่สุด รองลงมาคือความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา ดังนั้น การพิจารณาถึงความต้องการที่นำมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาในครั้งนี้ ทำการ พิจารณาจากความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตรเป็นอันดับแรก และความต้องการในด้านวิธีการ จัดการศึกษาเป็นอันดับต่อมา

องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives)

จากแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม ทำให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของโปรแกรม คือ เพื่อ พัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรด้วยโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องกับ ความต้องการของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และผลการพิจารณาความชัดเจนและ ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์จากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พบว่า วัตถุประสงค์ของโปรแกรมมีความชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการและสภาพปัญหา

องค์ประกอบที่ 6 เตรียมการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Devising Transfer-of-Learning Plans)

ในการกำหนดการถ่ายโอนการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษาของโปรแกรม เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวควรมีบทบาทสำคัญในด้านการประสานงาน และกลุ่มแกนนำมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรรับเชิญจากหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านเนื้อหาต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่มีส่วนสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาในองค์ประกอบข้างต้น พบว่า มีหน่วยงานที่การให้ความร่วมมือในการเป็นวิทยากรรับเชิญในหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรต่างๆ ดังนั้น ในการคัดเลือกวิทยากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบในครั้งนี้ จึงควรพิจารณาจากหน่วยงานที่ให้ความร่วมมือดังกล่าวข้างต้นเป็นหลัก แล้วจึงแสวงหาผู้เชี่ยวชาญจากแหล่งอื่นในหัวข้อที่แตกต่างออกไป

ในส่วนของผู้เข้ารับการถ่ายโอนการเรียนรู้หรือผู้เข้าร่วมการจัดการศึกษานั้น จากผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในลักษณะของการจัดกิจกรรมการศึกษาให้เป็นการจัดการเรียนรู้ร่วมกับบุตร ดังนั้น ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร นอกจากจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ตัวบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังแล้ว การจัดการศึกษาโดยให้บุตรได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จึงมีส่วนช่วยให้โปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 7 การสร้างแผนงานการประเมินผล (Formulating Evaluation Plans)

การสร้างแผนงานการประเมินผล จากผลการสำรวจความต้องการสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่และกลุ่มแกนนำ ต้องการให้มีการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และสังเกตจากการปฏิบัติจริง ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความต้องการให้ใช้แบบสอบถามในการประเมินผล ดังนั้น ในการสร้างแผนงานการประเมินผลในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้ จำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาเกณฑ์ความเหมาะสมร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 8 กำหนดรูปแบบ ปฏิทิน และความต้องการของเจ้าหน้าที่ (Selecting Format, Schedules, and Staff Needs)

การกำหนดรูปแบบของการเรียนการสอนนั้น ผลการสอบถามกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะของการเรียนเป็นกลุ่ม เป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายมากที่สุด โดยให้เหตุผลว่าเป็นรูปแบบการจัดที่สมาชิกผู้เข้าร่วมซึ่งประสบกับปัญหาที่แตกต่างกันออกไป สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน แล้วช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาได้ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้จึงกำหนดให้รูปแบบการเรียนการสอนในโปรแกรมเป็นลักษณะของการจัดการเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ในส่วนของการจัดปฏิทินการศึกษาในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้ กำหนดให้ขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของผู้ที่นำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในองค์ประกอบที่ 11 ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating Facilities and On-Site Events) ต่อไป

องค์ประกอบที่ 9 การเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาด (Preparing Budgets and Marketing Plans)

ในด้านการเตรียมงบประมาณและการวางแผนเรื่องการตลาดนั้น จากการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกโครงการทั่วไป พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการให้ใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาจากทางมูลนิธิทั้งหมด และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้ข้อมูลว่างบประมาณหลักในการจัดกิจกรรมได้รับจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ยกเว้นในกรณีที่มีการจัดกิจกรรมออกค่าอาสาต่างจังหวัดจะมีค่าใช้จ่ายเกินว่างบประมาณที่ได้จัดสรรไว้ ซึ่งในกรณีนี้กลุ่มเจ้าหน้าที่ และกลุ่มแกนนำให้แนะนำว่า หากเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว การได้รับความร่วมมือจากสมาชิกผู้เข้าร่วมในจำนวนไม่เกินคนละ 500 บาท ซึ่งเป็นขอบเขตความพึงพอใจของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา จะสามารถลดภาระด้านค่าใช้จ่ายเกินงบประมาณได้

องค์ประกอบที่ 10 การสร้างแผนการเรียนการสอน (Designing instructional plans)

การสร้างแผนการเรียนการสอนในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้ กำหนดให้วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาและวิธีการจัดการศึกษามาจากผลการศึกษาความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป โดยจากการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป พบว่า มีความต้องการได้รับความรู้ในด้านการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และ คุณธรรม (M.Q.) มากเป็นอันดับแรก และมีความต้องการได้รับความรู้ในด้านจิตวิทยาพัฒนาเด็ก และในด้านจิตวิทยาพัฒนาวัยรุ่น รองลงมาตามลำดับ

ในด้านของการวิธีและแนวทางการจัดการศึกษานั้น บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปส่วนใหญ่มีความต้องการให้ใช้วิธีการจัดแบบบูรณาการและวิธีการจัดการบรรยายให้ความรู้ ซึ่งเป็น 2 วิธีที่มีความต้องการให้จัดมากที่สุด โดยมีความต้องการวิธีการจัดการศึกษาดูงาน วิธีการจัดแบบนันทนาการ และวิธีการจัดแบบกรณีศึกษา รองลงมาตามลำดับ

องค์ประกอบที่ 11 ประสานงานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการปฏิบัติโปรแกรมภาคสนาม (Coordinating Facilities and On-Site Events)

สำหรับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในด้านอาคารสถานที่สำหรับการจัดการศึกษานั้น มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการพิจารณาถึงเขตพื้นที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมจากผลการศึกษาความต้องการ คือ จากการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นอันดับแรก รองลงมาคือเขตปริมณฑล และนอกเขตปริมณฑลตามลำดับ เป็นข้อมูลสนับสนุนความต้องการจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ว่า ในการคัดเลือกพื้นที่ในการจัดการศึกษา จะต้องพิจารณาจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

ในด้านอาคารสถานที่ จากการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ สถานที่ของทางมูลนิธิ การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้จึงต้องพิจารณาจากความต้องการข้างต้นเป็น

สำคัญ และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังพบว่า มูลนิธิไม่มีสถานที่รองรับในการจัดกิจกรรมที่ตายตัว ดังนั้น การคัดเลือกอาคารสถานที่ในการจัดการศึกษาต้องพิจารณาจากสถานที่ๆ เคยให้ความร่วมมือกับทางโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวหรือหน่วยงานที่สนับสนุน ตามข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวว่า จะมีความสะดวกในการต่อรถในด้านต่างๆ นอกจากนี้ กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ในกรณีที่การจัดการศึกษาเป็นการจัดในลักษณะที่แยกระหว่างบิดาหรือมารดา และบุตร ต้องหาสถานที่ที่สามารถแบ่งเขตพื้นที่ออกจากกันได้ชัดเจน เพื่อตัดปัญหาการรบกวนของบุตร

ในด้านเวลาการจัดกิจกรรมนั้น จากการสำรวจพบว่า กลุ่มสมาชิกโครงการส่วนใหญ่ มีความต้องการให้จัดในช่วงวันเสาร์ - อาทิตย์ นอกเวลาราชการ เป็นอันดับแรก ดังนั้น การจัดโปรแกรมการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องพิจารณาถึงความต้องการดังกล่าวเป็นหลัก โดยกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่า ควรทำการจัดการศึกษาในช่วงบ่าย และหากเป็นการจัดกิจกรรมในช่วงเช้าก็ไม่ควรให้เป็นเวลาเช้าจนเกินไป

ในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ผลการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป ระบุว่า สมาชิกที่เข้าร่วมในการโครงการต้องการสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการศึกษาว่า ควรมีพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้รองรับในกรณีที่บุตรไม่พร้อมจะเข้าร่วมในส่วนของกิจกรรมเด็ก เช่น มีมุมของเล่นหรือสนามเด็กเล่น เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 12 การให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรม (Making Recommendations and Communicating Result)

ในส่วนขององค์ประกอบด้านการให้คำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรมนั้น จากการสำรวจความต้องการของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ มีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวารสารของมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์มากที่สุด และมีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต , และผ่านทางหนังสือพิมพ์ รองลงมาตามลำดับ ดังนั้นวิธีการ

ประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรมโดยผ่านวารสารของมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์ จะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับความต้องการของสมาชิก

โดยในส่วนของกลุ่มแกนนำ มีความต้องการให้มีลักษณะการประชาสัมพันธ์ในหลายวิธีอย่างทั่วถึง แต่เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมต่อสมาชิก แกนนำส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าควรมีลักษณะการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ในขณะที่บางส่วนให้ความเห็นว่า การประชาสัมพันธ์ทางไปรษณีย์มีความเหมาะสมที่สุด เนื่องจากเหตุผลด้านการประหยัดค่าใช้จ่าย โดยในกรณีที่สมาชิกบางคนไม่มีเวลารับข่าวสารจากสื่ออื่นได้สะดวก การส่งไปรษณีย์จะเป็นวิธีการสื่อสารที่ส่งข้อมูลการประชาสัมพันธ์ถึงสมาชิกได้เป็นอย่างดีที่สุด

สำหรับการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา กลุ่มเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้ให้ข้อมูลว่า การประชาสัมพันธ์ที่ผ่านมา มีการกระจายข่าวสารในหลายรูปแบบประกอบด้วย วารสารของทางมูลนิธิที่จัดส่งให้สมาชิกเป็นประจำทุกเดือน เป็นการแจ้งแผนการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปแบบเดือนต่อเดือน พร้อมทั้งข่าวประชาสัมพันธ์ในเรื่องอื่นที่เกี่ยวกับมูลนิธิ นอกจากนี้ยังมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทางเว็บไซต์ของทางมูลนิธิที่รวบรวมข่าวความเคลื่อนไหวของมูลนิธิและมีปฏิทินการจัดกิจกรรมเช่นกัน ทั้งนี้ยังมีการจัดช่วงรายการวิทยุที่ออกอากาศช่วงกลางวัน เวลา 20.00 น. ถึง 22.00 น. ชื่อรายการ ครอบครัวคุยกัน โดยสามารถทำการรับฟังผ่านทางเว็บไซต์ของทางมูลนิธิได้ และมีการมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมูลนิธิผ่านทางโทรทัศน์บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรายการที่จัดในเวลาช่วงเช้า โดยในด้านความต้องการคำแนะนำและประชาสัมพันธ์ผลการจัดโปรแกรมของเจ้าหน้าที่ นั้น มีความต้องการให้มีลักษณะการประชาสัมพันธ์ในหลายวิธีอย่างทั่วถึง เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารต่างกัน เช่น สมาชิกที่ทำงานไม่มีเวลารับข่าวสารทางโทรทัศน์หรือวิทยุ การประชาสัมพันธ์ผ่านวารสารของมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์ก็เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด ในขณะที่เดียวกันสมาชิกที่ทำงานกับอินเทอร์เน็ต ก็สามารถรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ได้สะดวก โดยสมาชิกที่เดินกลับที่พักอาศัยในช่วงหัวค่ำ การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุก็จะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด หากแต่เมื่อพิจารณาถึงความสะดวกในการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มเจ้าหน้าที่ การประชาสัมพันธ์ผ่านวารสารของมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์ก็เป็นวิธีที่สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายมากที่สุด

3.2 ผลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ปรากฏผลดังนี้

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอกับแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสม

จากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ควรได้รับการสนับสนุนในด้านของการจัดหาวิทยากรเพิ่มเติม ดังนี้

- 1) วิทยากรพิเศษจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา
- 2) ผู้เชี่ยวชาญในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อถ่ายทอดวิธีการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสำหรับกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป

การกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอนี้ คือ ผลความต้องการที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนข้างต้น ดังนั้น จึงมีความเหมาะสมต่อโปรแกรมที่ต้องการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการดังกล่าว และในส่วนของรายการแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas) มีความเหมาะสมดังที่ได้นำเสนอ

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า ควรเพิ่มเติมรายละเอียดในองค์ประกอบ โดยเฉพาะในส่วนของบริบทภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องหรือสามารถรองรับโปรแกรมการศึกษาที่นำเสนอ นอกจากนี้ในด้านสภาพสังคมแล้ว นโยบายรัฐ หรือกฎหมายที่รองรับกลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาโปรแกรมเช่นกัน

จากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจาก

- 1) สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เพราะมีการจัดโครงการต่างๆ เช่น โครงการของศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จึงสามารถให้ความช่วยเหลือในด้านของการจัดหาวิทยากรพิเศษ หรือให้ความร่วมมือในการจัดการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ได้
- 2) หน่วยงานหรือองค์กรเอกชน ที่มีนโยบายในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน
- 3) หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำงานในด้านการสื่อสารมวลชน เพราะเล็งเห็นว่า ในการจัดการศึกษาอาจต้องมีการทบทวนความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในภาคสนามของโปรแกรมการศึกษา ดังนั้น หน่วยงานหรือองค์กรดังกล่าวจะสามารถให้ความช่วยเหลือในการเผยแพร่ความรู้เพิ่มเติมได้ เช่น การให้ความรู้ในลักษณะของการศึกษาทางไกล หรือการให้ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ

การกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ มีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย แต่ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ ควรเพิ่มเติมในส่วนของการศึกษาความต้องการจากนักวิชาการในด้านเด็กและครอบครัว ที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงวิชาการมาสนับสนุนอีกทางหนึ่ง ซึ่งกลุ่มนักวิชาการเหล่านี้ สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support) ที่นำเสนอได้

ในส่วนของการการแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas) จากโปรแกรมการศึกษาที่นำเสนอมีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย แต่ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ เมื่อพิจารณาในเชิงวิชาการ ควรจัดลำดับความคิดเกี่ยวกับโปรแกรมตามความจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันก่อนในเบื้องต้น แล้วจึงพิจารณาจากความต้องการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาเกณฑ์ความเหมาะสมร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาวัตถุประสงค์ของโปรแกรม (Developing Program Objectives) อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ดังกล่าว

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอกับแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสม และให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่า ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้จริง ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบตามระยะเวลาในการทำงานขององค์กรที่นำไปใช้ กล่าวคือ ยิ่งโครงการทำงานมาก ก็มีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ ในทุกรายละเอียด จึงจำเป็นต้องมีการเพิ่มเติมรายละเอียดให้เหมาะสมตามสถานการณ์

จากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม ดังนี้

1) ในส่วนของการจัดหางบประมาณในการจัดการศึกษา ควรมีการจัดหางบประมาณจากแหล่งอื่นเพิ่มเติมจากการช่วยเหลือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) อาจทำได้โดย

- แสวงหางบประมาณโดยการระดมทุนเองจากภายในกลุ่ม เช่น การขายของหาเงินเข้ากลุ่ม หรือขอบริจาค
- แสวงหาหน่วยงานหรือองค์กรอื่นช่วยในการจัดงบประมาณเพิ่มเติม
- แสวงหากลุ่มภาคีให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา เช่น ช่วยเหลือในด้านสถานที่และอุปกรณ์ในการจัดการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2) ในส่วนของการให้คำปรึกษา และความช่วยเหลือ อาจมีหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ความช่วยเหลือเพิ่มเติม เช่น

- สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย สามารถให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย
- บ้านพระคุณ ช่วยเหลือในส่วนของที่พักพิงแก่มารดาและบุตร
- กลุ่มปรารถนาดี ช่วยเหลือในด้านการประกอบอาชีพและแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ
- สำนักงานเขตต่างๆ ให้ความช่วยเหลือในด้านการทำเอกสาร

3) ในส่วนของวิทยากรพิเศษ ควรแสวงหาวิทยากรที่มาจากองค์กรอื่นเพิ่มเติม

- นักวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์
- ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย
- ผู้เชี่ยวชาญในด้านของเศรษฐกิจครอบครัว
- นักวิชาการจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา
- กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ

การกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่น่าเสนอ มีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย เพราะความต้องการเป็นหนึ่งในการจัดโปรแกรม แต่ในการนำโปรแกรมไปใช้ ควรพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบันด้วย ไม่ใช่แค่ความต้องการจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสามเพียงเท่านั้น และควรมีการลงรายละเอียดที่เน้นเกี่ยวกับบุตรเพิ่มเติม

ในส่วนของการการแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas) จากโปรแกรมการศึกษาที่น่าเสนอมีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ แต่ในการจัดกิจกรรมทั่วไป หากเกิดกรณีที่มีความต้องการของผู้เข้าร่วมมีความหลากหลาย ทางโครงการมีความจำเป็นให้นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยในการจัดลำดับความสำคัญโดยอิงหลักทฤษฎีต่างๆ หรือสถานการณ์ของสังคมในตอนนั้น

จากผลการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่านตั้งข้างต้น ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ โดยทำการเพิ่มเติมในองค์ประกอบที่ 1 การศึกษาบริบท ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกขององค์กร(Discerning the Context) และ องค์ประกอบที่ 3 กำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas) ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน และนำเสนอเป็นโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร สำหรับบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ที่สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง
2. เพื่อนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

สมมติฐานในการวิจัย

ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลของสกินเนอร์ (Skinner, 1968) มีสาระสำคัญคือ การจัดการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็นความแตกต่างด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และความต้องการ รวมทั้งด้านอื่นๆ ซึ่งผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวาง ทุกเพศ ทุกวัย ดังนั้น การจัดการกิจกรรมควรจะได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกันออกไปซึ่งจะส่งผลถึงความคิดเห็น หรือความต้องการในการจัดการกิจกรรมที่แตกต่างกันไป

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเป็นผู้ที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังนั้นจะมีความแตกต่างกันตามภูมิหลัง อันประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) อาชีพ 4) สถานะทางเศรษฐกิจ และ 5) สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 1,182 คน
2. กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 20 คน
3. เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1970) ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 และปรับขนาดกลุ่มตัวอย่างเพิ่ม 20% เพื่อชดเชยอัตราการตอบกลับที่ไม่ครบตามจำนวน ทำให้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็น 359 คน หลังจากนั้น ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยใช้ภูมิภาค และจังหวัด เป็นตัวแบ่ง โดยทำการสุ่มภูมิภาคอย่างเจาะจงจากภูมิภาคที่มีจำนวนสมาชิกผู้เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด ทำให้การศึกษาครั้งนี้ได้ภูมิภาคเป็นภาคกลาง และทำการสุ่มจังหวัดอย่างเจาะจงจากจังหวัดที่สมาชิกเข้าร่วมการจัดกิจกรรมของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด ทำให้ได้จังหวัดในภาคกลาง เป็น 6 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร และนครปฐม

จากการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีการตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27 ในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 คน ตามจำนวนของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับทั้งหมด ซึ่งจัดว่าเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถใช้ในการวิจัยได้ ดังที่ Borg และ Gall (Borg & Gall, 1989) กล่าวว่า ให้ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดอย่างน้อยเท่ากับ 30 คนในการทำวิจัย

2. กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษาของโรงเรียนของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

3. เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการประสานงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม ใช้ในการสำรวจความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกประเภทความต้องการออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการด้านการประเมินผล 5) ความต้องการด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกที่เป็นแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัวและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ประกอบด้วยข้อคำถามที่จำแนกตามความต้องการ 6 ด้าน คือ 1) ความต้องการด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ความต้องการด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ความต้องการด้านการประเมินผล 5) ความต้องการด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ความต้องการด้านการประชาสัมพันธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยยื่นหนังสือคำร้องต่อบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อขอให้ออกหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายครอบครัวเพื่อขอความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ หลังจากนั้น ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว และกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ด้วยตนเอง แล้วจึงดำเนินการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์โดยใช้ฐานข้อมูลสมาชิกจากทางมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ถึงบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จำนวน 359 คน ได้รับแบบสอบถามคืน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 27 ในการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 คน ตามจำนวนของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window version 11.5 เพื่อหาค่าสถิติพื้นฐานของสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ หาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเบ้ (skewness) ค่าความโด่ง (kurtosis) ของความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร และวิเคราะห์ความแตกต่างของความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามภูมิภาคของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง โดยใช้การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากร 2 กลุ่ม (t-test) ในตัวแปรเพศ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (oneway ANOVA) ในตัวแปร อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่าย

ครอบครัว โดยจำแนกตามความต้องการ 6 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาหลักสูตร 2) ด้านวิธีการจัดการศึกษา 3) ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา 6) ด้านการประชาสัมพันธ์

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มุลินธิเครือข่ายครอบครัว

ข้อมูลพื้นฐานของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังผู้ตอบแบบสอบถาม

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 97 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 76.3 และ 23.7 ตามลำดับ มีอายุอยู่ในช่วง 40 ปีขึ้นไป สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.90 รองลงมาคือ ช่วงอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.80 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.30 รองลงมาคืออาชีพอื่นๆ ที่ไม่ประสงค์จะเปิดเผย และประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 24.70 และ 23.70 ตามลำดับ บิดามารดาส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจ 20,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 46.40 รองลงมาอยู่ที่ 6,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.70 สาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมาจากการหย่าร้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.90 รองลงมาคือละทิ้งคู่สมรส คิดเป็นร้อยละ 28.90

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ผลการศึกษาความต้องการของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรในด้านเนื้อหาหลักสูตรมากที่สุด ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือความต้องการด้านวิธีการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.85$) และมีความต้องการในด้านงบประมาณน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.25$)

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรส่วนใหญ่มีระดับความต้องการในตัวแปรของความต้องการด้านต่างๆ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างและมีการกระจายของข้อมูลมาก ยกเว้นตัวแปรความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) และความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก มีการกระจายของข้อมูลน้อย

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) มากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมาคือ ความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก ($\bar{X} = 4.47$) และความต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่น ($\bar{X} = 4.43$)

2. ด้านวิธีการจัดการศึกษา

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการวิธีการจัดแบบบูรณาการ และความต้องการวิธีการจัดแบบบรรยายให้ความรู้ ในระดับที่มากที่สุดเท่ากัน ($\bar{X} = 4.43$) และมีความต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มย่อยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.68$)

3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้จัดสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิก และมีความปลอดภัยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือความต้องการให้จัดสื่อการสอนที่ทันสมัย ($\bar{X} = 4.34$) ความต้องการให้จัดในเขตกรุงเทพมหานคร ($\bar{X} = 4.02$) ความต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันเสาร์ - อาทิตย์และความต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในกรุงเทพมหานคร (ระดับความต้องการเท่ากัน, $\bar{X} = 3.98$) ตามลำดับ และมีความต้องการให้จัดนอกเขตปริมณฑลน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.47$)

4. ด้านการประเมินผล

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประเมินผล พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้มีการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาคือ ความต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกต จากการปฏิบัติจริง ($\bar{X} = 3.89$)

5. ด้านงบประมาณ

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านงบประมาณ พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้ใช้งบประมาณจากที่หน่วยงานมีทั้งหมด มากที่สุด ($\bar{X} = 3.63$) รองลงมาคือ ความต้องการให้ใช้งบประมาณจากหน่วยงานกึ่งหนึ่งและจากสมาชิกกึ่งหนึ่ง ($\bar{X} = 3.26$) และมีความต้องการให้สมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.88$)

6. ด้านการประชาสัมพันธ์

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ พบว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวารสารของมูลนิธิ ที่จัดส่งทางไปรษณีย์มากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมาคือ ความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต ($\bar{X} = 3.66$) และมีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์น้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.19$)

ความแตกต่างของความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามภูมิหลังของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเนื้อหาหลักสูตร จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ อายุ 21 - 30 ปี มีระดับความต้องการสูงกว่าอายุ 40 ปีขึ้นไป และ อายุ 31 - 40 ปี มีระดับความต้องการสูงกว่าอายุ 40 ปีขึ้นไป

จำแนกตามอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ อาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้นคู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,000 - 10,000 บาท และ 10,001 - 15,000 บาท ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ ยกเว้นคู่ การหย่าร้าง และ คู่ครองเสียชีวิต ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ด้านวิธีการจัดการศึกษา

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านวิธีการจัดการศึกษา จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ อายุ 21 - 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ อาชีพรับราชการ มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 - 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้าง มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ ฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

6. ด้านการประชาสัมพันธ์

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ในด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ อายุ 21 – 30 ปี มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และ อาชีพรับราชการมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และฐานะทางเศรษฐกิจ 6,001 – 10,000 บาท มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกคู่ และการหย่าร้างมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุด

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มุลนิธิเครือข่ายครอบครัวและเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มุลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร

กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความสนใจและต้องการให้มีการจัดการศึกษาในหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรมากที่สุด รองลงมาคือหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในปัจจุบันและการประกอบอาชีพ ในส่วนของหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่มี

ความสำคัญต่อตนเองและสมาชิกทั่วไปมากที่สุด มีความคิดเห็นว่าเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับการดูแลบุตร และการจัดการปัญหาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับบุตร

2. ด้านวิธีการจัดการศึกษา

วิธีการจัดการศึกษาที่เป็นที่ต้องการของกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมากที่สุด รวมถึงวิธีการจัดที่กลุ่มแกนนำมีความคิดเห็นว่าเป็นเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มแกนนำและกลุ่มสมาชิกทั่วไปมากที่สุด คือการจัดในลักษณะที่ปะปนกันไปให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยเน้นในเรื่องของการสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังมีคำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการจัดที่เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรว่า หัวข้อการจัดที่เป็นลักษณะของการนำไปใช้ปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ควรมีการสาธิตและให้ปฏิบัติจริงมากกว่าการบรรยาย เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ช่วงเวลาที่กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังต้องการให้ใช้ในการจัดการศึกษามากที่สุดคือวันอาทิตย์ช่วงบ่าย เวลาในการจัดกิจกรรมไม่ควรติดต่อกันเกิน 3 ชั่วโมงและมีการพักรับประทานอาหารว่าง ในด้านสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมควรมีความสะดวก ปลอดภัย มีการจัดที่นั่งที่สะดวกสบาย และเป็นศูนย์กลางการเดินทางหรือสะดวกต่อการเดินทางไปถึง ถ้าการจัดการศึกษาเป็นลักษณะกิจกรรมที่แยกกระหว่างบิดาหรือมารดา และบุตร ต้องหาสถานที่ที่สามารถแบ่งเขตพื้นที่ออกจากกันได้ชัดเจน เพื่อตัดปัญหาการรบกวนของบุตร พร้อมทั้งมีคำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการศึกษาว่า ควรมีพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้รองรับในกรณีที่บุตรไม่พร้อมจะเข้าร่วมในส่วนของกิจกรรมเด็ก

4. ด้านการประเมินผล

กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้มีการจัดการประเมินผลภายหลังจากเสร็จสิ้นการจัดการศึกษามากที่สุด และวิธีการประเมินผลที่ต้องการให้นำมาใช้ในการจัดการศึกษามากที่สุด คือ วิธีการสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมโดยตรง แต่มีความคิดเห็นว่าการใช้แบบสอบถามในการประเมินผล เป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วที่สุดในการจัดเก็บข้อมูล ดังนั้นจึงน่าจะเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกที่สุดต่อทั้งผู้เข้าร่วมและผู้จัดกิจกรรม

5. ด้านงบประมาณ

ในส่วนของงบประมาณในการจัดการศึกษา กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้ใช้งบประมาณที่ได้รับจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทั้งหมดก่อน หากมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายก็มีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือตามกำลังทรัพย์ของตน และมีคำแนะนำในการขอความร่วมมือจากบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปว่า ควรมีขอบเขตในการเรียกเก็บไม่เกินครั้งละ 500 บาท

6. ด้านการประชาสัมพันธ์

กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังทั้งหมดมีความต้องการให้มีการกระจายข่าวสารผ่านสื่อทุกรูปแบบอย่างทั่วถึง อันประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต วารสารมูลนิธิ และหนังสือพิมพ์ ในส่วนของการพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมที่สุดในการประชาสัมพันธ์ให้บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมาเข้าร่วมกิจกรรม แกนนำส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการกระจายข่าวสารผ่านสื่อทุกรูปแบบดังข้างต้น แต่แกนนำอีกส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ผ่านทางวารสารที่มูลนิธิจัดส่งให้เป็นประจำจะเป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มสมาชิกทั่วไปได้รับข่าวสารที่แน่นอนที่สุด

ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร ของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร

หัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษานั้นสามารถพิจารณาจากความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้ แต่จำเป็นต้องคัดเลือกจากหัวข้อที่เป็นที่ต้องการมากที่สุดเท่านั้น ทั้งนี้ ต้องผ่านความเห็นชอบของที่ประชุม ซึ่งในการพิจารณาถึงความเหมาะสมจะต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาในตอนนั้นประกอบด้วย หากหัวข้อที่ได้รับการเสนอแนะเป็นหัวข้อที่ไม่มีความโดดเด่นหรือเฉพาะรายบุคคลจนเกินไป จะไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่มีความคิดเห็นว่าจะเป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด คือหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับทักษะการจัดการปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับบุตร

2. ด้านวิธีการจัดการศึกษา

โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ไม่มีข้อจำกัดในด้านวิธีการจัดการศึกษา หากเป็นวิธีการที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ให้ความสนใจและต้องการให้นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม เมื่อพิจารณาถึงวิธีการจัดการศึกษาที่เป็นที่พึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความคิดเห็นว่าเป็นการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนประเด็นพูดคุยกันและการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมของทางโครงการที่ผ่านมามากที่สุด

3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

ในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มีความพร้อมในการจัดการศึกษาได้ในทุกช่วงเวลาที่ไม่ทับซ้อนกับแผนกิจกรรมอื่นและการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่แตกต่างไปจากเดิมเพราะเล็งเห็นว่าเป็นลักษณะการจัดที่เหมาะสมที่สุดโดยเฉพาะในเรื่องของความช่วยเหลือในการดูแลบุตรด้วยการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ในด้านสถานที่ จะต้องพิจารณาจากสถานที่ที่ทางมูลนิธิเคยมีการติดต่อเพื่อใช้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมมาบ้างแล้ว เพื่อความสะดวกในการขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการสำรองในเรื่องค่าใช้จ่าย แล้วจึงพิจารณาถึงความต้องการของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะในด้านการคัดเลือกเขตพื้นที่ที่ต้องการให้จัดกิจกรรม ซึ่งจะต้องทำการคัดเลือกจากความต้องการของสมาชิกส่วนมากเป็นสำคัญ

4. ด้านการประเมินผล

โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวใช้วิธีการจัดการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม ด้วยให้เหตุผลว่า การจัดการประเมินผลก่อนการจัดกิจกรรมที่ผ่านมามีผลตอบรับไม่ดีนัก ในส่วนของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีความคิดเห็นว่าการประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามเป็นวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการจัดของทางโครงการมากที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วในการเก็บข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะถูกจัดเก็บอย่างมีระเบียบสะดวกต่อการนำมาวิเคราะห์ผลต่อไป โดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า การประเมินผลโดยการสัมภาษณ์รายบุคคลดังที่สมาชิกผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เสนอแนะ เป็นวิธีการที่ต้องใช้เวลานาน และอาจทำได้ไม่ทั่วถึง

5. ด้านงบประมาณ

โดยทั่วไปแล้วการจัดการศึกษาของโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะใช้งบประมาณในการจัดการศึกษาจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทั้งหมด ยกเว้นในกรณีที่เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการจัดค่ายความรู้ ที่จำเป็นต้องมีการค้างคืน ทำให้ต้องใช้งบประมาณที่มากกว่าปกติ ทางโครงการมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการออกค่าใช้จ่ายจากสมาชิกผู้เข้าร่วม เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจึงมีความต้องการให้สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนรับผิดชอบในด้านงบประมาณการจัดการศึกษาดังข้างต้น

6. ด้านการประชาสัมพันธ์

โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความพร้อมในการกระจายข่าวสารหลายรูปแบบอย่างทั่วถึง ทั้งในส่วนของวารสารของมูลนิธิ เว็บไซต์ของมูลนิธิ ช່วงรายการวิทยุของมูลนิธิ และการประชาสัมพันธ์ผ่านโทรทัศน์ เมื่อพิจารณาถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทางมูลนิธิมากที่สุด เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าเป็นการจัดส่งข้อมูลข่าวสารผ่านทางไปรษณีย์ เพราะเป็นวิธีการที่มีหลักการในการจัดเหมือนกันทุกครั้ง ทำให้สามารถกำหนดรายละเอียดต่างๆ ล่วงหน้าได้

ตอนที่ 3 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เมื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอกับแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ทั้ง 12 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสม แต่ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้จริงควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบตามสถานการณ์ปัจจุบัน

2. จากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building a Solid Base of Support) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากหน่วยงาน

หรือองค์กรอื่นที่นอกเหนือไปจากแหล่งสนับสนุนที่มีอยู่ ทั้งในรูปแบบของความช่วยเหลือในด้านงบประมาณในการจัด ความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ รวมถึงความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

3. การกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่น่าเสนอ มีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมาย แต่ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ ควรเพิ่มเติมในส่วนของการศึกษาความต้องการจากนักวิชาการในด้านเด็กและครอบครัว ที่สามารถให้ข้อมูลในเชิงวิชาการมาสนับสนุน และควรพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบันประกอบด้วย

4. การการแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas) จากโปรแกรมการศึกษาที่น่าเสนอมีความเหมาะสมในลักษณะของการเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ แต่ในการนำโปรแกรมการศึกษาไปใช้ เมื่อพิจารณาในเชิงวิชาการ ควรจัดลำดับความคิดเกี่ยวกับโปรแกรมตามความจำเป็นในสถานการณ์ปัจจุบันก่อนในเบื้องต้น แล้วจึงพิจารณาจากความต้องการ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการหาเกณฑ์ความเหมาะสมร่วมกัน

อภิปรายผล

1. จากการสำรวจความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า

1.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) มากที่สุด "E.Q." คือชื่อย่อของ Emotional Quotient หรือ เซาว์อารมณ์ (Emotional Intelligence) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อการสร้างแรงจูงใจในตนเอง บริหารจัดการอารมณ์ต่าง ๆ ได้ (Goleman, 1998) "M.Q." Moral Quotient คือ ความฉลาดทางศีลธรรมจรรยา รู้จักรับผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความผิด มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และชอบช่วยเหลือคนอื่น ทั้ง E.Q.

และ M.Q. เป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ในสังคม ภายใต้ภาวะกดดันจากปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาครอบครัว ซึ่งในกรณีนี้จากผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่า กลุ่มสมาชิกบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะทั้งสองด้านอย่างมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการที่จะพัฒนาและปรับสภาวะทางจิตใจของตนเองก่อนในเบื้องต้น เพื่อให้เลี้ยงดูบุตรเป็นไปอย่างราบรื่น

ในขณะที่กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการเรียนรู้ในเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรมากที่สุด ซึ่งกลุ่มแกนนำซึ่งเป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังเช่นกัน มีความจำเป็นและต้องการที่จะพัฒนาองค์ความรู้ในด้านนี้ ทั้งเพื่อนำไปใช้ในการเลี้ยงดูบุตรของตนเอง และเพื่อนำมาอธิบายให้กับสมาชิกท่านอื่นๆ ที่ต้องการคำปรึกษาเช่นกัน โดยเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความคิดเห็นว่าเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับทักษะในการจัดการปัญหาต่างๆ น่าจะเป็นที่สนใจของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมากที่สุด ในกรณีกลุ่มเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นผู้รับฟังปัญหาและคอยตอบคำถาม ให้ความรู้กับสมาชิกทั่วไปเป็นจำนวนมาก ย่อมรับรู้สภาพปัญหาที่หลากหลายและมีความเข้าใจ เห็นใจ ต่อสมาชิก จึงเป็นเหตุผลที่อธิบายถึงความจำเป็นของเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับทักษะในการจัดการปัญหาต่างๆ จากมุมมองของกลุ่มเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของตน คือ กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป ยังคงไม่มีความแข็งแกร่งมากพอจึงต้องการพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งก่อนพัฒนาการเลี้ยงดูบุตรในขั้นต่อไป แต่กลุ่มบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นกลุ่มแกนนำมีสภาวะจิตใจที่เข้มแข็งกว่าจึงมีมุมมองต่อสภาพปัญหาที่มุ่งพัฒนาในขั้นต่อไป คือ การพัฒนาในด้านการเลี้ยงดูบุตรของตนเองให้ดียิ่งขึ้นและการให้ความช่วยเหลือให้ผู้อื่นมีความเข้มแข็งเหมือนตน ในส่วนของเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัว ซึ่งไม่ได้อยู่ในสภาวะที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง แต่อยู่ในฐานะที่ต้องให้ความช่วยเหลือผู้อื่น จึงมีความต้องการตามมุมมองที่จะพัฒนาให้ผู้ที่ประสบปัญหาสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ สอดคล้องกับ เลแกน (Legan, 1964) ที่กล่าวว่า ความต้องการ คือความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับสภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น หมายถึง สภาพที่เป็นจริง และ สภาพที่เป็นไปในอนาคตหมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ และยังสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังนั้นจะมีความแตกต่างกันตาม ภูมิภาค

1.2 ด้านวิธีการจัดการศึกษา

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความต้องการวิธีการจัดแบบบูรณาการ และความต้องการวิธีการจัดแบบบรรยายให้ความรู้ ในระดับที่มากที่สุดเท่ากัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นเป็นแนวทางสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้นเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาหลายๆ ส่วนของหลักสูตรเข้าด้วยกันให้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีความหมาย ทำให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับจากการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้ (พินดา วราสุนันท์, 2547) ในการจัดกิจกรรมนั้นสมาชิกทั่วไปมีบทบาทในฐานะของผู้รับความรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน และไม่มีเวลามากพอที่จะทำการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหาหลักสูตรที่หลากหลาย จึงมีความต้องการที่จะได้รับความรู้ในด้านต่างๆ ด้วยวิธีการที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการนำไปปรับใช้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ การใช้วิธีการจัดการศึกษาแบบบูรณาการ ยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 มาตราที่ 23 ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

ในขณะที่กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการให้จัดในลักษณะที่ปะปนกันไปให้เหมาะสมกับหัวข้อเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นความต้องการจากบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่กลุ่มสมาชิกจึงมีความต้องการที่มุ่งเน้นไปในเรื่องประสิทธิภาพการเรียนรู้มากกว่าสมาชิกทั่วไป โดยในส่วนของเจ้าหน้าที่มีความคิดเห็นว่า วิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนประเด็นพูดคุยกันและการจัดกิจกรรมนอกสถานที่เป็นวิธีการที่เหมาะสมและเป็นที่ยังพอใจของสมาชิกผู้เข้าร่วมมากที่สุด เนื่องจากกลุ่มเจ้าหน้าที่มีความเห็นว่า ควรสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะของการบำบัดกลุ่มซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้จากกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้าใจและให้แนะนำได้อย่างทั่วถึง

1.3 ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปและกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการตรงกันคือ ต้องการให้จัดกิจกรรมในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ โดยคำนึงถึงสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิก

และมีความปลอดภัย และต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางใน กรุงเทพมหานคร ด้วยภาระหน้าที่ในการเป็นบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายมีข้อจำกัดทั้งด้านเวลาและยังจำเป็นต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่าย ซึ่งตนต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลครอบครัว ดังนั้นการคำนึงถึงเวลา สถานที่ที่สะดวกในการร่วมกิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

1.4 ด้านการประเมินผล

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปและกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังมีความต้องการตรงกันว่าต้องการให้ประเมินผลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ เนื่องจากปัญหาและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน มุมมองต่อกิจกรรมจึงแตกต่างกันในรายละเอียด สมาชิกทั่วไปจึงมีความต้องการให้ข้อมูลการประเมินผลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถลงลึกถึงรายละเอียดได้มาก ในขณะที่เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีความต้องการให้ประเมินผลด้วยแบบสอบถาม เนื่องจากสะดวกต่อการจัดเก็บและสืบค้นมากกว่า หากแต่วิธีการประเมินผลด้วยแบบสอบถาม จะขาดข้อมูลในเชิงลึกจากสมาชิกแต่ละคน ซึ่งการประเมินผลนี้ จำเป็นต้องได้รับพิจารณาและเลือกใช้วิธีการอย่างเหมาะสมในแต่กิจกรรม

1.5 ด้านงบประมาณ

ทั้งบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง และ เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความคิดเห็นตรงกันว่าในการจัดการศึกษาสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ควรใช้งบประมาณจาก สสส. ก่อน แล้วค่อยเรียกเก็บเพิ่มในกรณีที่งบประมาณเกินกว่าที่กำหนด ซึ่งจะเป็นการลดภาระด้านค่าใช้จ่ายของสมาชิกทั่วไปได้ เนื่องจากภาระในการเลี้ยงดูบุตรด้วยตัวคนเดียวที่บรรดาสมาชิกต้องแบกรับ การขอความช่วยเหลือด้านการเงินจากสมาชิกจึงควรพิจารณาอย่างละเอียดโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ที่สมาชิกจะพึงได้รับอย่างสูงสุด

1.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป กลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังส่วนหนึ่ง และเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีความต้องการตรงกันในด้านการการประชาสัมพันธ์ให้ประชาสัมพันธ์ผ่านทางวารสารของทางมูลนิธิที่จัดส่งทางไปรษณีย์ ซึ่งมีความแน่นอนในการส่งข้อมูลถึงสมาชิกมากกว่าวิธีการอื่น เนื่องจากสมาชิกแต่ละคนจะมีข้อจำกัดในการรับข้อมูลที่ต่างกัน เช่น บางคนไม่สะดวกที่จะรับข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต แต่สะดวกที่จะรับข้อมูลทางวิทยุ หรือบางคนอาจจะไม่มีเวลาที่จะเปิดชมโทรทัศน์ การเลือกที่จะส่งข้อมูลประชาสัมพันธ์ในทางใดทางหนึ่ง จึงควรใช้ช่องทางที่สามารถส่งผ่านข่าวสารถึงสมาชิกส่วนมากอย่างแน่นอน ซึ่งการจัดส่งทางไปรษณีย์น่าจะเป็นวิธีที่แน่นอนที่สุด อีกทั้งยังมีความประหยัดค่าใช้จ่ายมากที่สุดอีกด้วย

2. จากการเปรียบเทียบความต้องการในการจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามระดับความต้องการสูงสุด ในด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านวิธีการจัดการศึกษา ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการประเมินผล ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา ด้านการประชาสัมพันธ์ จำแนกตามภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า

2.1 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามเพศ ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไป มีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ สอดคล้องกับ จรุงกุล บุรพวงศ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่าเพศชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งและเข้มแข็งกว่าเพศหญิง ซึ่งเพศหญิงก็มีความละเอียดอ่อน และช่างสังเกตกว่าเพศชาย ในความละเอียดอ่อนนั้นทดสอบได้จากการให้ผู้หญิงและผู้ชายบรรยายรูปภาพธรรมชาติภาพหนึ่ง ซึ่งเพศหญิงสามารถพรรณนาได้ละเอียดถี่ถ้วนและให้อารมณ์ความรู้สึกมากกว่าเพศชาย และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า มารดามาร่วมกิจกรรมมากกว่าบิดา จึงเป็นไปได้ว่าบิดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังนั้นมีความสนใจในการทำงานหารายได้มาเลี้ยงดูบุตร มากกว่าความใส่ใจและความละเอียดอ่อนในการอบรมเลี้ยงดู ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของผู้ชายนั้นเข้มแข็ง มีความรักศักดิ์ศรี ดังนั้นจึงมุ่งมั่นในการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่บุตรมากกว่า ขณะที่มารดามีความละเอียดอ่อนจึงใส่ใจในปัญหาอุปสรรคต่างๆ ตัวที่อาจส่งผลแก่บุตรได้ ดังนั้นมารดาจึงใคร่เรียนรู้ปัญหาและแนวทางในการพัฒนาบุตรมากกว่าบิดา

2.2 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามอายุ ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน และบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี มีระดับความต้องการมากที่สุดในความต้องการทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ สอดคล้อง กับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของโนว์ (Knowles, 1978) ที่ว่า เมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะยิ่งขึ้น มโนภาพต่อตนเองจะเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งผู้อื่นเต็มทีไปเป็นการนำตนเอง เมื่อเป็นเช่นนั้น บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี จึงมีความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร มากกว่าบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่อยู่ในช่วงอายุมากกว่าในทุกด้าน

2.3 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามอาชีพ ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน และบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ประกอบอาชีพรับราชการ มีระดับความต้องการมากที่สุดในความต้องการทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ อาชีพรับราชการเป็นอาชีพที่มีเวลาในการทำงานค่อนข้างจะแน่นอน ทั้งวันหยุด เวลาเลิกงาน จึงเป็นอาชีพที่มีความพร้อมในเรื่องเวลามากที่สุด อีกทั้งในสังคมการทำงานราชการย่อมมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในด้านต่างๆกับเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ย่อมทำให้เข้าใจและตระหนักรู้ถึงความจำเป็นในความรู้ด้านต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้ ดังที่ เมอร์เรย์ (Murray, 1938) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความต้องการไว้ว่า ความต้องการ เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและใช้แทนแรงผลักดันทำให้เกิดการกระทำ เกิดการรับรู้ ซึ่งบางครั้งจะถูกกระตุ้นโดยตรงจากกระบวนการบางอย่างบางอย่างภายในร่างกาย แต่บ่อยครั้งที่เกิดขึ้นจากแรงกดดันของสังคมภายนอก ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ประกอบอาชีพรับราชการ จึงมีระดับความต้องการมากที่สุดในความต้องการทั้ง 6 ด้านอย่างมีนัยสำคัญ

2.4 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน และบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ 6,000 - 10,000 บาท มีระดับความต้องการมากที่สุดในความต้องการทั้ง 6 ด้าน เนื่องจากบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ 6,000 - 10,000 บาท เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นไปได้ในการประสบปัญหามากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากต้อง

รับผิดชอบภาระในการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ในขณะที่มีรายได้น้อย ซึ่งปัญหาทางการเงิน น่าจะเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้อีกมากมาย ซึ่งในนี้เองก็ควรจะเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ดังที่ สุปัทร์ พิบูลย์ (2535) กล่าวว่า ความต้องการ คือเงื่อนไขความไม่สอดคล้องระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน กับสภาพที่ควรจะเป็น หรือสภาพที่ต้องการ เป็นสภาพที่จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองหรือดำเนินการแก้ไข ดังจะเห็นได้ว่า บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ 6,000-10,000 บาท จะเห็นความสำคัญในองค์ความรู้มากกว่าสมาชิกที่มีรายได้มากกว่า ซึ่งน่าจะประสบปัญหาน้อยกว่าเช่นกัน

2.5 ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร จำแนกตามสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เป็นสมาชิกทั่วไปมีความแตกต่างกันทั้ง 6 ด้าน และบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีสาเหตุมาจากการหย่าร้าง มีระดับความต้องการมากที่สุดในความต้องการทั้ง 6 ด้าน ทั้งนี้ปัญหาการหย่าร้างจัดเป็นภาวะปัญหาครอบครัวที่ชัดเจนของสภาพปัญหาซึ่งคู่สมรสจะตระหนักรู้ในความความเด่นชัดของปัญหาได้ดีที่สุด เนื่องจากการแยกทางจากกันโดยมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากการละทิ้งหรือถูกละทิ้งจากคู่สมรส อีกทั้งยังเป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากความยินยอมของคู่สมรสเอง ซึ่งแตกต่างจากการที่คู่ครองเสียชีวิต บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่มีสาเหตุมาจากการหย่าร้างจึงมีเข้าใจในสภาพปัญหาได้มากกว่าบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังจากสาเหตุอื่นๆ เนื่องจากความชัดเจนดังกล่าว ส่งผลให้มีความต้องการการศึกษาในด้านต่างๆ มากกว่าอย่างเห็นได้ชัด

3. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตร สำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ถูกพัฒนาขึ้นตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella (2002) ทั้งหมด 12 องค์ประกอบ ซึ่งรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบมาจากการศึกษาความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์โดยตรง สอดคล้องกับความคิดของโนว์ (Knowles, 1972) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการ และวิธีการจัดกิจกรรมว่าต้องมีการสำรวจความต้องการ และบอยเอลล์ (Boyle, 1981) ที่ว่าโปรแกรม หมายถึง ผลรวมของความร่วมมือระหว่างนักการศึกษานอกระบบโรงเรียนมืออาชีพกับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการเรียนการสอน การประชาสัมพันธ์ การประเมินผลและการรายงานผล และตรงตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่สอดคล้องความต้องการของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง นอกจากนี้ โปรแกรมการศึกษาที่นำเสนอยังมีความสอดคล้องกับหลักการของการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยเฉพาะในด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ดังเช่นปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำนักพิพัฒนาการ (Positive) ที่ว่าการศึกษาควรให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centred) การเรียนรู้และการศึกษาควรตอบสนองความต้องการและปัญหาของผู้เรียนได้ (อุ้นตา นพคุณ, 2546)

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลจากการศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรจากบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง พบว่า ความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในด้านของเนื้อหาหลักสูตร และความต้องการในด้านของวิธีการจัดการศึกษา มีความโดดเด่นมาก คือ ต้องการเรียนรู้ในเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.) และต้องการวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบของการบูรณาการการศึกษา ดังนั้น ในการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายจึงควรมีการพิจารณาถึงความต้องการดังกล่าวเป็นสำคัญ

2. การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ควรคำนึงถึงภูมิหลังของผู้เข้าร่วมที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสาเหตุของการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง เนื่องจากตัวแปรดังกล่าว มีผลต่อความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในทุกด้าน

3. โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 12 องค์ประกอบที่มีผลของความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน ดังนั้น การนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ไปใช้ในการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

4. โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว (ชมรมเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ในปัจจุบัน) ควรศึกษาและพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอว่ามีข้อมูลในองค์ประกอบใดที่เป็นข้อมูลที่แตกต่างไปจากข้อมูลเดิมที่มีอยู่ เพื่อนำไปปรับใช้ในการให้ความช่วยเหลือกับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังและนำไปพัฒนาในการจัดการศึกษาครั้งต่อไปได้

5. บิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่เข้าร่วมในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว ควรมีการติดต่อสื่อสารกับทางมูลนิธิอย่างสม่ำเสมอ และในส่วนของบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังที่ไม่เคยเข้าร่วมในการจัดการศึกษาหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ควรให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้และแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาข้อมูลเชิงลึกโดยอาศัยธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ เพื่อแก้ไขในกรณีที่ปริมาณการตอบกลับของกลุ่มเป้าหมายไม่ตรงตามที่คาดการณ์
2. ควรมีการวิจัยติดตามผลและประเมินผลการนำไปประกอบการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ไปใช้ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป
3. ควรนำโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ไปปรับปรุงใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนิษฐา ไทเตชะวัฒน์. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่อยู่ในครอบครัวที่มีเฉพาะบิดาหรือมารดา และที่มีทั้งบิดามารดา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต วิทยาลัยนานาชาติ ภาควิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547
- เกศินี เกิดอนันต์. การศึกษาการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีผู้ปกครองคนเดียว ใน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- โกวิท ประวาลพุกษ์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับอนาคต. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2534.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. โครงการวิจัยเรื่อง การทำงานของสตรีกับความต้องการผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนอนุบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. สตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการ, 2544.
- จรุงกุล บุรพวงศ์. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความเป็นหญิงและชาย. เอกสารประกอบการสอน วิชา 3800207 จิตวิทยาความแตกต่างระหว่างเพศ. คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- จรรยา พานิชย์ผลินไชย. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2528
- จิตาภา สุวรรณฤกษ์. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเองของประชาชนในปี พ.ศ. 2555. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ชนะจิต โมพิสุวรรณ. ความต้องการการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต เอกการศึกษานอกระบบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร, 2543.

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. กลับคืนสู่พื้นฐานการวางโครงสร้างการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

เชียรศรี วิวิธสิริ. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน : เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

ฐานิษฐา ลัมพานิช. เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มุลินธิเครือข่ายครอบครัว. สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2548.

ทวีป อภิลิทธิ. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิตเทศ กรมการฝึกหัดครู, 2528.

นที ภวงษ์ศักดิ์. การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2539 และเพศศึกษาสำหรับชายขายบริการทางเพศ ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

นันทภา ชมพูปบุตร. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549

นิลรัตน์ จันทรเจริญ. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการทางด้านการศึกษาอกระบบโรงเรียนของสมาชิกศูนย์สาธิตกองทุนพัฒนาหมู่บ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์, 2531.

ปฐุม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์อักษร, 2518.

ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

พรพิไล ถมั่งรักษ์สัตย์. ปรัชญาผู้หญิง. กรุงเทพมหานคร: เฟื่องฟ้า พรินติ้ง, 2541.

พรรณทิมา งามสม. ความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ: การศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานทอผ้าไทเทยีน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา 125 (3 มีนาคม 2551).

พวงเพ็ญ ชุณหปราณ สุกัญญา แสงมุข วาสินี วิเศษฤทธิ์ และโสภี อุณรุท. รายงานผลการวิจัย เรื่อง การปรับตัวของสตรีที่เลี้ยงดูบุตรตามลำพังในชุมชนเมือง กรุงเทพมหานคร. ทุนวิจัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2543.

พินดา วราสุนันท์. การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแบบ บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาของครูประถมศึกษาวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

มูลนิธิโรงพยาบาลเด็ก. การเลี้ยงดูและพฤติกรรมของเด็ก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2527.

รัตนา พุ่มไพศาล. การนำเสนอรูปแบบการจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามความต้องการของชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลดงคอน อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

รัตนา พุ่มไพศาล. การศึกษาปัญหาสภาพความต้องการเพื่อจัดโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย (จังหวัดระยอง). กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

รัตนา พุ่มไพศาล. ปรัชญาและหลักการของการศึกษานอกระบบ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523

ล้วน สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2531

ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. โครงการวิจัยเรื่อง พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย: ปัจจัยคัดสรรด้านครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู เล่ม 1 "เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร". กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, 2547.

วาสนา ศรีภณี. พัฒนาการบุคลิกภาพของเด็กชายที่ขาดพ่อ. กรุงเทพมหานคร: จิตวิทยาคลินิก, 2516

ศิริพร หลิมศิริวงษ์. ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก กลาง. กรุงเทพมหานคร: ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2511.

ศิริมา กิตติบัณฑิต. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดของบอยเอลด์ ในสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปราวณี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สมศักดิ์ กิจฉนวนวัฒน์. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยมและการเพิ่มพลังศักยภาพของแอนโทนี ร็อบบินส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย การศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

สมศักดิ์ แก้วคำ. การศึกษาความต้องการและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับนักเดินคาบาเร่ต์ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศจากชาย เป็นหญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

สุภาพจิต, กรม. คู่มือการจัดกิจกรรม "ฝึกแก้ปัญหา พัฒนา EQ" สำหรับศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์สุภาพจิต , 2547.

สุชา จันทรโสม. จิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา, 2520.

สุนทร โคตรบรรเทา. อย่าเพียงแต่หวังว่าลูกจะเป็นคนดี. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2532.

สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, 2523.

สุพิชฌาย์ สุนทรวาณิชย์. การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของพนักงานในสถานประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา นโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุภาพวรรณ โคตรจรัส. สุภาพจิต : จิตวิทยาในการดำรงชีวิต. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สุมาลี สังข์ศรี. การจัดการศึกษานอกระบบด้วยวิธีการศึกษาทางไกลเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545.

สุรกุล เจนอบรม. เรื่องนำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.

โสภา ชูพิกุลชัย. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2514.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อรรถพลการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อังคณา บุญเฉลิมศักดิ์. การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนของการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับคนพิการทางการเคลื่อนไหวในศูนย์สงเคราะห์คนพิการ เขตภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- อังคณา ยอดสร้อย. ความต้องการการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของแรงงานสตรีในโรงงานอุตสาหกรรม เขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547
- อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับสตรี. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546
- อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544
- อาชัญญา รัตนอุบล. กระบวนการการฝึกอบรมสำหรับการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- อุดม เขยกีพงศ์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ดวงกลม, 2534
- อุ้นตา นพคุณ. การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- อุ้นตา นพคุณ. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- อุ้นตา นพคุณ. กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546.

อุ้นตา นพคุณ. แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการพัฒนาชุมชนเรื่องคิดเป็น.

กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2528.

อุ้นตา นพคุณ. หลักการศึกษผู้ใหญ่เพื่อการประยุกต์ใช้กับโครงการฝึกอบรม. กรุงเทพมหานคร:

จุฬาราช, 2526.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและ

พัฒนาครอบครัว, 2544.

ภาษาอังกฤษ

Anu Sauvola The association between single-parent family background and physical morbidity, mortality, and criminal behaviour in adulthood. Department of Psychiatry. University of Oulu, 2001

Boyle, Patrick G. Planning Better Programs. New York : Mc Graw Hill Book, 1981.

Caffarella, Rosemary S. Planning programs for adult learners : a practical guide for educators, trainers, and staff developers. San Francisco,CA.: Jossey-Bass, 2002.

Cindy Lee Sherban. Increasing Competence Assessment in Nursing: Facilitation a Portfolio Approach. Master of Adult Education. Saint Francis Xavier University, 2002

Knowles, Malcolm S. The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy. Chicago: Follet, 1980.

Kolb, D. A. Experiential Learning. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1984.

Maslow, A.H. Motivation and Personality. New York : Harper & Rom Publishers, 1970.

Nadler, Leonard. Designing Training Programs : The Critical Events Knowles, M.S. The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy. Chicago : Follet, 1980.

Newman, M. Program Development. In Foley, G (Ed.) Understanding Adult Education and Training. Sydney : Allen & Unwin, 1995.

Tyler, Ralph W. Basic Principles of Curriculum and Instruction. Chicago : University of Chicago Press, 1971

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงวุฒิ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ตรวจสอบโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถ
ในการเลี้ยงดูบุตร สำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

1. รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติวรรณ อมาตยกุล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร. ซาลินี เอี่ยมศรี กระทรวงสาธารณสุข
5. นางฐานิชา ลิ้มพานิช มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

จดหมายขอความร่วมมือในการตรวจเครื่องมือและเก็บข้อมูลการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710

ที่ ศธ.05126(2771)/1384

วันที่ 11 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล

ด้วย นางสาว กษิรา โพธิวรรณ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710
 ที่ ศธ.05126(2771)/1385 วันที่ 11 ธันวาคม 2550
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

ด้วย นางสาว กษิรา โพธิวรรณ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการ
 และเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
 ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง” โดยมี รอง
 ศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ
 ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์
 ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)
 รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สำนักงานหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82710

ที่ ศธ.05126(2771)/1386

วันที่ 11 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางสาว กษิรา โพธิวรรณ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดีด้านหลักสูตรและการสอน

ที่ ศร 0512.6(2771)/1387

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

11 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ชาลิณี เอี่ยมศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาว กษิรา โพธิ์วรรณ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการและ
ความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการ
เลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตน
อุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะ
ได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ที่ ศร 0512.6(2771)/1388

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

11 ธันวาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณฐานิชา ลิ้มพานิช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาว กษิรา โพธิ์วรรณ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการและ
ความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัย
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนอโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการ
เลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตน
อุบล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะ
ได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง
วิชาการ ต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2710

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถาม
- แบบสัมภาษณ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
เพื่อพัฒนาความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

คำชี้แจง แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังทั้ง 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตร
2. ด้านวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก
4. การประเมินผล
5. ด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา
6. ด้านการประชาสัมพันธ์

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามจะเป็นข้อมูลที่สำคัญซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ
การศึกษาในครั้งนี้ และจะเป็นแนวทางในการนำเสนอโปรแกรมการจัดการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนที่ตรงตามความต้องการของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อตาม
ความเป็นจริง

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ท่านตอบไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น โดยนำเสนอข้อมูลโดยรวม ซึ่งจะไม่
ผลทำให้ท่านได้รับความเสียหายใดๆ ทั้งสิ้น ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านในการให้ความร่วมมือ
อย่างดีในครั้งนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย \surd ลงในช่อง () หรือเติมคำลงในช่องว่างตามความเป็นจริงของท่าน และโปรดตอบทุกข้อ

1. เพศ

☐ 1.1 ชาย	☐ 1.2 หญิง
----------------------------------	-----------------------------------
2. อายุ

☐ 2.1 15 - 20 ปี	☐ 2.2 21 - 30 ปี
☐ 2.3 31 - 40 ปี	☐ 2.4 40 ปีขึ้นไป
3. อาชีพ

☐ 3.1 รับราชการ	☐ 3.2 รับจ้าง
☐ 3.3 ประกอบธุรกิจส่วนตัว	☐ 3.4 อื่นๆ (ระบุ)
4. ฐานะทางเศรษฐกิจ (รายได้ต่อเดือน)

☐ 4.1 6,001 - 10,000 บาท	☐ 4.2 10,001 - 15,000 บาท
☐ 4.3 15,001 - 20,000 บาท	☐ 4.4 20,000 บาทขึ้นไป
5. สาเหตุของการดูแลบุตรตามลำพัง

☐ 5.1 การหย่าร้าง	☐ 5.2 คู่ครองเสียชีวิต
☐ 5.3 ละทิ้งคู่สมรส	☐ 5.4 ถูกละทิ้งจากคู่สมรส
☐ 5.5 อื่นๆ (ระบุ)	

ที่	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านเนื้อหาหลักสูตร						
1.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องสภาพปัญหาของวัยรุ่นในปัจจุบัน					
2.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องยาเสพติด พฤติกรรมของวัยรุ่นกับยาเสพติด และแนวทางแก้ไข					
3.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น และแนวทางแก้ไข					
4.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยเด็ก					
5.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่น					
6.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องสุขอนามัย และโภชนาการที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย					
7.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาการปรับตัวของเด็กแต่ละวัย					
8.	ท่านต้องการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q.) และคุณธรรม (M.Q.)					
9.	อื่นๆ โปรดระบุ					

ที่	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านวิธีการจัดการศึกษา						
1.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบบูรณาการ					
2.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบบรรยายให้ความรู้					
3.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มใหญ่					
4.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มย่อย					
5.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบศึกษาดูงาน					
6.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบศึกษาจากกรณีศึกษา					
7.	ท่านต้องการวิธีการจัดแบบนันทนาการ					
8.	อื่นๆ โปรดระบุ					
ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก						
1.	ท่านต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันจันทร์ - ศุกร์					
2.	ท่านต้องการให้จัดในช่วงเวลาวันเสาร์ - อาทิตย์					
3.	ท่านต้องการให้จัดในเวลาราชการ					
4.	ท่านต้องการให้จัดนอกเวลาราชการ					

ที่	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
5.	ท่านต้องการให้จัดในสถานที่ของทางมูลนิธิ					
6.	ท่านต้องการให้จัดในสถานที่ราชการที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางในกรุงเทพมหานคร					
7.	ท่านต้องการให้จัดในเขตกรุงเทพมหานคร					
8.	ท่านต้องการให้จัดในเขตปริมณฑล					
9.	ท่านต้องการให้จัดนอกเขตปริมณฑล					
10.	ท่านต้องการให้จัดสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆ ที่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิก และมีความปลอดภัย					
11.	ท่านต้องการให้จัดสื่อการสอนที่ทันสมัย					
12.	ท่านต้องการให้จัดอาหารและเครื่องดื่ม ระหว่างการอบรมและช่วงเวลาพัก					
13.	อื่นๆ โปรดระบุ					
ด้านการประเมินผล						
1.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลก่อนเริ่มการจัดกิจกรรม					
2.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรม					
3.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม					

ที่	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
4.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ สังเกต จากการปฏิบัติจริง					
5.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช้แบบสอบถาม					
6.	ท่านต้องการให้มีการประเมินผลโดยการใช้แบบทดสอบความรู้					
7.	อื่นๆ โปรดระบุ					
ด้านงบประมาณ						
1.	ท่านต้องการให้ใช้งบประมาณจากที่หน่วยงานมีทั้งหมด					
2.	ท่านต้องการให้สมาชิกเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรม					
3.	ท่านต้องการให้ใช้งบประมาณจากหน่วยงานกึ่งหนึ่งและจากสมาชิกกึ่งหนึ่ง					
4.	อื่นๆ โปรดระบุ					

ที่	ประเด็นความต้องการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านการประชาสัมพันธ์						
1.	ท่านต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวารสารของมูลนิธิ ที่จัดส่งทางไปรษณีย์					
2.	ท่านต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางวิทยุ					
3.	ท่านต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางโทรทัศน์					
4.	ท่านต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์					
5.	ท่านต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต					
14.	อื่นๆ โปรดระบุ					

ศูนย์วิทยุทรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

(สำหรับกลุ่มแกนนำบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่าย
ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว)

ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ด้านเนื้อหาหลักสูตร

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา เนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา
เป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านเนื้อหาหลักสูตรเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....
.....

2. ท่านมีความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร
เพราะเหตุใด

.....
.....

3. เนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรในด้านใดที่ท่านมีความสนใจและต้องการให้
มีการจัดมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....

4. เนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตรในด้านใดที่ท่านมีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องที่มี
มีความสำคัญต่อตัวท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

ด้านวิธีการจัดการศึกษา

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา วิธีการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านวิธีการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านมีความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. วิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบใดที่ท่านต้องการให้นำมาใช้ในการจัดการศึกษามากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบใดที่จะสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ตัวท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. โปรดยกตัวอย่างวิธีการจัดการศึกษาโดยสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรที่ท่านมีความเห็นว่าเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาแก่ท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านวิธีการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา เวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านเวลา สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านมีความต้องการในด้านเวลา สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. โดยทั่วไปแล้วท่านมีความสะดวกในการเข้าร่วมการจัดการศึกษาในช่วงเวลาใด เพราะเหตุใด (ต้องการเรื่องเวลา)

.....

.....

4. ท่านคิดว่าช่วงเวลาใดที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมการจัดการศึกษาของท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. ลักษณะของสถานที่แบบใดที่ท่านต้องการให้ใช้เป็นสถานที่ในการจัดการศึกษามากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านคิดว่า สถานที่ที่ใช้ในการจัดการศึกษาลักษณะใดจะอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมการจัดการศึกษาของท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ มากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

7. ท่านต้องการให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไรในการจัดการศึกษาสำหรับท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ

.....

.....

8. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

ด้านการประเมินผล

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา การประเมินผลการจัดการศึกษา เป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในการประเมินผลเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านมีความต้องการในการประเมินผลการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. ท่านเคยได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. วิธีการประเมินผลวิธีใดที่ท่านมีความต้องการให้นำมาใช้ในการประเมินผลการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. ท่านคิดว่า วิธีการประเมินผลแบบใดที่เอื้อประโยชน์ต่อท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด แบบสอบถาม

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านวิธีการประเมินผลอย่างไร

.....

.....

ด้านงบประมาณ

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา งบประมาณในการจัดการศึกษา เป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านงบประมาณในการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านมีความต้องการในด้านงบประมาณในการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. โดยทั่วไปแล้ว ท่านมีความสะดวกในการออกค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมการจัดการศึกษาหรือไม่ และหากมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย ท่านมีขอบเขตในการออกค่าใช้จ่ายหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ท่านคิดว่า งบประมาณในการจัดการศึกษาเท่าใดจะเป็นที่พึงพอใจของท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านงบประมาณในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

ด้านการประชาสัมพันธ์

1. จากการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิที่ผ่านมา มีการประชาสัมพันธ์ในการจัดแต่ละครั้งอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านมีความต้องการในด้านการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. โดยทั่วไปแล้ว ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของทางมูลนิธิบ้างหรือไม่ ด้วยวิธีการใด

.....

.....

4. ท่านต้องการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ถึงการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแต่ละครั้งด้วยวิธีใดมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. ท่านคิดว่า การประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาของทางมูลนิธิ วิธีการใดที่เอื้อประโยชน์ต่อท่านและสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านการประชาสัมพันธ์อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความต้องการในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

(สำหรับเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาเครือข่ายครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว)

ข้อความถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ด้านเนื้อหาหลักสูตร

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา เนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา
เป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านเนื้อหาหลักสูตรเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....
.....

2. ท่านคิดว่า มูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา
เพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....
.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหา
หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษา จากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการบ้างหรือไม่ ในเรื่องใด

.....
.....

4. เนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับอะไรที่มูลนิธิมีความชำนาญในการจัด หรือเชี่ยวชาญความ
สะดวกในการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด โปรดยกตัวอย่างประกอบ

.....
.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านคิดว่าเนื้อหาหลักสูตรในเรื่องใดเป็นที่
พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านเนื้อหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

.....

ด้านวิธีการจัดการศึกษา

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา วิธีการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร ปัญหาที่พบ
ในด้านวิธีการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่า มูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร
เพราะเหตุใด

.....

.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการจัด
การศึกษาบ้างหรือไม่ ในรูปแบบใด

.....

.....

4. วิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนวิธีใดที่มูลนิธิมีความชำนาญในการจัด หรือ
เอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด โปรดยกตัวอย่าง
ประกอบ

.....

.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านคิดว่าวิธีการจัดการศึกษาในรูปแบบใดที่เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. โปรดยกตัวอย่างวิธีการจัดการศึกษาโดยสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรที่ท่านมีความเห็นว่าเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาแก่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด

.....

.....

7. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

ด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

1. โดยทั่วไปแล้วมูลนิธิมีหลักการในการคัดเลือกเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่ามูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะในด้านเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ช่วงเวลา สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างไร ที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาของมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านคิดว่าช่วงเวลา สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบใด เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการจัดอย่างไร

.....

.....

ด้านการประเมินผล

1. จากการจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา การประเมินผลการจัดการศึกษา เป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในการประเมินผลเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่า มูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านวิธีการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะในการประเมินผลบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. วิธีการประเมินผลวิธีใดที่ผู้อำนวยความสะดวกต่อการประเมินผลการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านคิดว่าวิธีการประเมินผลในรูปแบบใดเป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านวิธีการประเมินผลอย่างไร

.....

.....

ด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา

1. โดยทั่วไปแล้ว มูลนิธิได้รับงบประมาณในการจัดการศึกษาจากแหล่งใดบ้าง การจัดกิจกรรมของมูลนิธิที่ผ่านมา งบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

.....

2. ท่านคิดว่า มูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษาเพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะเกี่ยวกับงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา จากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4. ทางมูลนิธิมีขอบเขตของงบประมาณที่ใช้ในการจัดแต่กิจกรรมหรือไม่ อย่างไร และท่านมีความต้องการให้สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการได้มีส่วนในการรับผิดชอบเรื่องงบประมาณในการศึกษาของตนเองอย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่าง

.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านมีความคิดเห็นว่างบประมาณในการจัดการศึกษาเท่าใด เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างไร

.....

ด้านการประชาสัมพันธ์

1. จากการจัดกิจกรรมของทางมูลนิธิที่ผ่านมา มีการประชาสัมพันธ์ในการจัดแต่ละครั้งอย่างไร ปัญหาที่พบในด้านการประชาสัมพันธ์เป็นอย่างไร จงยกตัวอย่าง

.....

2. ท่านคิดว่า มูลนิธิยังคงมีความต้องการในด้านการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

3. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านได้รับการเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการประชาสัมพันธ์ จากสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการบ้างหรือไม่ อย่างไร

.....

4. วิธีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบใดที่ทางมูลนิธิมีความชำนาญในการจัด หรือ
เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทางมูลนิธิมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....

5. จากประสบการณ์การจัดกิจกรรมที่ผ่านมา ท่านมีความคิดเห็นว่าวิธีการ
ประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมในรูปแบบใด เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ
มากที่สุด เพราะเหตุใด

.....
.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะในด้านการประชาสัมพันธ์อย่างไร

.....
.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การตรวจสอบความเหมาะสมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ข้อความถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่าภาพรวมของโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอมีความ
เหมาะสมและสอดคล้องแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella
มากน้อยในระดับไหน อย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าจากองค์ประกอบด้านการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง (Building
a Solid Base of Support) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ
Caffarella โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ ควรได้รับการสนับสนุนในด้านไหน
จากหน่วยงานใดเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าการกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Identifying Program Ideas)
ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรม
การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าการแยกแยะและลำดับความสำคัญความคิดเกี่ยวกับโปรแกรม (Sorting and Prioritizing Program Ideas) ตามแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการพัฒนาโปรแกรมของ Caffarella ในโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นำเสนอนี้ มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนา
ความสามารถในการเลียงดูบุตรสำหรับบิดาหรือมารดาที่ต้องเลียงดูบุตรตามลำพัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 1 RELAXATION

วัตถุประสงค์

1. เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ (E.Q) และคุณธรรม (M.Q)
2. สนับสนุนการคิดเชิงบวก การจัดระเบียบวินัยเชิงบวก เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตจริง
3. เพื่อเป็นแนวทางในการผ่อนคลายจากสภาวะตึงเครียดในชีวิตประจำวัน

วิธีการสอน ใช้วิธีการบรรยาย ทำกิจกรรมสาธิต และการปฏิบัติจริง

เวลาที่ใช้ 2 ชั่วโมง 30 นาที

อุปกรณ์ที่ใช้ เสื่อหรือเบาะปูรอง เครื่องเล่นเทปหรือซีดี เพลงบรรเลงเพื่อพัฒนาค้นสมอง

ผู้สอน ประกอบด้วยผู้บรรยายและผู้สอนโยคะ อาจเป็นคนเดียวกัน หรือเชิญวิทยากรพิเศษเพื่อทำการฝึกโยคะเพิ่ม

ขั้นตอนการดำเนินการสอน

1. ผู้สอนบรรยายภาพรวมของการคิดเชิงบวก การเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เริ่มสอนการฝึกโยคะ
3. สรุปผลการจัดกิจกรรม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

ควรให้บุตรได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม โดยอาจแยกเป็นการฝึกสำหรับเด็ก ในบริเวณใกล้เคียง

วิธีการประเมินผล

ประเมินผลโดยสังเกตจากการปฏิบัติจริง

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง E.Q และ M.Q

อีคิวหรือ E.Q มาจากคำว่า **Emotional Quotient** หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถทางอารมณ์ ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข อีคิวถือเป็นเรื่องใหม่ในแวดวงการศึกษาและจิตวิทยาเพราะเพิ่งได้รับความสนใจและยอมรับใน ความสำคัญอย่างจริงจังเมื่อ 10 กว่าปีมานี้ เดิมเคยเชื่อกันว่าความสามารถทางเชาวน์ปัญญาหรือ ไอคิว คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จ มีชีวิตที่ดีและมีความสุข

ผู้ที่ทำให้อีคิวเป็นที่สนใจในแวดวงการศึกษา และพ่อแม่ คือ แดเนียล โกลแมน นักข่าวสายวิทยาศาสตร์ หนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ จบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้สานต่อแนวคิดนี้อย่างจริงจังโดยได้เขียนเป็นหนังสือเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) และได้ให้ความหมายของอีคิวว่า "เป็นความสามารถหลายด้าน ได้แก่ การเร่งเร้าตัวเองให้ไปสู่เป้าหมาย มีความสามารถควบคุมความขัดแย้งของตนเอง รอคอยเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ไม่สบายต่างๆ มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง"

หลังจากหนังสือความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ของแดเนียล โกลแมน ออกสู่สาธารณชน ผู้คนก็เริ่มให้ความสนใจกับความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ประกอบกับระยะหลังมีงานวิจัยมากมายที่ยืนยันถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์

อีคิวหรือความฉลาดทางอารมณ์จึงได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จและ ความสุขในชีวิตมนุษย์ กลายเป็นเรื่องฮิตที่มาแรงแซงหน้าไอคิวไปในระยะหลัง

นักจิตวิทยาบอกว่าคำพูดและการกระทำของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีผลอย่างมากต่อการ พัฒนาทางอารมณ์และบุคลิกภาพของเด็ก เพราะนับจากวัยทารกเป็นต้นมา เด็กจะรู้สึกผูกพัน ใกล้ชิดกับปฏิกิริยาโต้ตอบทางอารมณ์ของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู ท่าทีและสภาพแวดล้อมในการ อบรมเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อบุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก

ดังนั้น วิธีที่ดีที่สุดที่พ่อแม่จะเลี้ยงลูกให้เติบโตเป็นคนที่มีความฉลาดทางอารมณ์มีความ มั่นคง เข้มแข็ง และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ก็คือการเป็นต้นแบบที่ดีนั่นเอง

นอกจากการเป็นต้นแบบที่ดีให้ลูกแล้ว พ่อแม่สามารถส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้ ลูกได้ดังนี้คือ

- สอนให้เด็กรู้จักตัวเอง
- สอนให้เด็กรู้จักจัดการกับอารมณ์ตนเองได้
- สอนให้เด็กรู้จักรอคอยได้ มีวินัย
- สอนให้เด็กรู้จักเข้าใจคนอื่น เห็นอกเห็นใจคนอื่น
- สอนให้เด็กรู้จักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีรู้จักที่จะผูกมิตรกับผู้อื่น

M.Q. ระดับความคิดด้านศีลธรรม

เราทราบดีอยู่แล้วว่า IQ คือ Intelligence Quotient หรือระดับสติปัญญาด้านความรู้ความสามารถ ส่วน EQ หรือ Emotional Quotient คือ ระดับความฉลาดด้านอารมณ์ ซึ่งหมายถึงเรื่องบุคลิกภาพและการควบคุมตนเองเป็นส่วนใหญ่ สำหรับ MQ ที่เรากำลังกล่าวถึงอยู่นี้ ย่อมาจาก Moral Quotient หมายถึงระดับความคิดด้านศีลธรรมหรือระดับของศีลธรรมในใจคนนั่นเอง บางคนเข้าใจว่า EQ กับ MQ นั้นคือสิ่งเดียวกันแต่จิตแพทย์ จาก ม.ฮาร์วาร์ด ท่านหนึ่ง คือ ดร.โรเบิร์ต โคลล์ ได้กล่าวถึง MQ ไว้ในหนังสือของเขา โดยแยกเอาระดับความคิดด้านศีลธรรมนี้ออกมาจาก EQ

IQ, EQ และ MQ สัมพันธ์กันอย่างไร

นักจิตวิทยาค้นพบว่าพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นความฉลาด อารมณ์ สังคม ศีลธรรม มิติสัมพันธ์ คณิตศาสตร์ ภาษา ดนตรี การเคลื่อนไหว ฯลฯ ต่างก็ค่อนข้างเป็นอิสระต่อกัน หมายความว่า เด็กอาจจะเก่งด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านแต่อาจจะไม่เก่งในด้านอื่นก็ได้ พัฒนาการในด้านต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องมีระดับเท่ากัน เช่น เด็กอาจจะเฉลียวฉลาด แต่พัฒนาการทางอารมณ์ต่ำและนิสัยไม่ดี หรือ ฉลาดอารมณ์ดี แต่ คุณธรรมต่ำก็ได้ หลายคนอาจจะประหลาดใจว่า อารมณ์ดี สังคมดี แต่คุณธรรมต่ำเป็นอย่างไร นิยามคำว่า คุณธรรมในที่นี้หมายถึงระดับความเห็นแก่ตัว สรุป IQ EQ และ MQ มีเส้นทางการพัฒนาต่างกัน ดร.โรเบิร์ต โคลล์ กล่าวต่อไปว่า M.Q นั้นไม่สามารถฝึกฝนหรือขัดเกลาได้ในเวลาสั้นๆ ขณะที่บุคคลเจริญเติบโตขึ้นมาแล้ว เหมือนดังคำโบราณของไทยที่ว่า "สันตอนันันขุดได้ แต่สันดานนั้นขุดไม่ได้"

การที่บุคคลคนหนึ่งจะมี M.Q ระดับดี ต้องเริ่มปลูกฝังในวัยเด็กจึงจะได้ผล อาศัยปัจจัย ๓ อย่างด้วยกันคือ

1. การสอนศีลธรรมโดยตรงให้กับเด็ก
2. การถ่ายทอดทางศีลธรรมจากผู้ใหญ่ให้กับเด็ก
3. ความรักและวินัย

สรุปว่า M.Q เป็นเรื่องที่ต้องฝึกมาแต่เด็ก ถ้าได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมมาแต่ยังเป็นเด็ก บุคคลก็สามารถพัฒนาพื้นฐาน M.Q ของตนขึ้นมาในระดับหนึ่ง (มากน้อยแล้วแต่การปลูกฝัง) และ MQ นี้ก็จะฝังลึกลงไปในชีวิตให้สำนึกของบุคคลผู้นั้น และจะรอเวลาที่ได้รับการกระตุ้นอีกครั้ง โดยการอบรมสั่งสอน การฟังธรรม และวิธีอื่น ๆ แต่ถ้าบุคคลไม่มี M.Q อยู่ในจิตสำนึกดั้งเดิมแล้ว ไม่ว่าจะโตขึ้นจะได้รับการกระตุ้นอย่างไรก็ไม่สามารถทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นคนดีขึ้นมาได้มากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 2 จัดสรรเวลาอย่างมีคุณค่า ป้องกันปัญหาวัยรุ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อช่วยลดอัตราเสี่ยงในการเกิดปัญหาจากการขาดความเข้าใจกันภายในครอบครัว
2. เพื่อสนับสนุนการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่บุตร และสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน
3. เพื่อให้รู้แนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างบิดามารดาและบุตรในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

วิธีการสอน เน้นทนาการและกระบวนการกลุ่ม

เวลาที่ใช้ 2 ชั่วโมง 30 นาที

อุปกรณ์ที่ใช้

1. อุปกรณ์สำหรับกิจกรรมเน้นทนาการ
2. กระดาษวาดภาพ ดินสอ สี

ผู้สอน

1. เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจกรรมสำหรับกิจกรรมเน้นทนาการ
2. เจ้าหน้าที่ทั่วไปที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม หรือผู้ดำเนินรายการรับเชิญ

ขั้นตอนการดำเนินการสอน

1. จัดกิจกรรมเน้นทนาการ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มผู้เรียน เป็นการเล่นเกมส์ หรือร้องเพลงแล้วเต้น
2. ผู้สอนบรรยายถึงการใช้เวลาว่างอย่างผิดวิธี และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
4. ให้ผู้เรียนจับคู่กับบุตรของตน แจกกระดาษวาดภาพคู่ละ 1 แผ่น จัดวางอุปกรณ์การวาดภาพระบายสี

5. ให้ผู้เรียนและบุตรพูดคุยกันถึงกิจกรรมที่บุตรต้องการจะทำร่วมกับผู้เรียนในช่วงเวลาว่างหลังจากการเรียน หรือในวันหยุดสุดสัปดาห์ แล้วช่วยกันวาดออกมาเป็นภาพ พร้อมทั้งระบายสีให้สวยงาม
6. ให้แต่ละคู่ออกมาเสนอผลงานของตน พร้อมทั้งอธิบายประกอบ อาจมีการเล่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ประทับใจเกี่ยวกับกิจกรรมนั้นๆ ควบคู่ไปด้วย
7. สรุปผลการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการใช้เวลาว่างที่เหมาะสม
8. สอบถามเกี่ยวกับความต้องการการจัดกิจกรรมเสริมในด้านการใช้เวลาว่างร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนและบุตรในกิจกรรมครั้งต่อไป โดยการให้ยกมือเสนอความคิดเห็น และเขียนเป็นข้อๆ ลงบนกระดาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรม ความเน้นที่ความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมกันอย่างทั่วถึง

วิธีการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม การให้ความร่วมมือของผู้เรียน ระหว่างการดำเนินกิจกรรม
2. สอบถามความต้องการในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม โดยเปิดโอกาสให้ร่วมกันเสนอความคิดเห็น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 3 ดนตรีเพื่อลูกรัก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการในวัยเด็ก
2. นำเสนอแนวทางใหม่ที่จะส่งเสริมพัฒนาการของบุตร
3. เพื่อเป็นแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมการปรับตัวของบุตรในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น
4. ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว

วิธีการสอน ใช้ดนตรีเป็นสื่อการสอน

เวลาที่ใช้ 2 ชั่วโมง 30 นาที

อุปกรณ์ที่ใช้ คีย์บอร์ด เครื่องเล่นซีดี เพลงสำหรับกิจกรรมเข้าจังหวะ กระดานไวท์บอร์ด

ผู้สอน

1. ผู้ที่มีความรู้พื้นฐานการสอนดนตรีสำหรับเด็ก
2. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
3. ผู้ดำเนินรายการรับเชิญ หรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำหน้าที่ดำเนินรายการได้

ขั้นตอนการดำเนินการสอน

1. จัดที่นั่งสำหรับบิดามารดาเป็นครึ่งวงกลมล้อมรอบพื้นที่ที่จะใช้จัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
2. จัดกลุ่มเด็กออกเป็น 3-4 กลุ่ม ตามช่วงอายุที่ใกล้เคียงกัน ให้นั่งรวมกัน
3. จัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาทักษะฟังและการออกเสียง โดยใช้คีย์บอร์ดในการให้ฟังและเทียบเสียงในการร้อง
4. จัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียน โดยสอนตัวโน้ตต่างๆ หรือสัญลักษณ์ทางดนตรีง่ายๆ แล้วให้เด็กเขียนตาม
5. จัดกิจกรรมการสอนเพื่อพัฒนาการเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยใช้เพลงสำหรับกิจกรรมเข้าจังหวะ เริ่มต้นจากเพลงง่ายๆ และเพิ่มความยากขึ้นทีละน้อย
6. เปิดโอกาสให้บิดาหรือมารดาเข้ามาร่วมกิจกรรมกับเด็ก ในช่วงที่เพลงเริ่มยากขึ้น

7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม
8. สรุปผลการจัดกิจกรรม และข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

1. สำหรับเด็กเล็กที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มากนัก อาจให้บิดาหรือมารดาเข้ามาช่วยในการร่วมกิจกรรมบางอย่างได้ แต่ควรให้เด็กได้มีโอกาสทดลองทำด้วยตนเองเสียก่อน
2. ในการดำเนินกิจกรรมการสอนทุกขั้นตอน ต้องจัดการทดสอบเด็กทีละกลุ่มตามที่จัดไว้ และมีการอธิบายปฏิกิริยาตอบสนองของเด็กแต่ละกลุ่ม อาจเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างช่วงวัย โดยอิงหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็กในวัยต่างๆ
3. การพัฒนาทักษะการฟังและการออกเสียง ควรจดโน้ตที่ละตัว และไม่ยากจนเกินไป
4. การพัฒนาทักษะการเขียน ไม่จำเป็นต้องอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับดนตรีที่ซับซ้อนมาก หรือใช้สัญลักษณ์ที่วุ่นวายมากเกินไป
5. การพัฒนาการเคลื่อนไหวของร่างกาย ควรใช้เพลงที่มีคำร้องที่บ่งบอกท่าทางที่ต้องใช้ชัดเจน และควรเริ่มต้นจากเพลงง่ายๆ ที่เน้นการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนต่างๆ เช่น ให้แตะที่ศรีษะ ป่า เหว เข่า หรือให้ก้าวขา ซ้าย ขวา สลับกัน

วิธีการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม การให้ความร่วมมือของผู้เรียน ระหว่างการดำเนินกิจกรรม
2. สัมภาษณ์ความพึงพอใจ ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่ 4 เข้าใจลูกวัยรุ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่นและแนวทางการปรับตัวให้เข้ากับบุตรที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น
2. เพื่อดึงดูดให้เกิดความสนใจและสร้างเข้าใจได้มากขึ้นโดยใช้กรณีศึกษาจากแซกรับเชิญที่มีชื่อเสียง

วิธีการสอน บรรยาย อภิปรายกลุ่ม ใช้กรณีศึกษาจากแซกรับเชิญพิเศษ

เวลาที่ใช้ 3 ชั่วโมง

อุปกรณ์ที่ใช้ เอกสารประกอบการสอน

ผู้สอน

1. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
2. พิธีกร หรือเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำหน้าที่ดำเนินรายการได้
3. แซกรับเชิญที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง

ขั้นตอนการดำเนินการสอน

1. ผู้สอนบรรยายเกี่ยวกับภาพรวมของจิตวิทยาพัฒนาการในวัยรุ่น
2. จัดการสัมมนาโดยเชิญบุคคลที่มีชื่อเสียงเข้าร่วมเป็นแซกรับเชิญ โดยให้พิธีกรเป็นผู้ดำเนินรายการ และช่วยประสานงาน
3. พิธีกรสอบถามแซกรับเชิญเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูบุตร การสังเกตพัฒนาการของบุตร และการปรับตัวให้เข้ากับพัฒนาการในแต่ละขั้นตอนของบุตร โดยมีผู้สอนคอยเสริมความรู้ในด้านจิตวิทยาพัฒนาการสอดแทรกในแต่ละขั้นตอนการจัดกิจกรรม
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามข้อสงสัย
5. พิธีกรสรุปผลการจัดกิจกรรม และผู้สอนให้แนวทางในการดูแลบุตรที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. แขกรับเชิญที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง ควรเป็นบุคคลที่เคยร่วมงานหรือมีสถานภาพเป็นสมาชิกของทางมูลนิธิ
2. ในการดำเนินกิจกรรม ควรมีการพูดคุยซักถามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ 1) จิตวิทยา พัฒนาการในวัยรุ่น 2) สภาพปัญหาของวัยรุ่นในปัจจุบัน 3) จิตวิทยาการปรับตัวของเด็กแต่ละวัย 4) สุขอนามัยและโภชนาการของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้สอดแทรกความรู้ในด้านต่างๆ ดังกล่าวควบคู่ไปด้วย

วิธีการประเมินผล

สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาว กษิรา โพธิวรรณ เกิดเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ.2524 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปกรรมบัณฑิต สาขาดุริยางคศิลป์ตะวันตก ภาควิชา ดุริยางค์ศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา นโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2547

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย